INLEIDING

Voor werknemers is in het kader van het streven duurzaam bezit in brede lagen van de bevolking te bevorderen in de Wet LB 1964 een drietal faciliteiten opgenomen. Bedoelde faciliteiten zijn de premiespaarregeling, de winstdelingsspaarregeling en de spaarloonregeling. De eerste zijn bij Wet van 26 oktober 1961, Stb. 459 in het toenmalige Besluit LB 1940 en de CSV ingevoerd. De spaarloonregeling is in de CSV en de Wet LB 1964 opgenomen bij Wet van 13 december 1972, Stb. 697. De drie regelingen zijn nader uitgewerkt in het Besluit van 24 juni 1965, Stb. 261 (Besluit bedrijfsspaarregelingen).

De faciliteiten komen erop neer, dat bij de premie- en de winstdelingsspaarregeling wordt afgezien van het heffen loon- en inkomstenbelasting, alsmede van het heffen van premies sociale verzekeringen van werknemers en werkgevers. Dit is wettelijk vorm gegeven door de aanspraken en de uitkeringen op grond van een premie- of winstdelingsspaarregeling buiten het fiscale loonbegrip en het coördinatieloon te plaatsen. De spaarloonregeling kent een iets afwijkend regime. Daar wordt niet volledig afgezien van het heffen van loon- en inkomstenbelasting en van premies sociale verzekeringen van werkgevers en werknemers, maar wordt uitsluitend van de werkgever 15% loonbelasting over het spaarloon geheven.

Een verschil tussen de regelingen is voorts dat deelname aan de premie- en winstdelingsspaarregeling vrijwillig is, terwijl de deelname aan de spaarloonregeling verplicht is voor alle werknemers of een bepaalde categorie van werknemers. Van Ballegooijen noemt dit het beginsel van de collectiviteit.[1] In verband met het verplichte karakter van de regeling is in art. 1637s, tweede lid, letter c en d BW een uitzondering gemaakt op het verbod de werknemer te verplichten een deel van zijn loon op voorgeschreven wijze te besteden.

Alle drie de regelingen kennen een zogenaamde blokkeringsperiode, waarbinnen de gespaarde gelden niet vrij opneembaar zijn, op straffe van het vervallen van de faciliteit. Op het moment dat de gelden voortijdig vrij ter beschikking komen van de werknemer, vormen de premie, het winstaandeel of het spaarloon loon uit dienstbetrekking, dat op de normale wijze in de heffing betrokken wordt. Wel is in de regelingen voorzien in een voortijdig opnemen van de gelden ten behoeve van bepaalde bestedingen, met behoud van de faciliteit.

Als overige voorwaarden kunnen nog worden vermeld, dat een schriftelijk reglement voor de regelingen opgesteld dient te worden, dat de invoering, wijziging of intrekking van een spaarregeling instemming behoeft van de ondernemingsraad (art. 27 van de WOR), tenzij deze bij c.a.o. is ingesteld en dat deelneming aan de regeling niet of nagenoeg niet uitsluitend open mag staan aan werknemers met een belastbaar inkomen dat boven de aanslaggrens van art. 64 Wet IB '64 ligt (1990: f.66.100), tenzij uitsluitend of nagenoeg uitsluitend dergelijke werknemers in dienst zijn en deelname aan de regeling voor alle werknemers mogelijk is.

Opgemerkt dient te worden dat de vrijstelling voor de inkomstenbelasting zich niet uitstrekt tot de rentebaten die op de verschillende spaarrekeningen worden genoten. Afhankelijk van de overige rente-inkomsten en -betalingen van de werknemer, kunnen zij wel onder de rentevrijstelling van art. 47a Wet IB '64 vallen. Een speciale faciliteit ontbreekt echter.

---

1 Van Ballegooijen (1986), blz. 110.

In het schema op de volgende bladzijde zijn de regelingen op hoofdpunten met elkaar vergeleken. In de navolgende paragrafen zullen de wetsgeschiedenis en de nadere voorwaarden van de premie- en winstdelingsspaarregeling en spaarloonregeling afzonderlijk behandeld worden.

ONDERWERP	PREMIESPAARREGELING	WINSTDELINGSPAARREG.	SPAARLOON
1. Deelneming			
a. Status deelnemer	Werknemer	Werknemer	Werknemer
b. Wijze waarop	Niet verplicht	Niet verplicht	Verplicht
2. Stortingen	Werkgever	Werkgever	Werkgever
3. Maximaal premiabel of te faciliëren spaarbedrag	f.750 per jaar	f.750 per jaar	2% van het voor dat jaar gelden premieloon (max.)
4. Aard van de faciliteit			
a. Premie	Bij opschuifsysteem: - 50% - 4 jaar sparen - 100% - 7 jaar sparen - 200% - 10 jaar sparen Bij bloksysteem: - 25% - 4 jaar sparen - 50% - 8 jaar sparen - 100% - 14 jaar sparen - 200% - 20 jaar sparen	n.v.t.	n.v.t.
b. Fiscale begunstiging	Premie tot maximaal f.750 per jaar vrij van belasting en sociale lasten, voor werkgever en werknemer	Winstaandeel tot maximaal f.750 per jaar vrij van belasting en sociale lasten, voor werkgever en werknemer	Spaarloonbedrag per jaar: Werkgever 15% belasting, geen sociale lasten Werknemer vrij van belasting en sociale lasten
5. Blokkeringsperiode	4 volle kalenderjaren bij een premie van 50% (zie verder punt 4)	7 volle kalenderjaren	7 volle kalenderjaren (N.B.In de wet zijn langere termijnen toegestaan, minimum is 7 jaar)
6. Tussentijdse toegestane deblokkering	- Huwelijk - Overlijden - Emigratie/opheffing - Reorganisatie onderneming - Aankoop huis - Aflossing hypotheek - Woningverbetering - Levensverzekering	- Huwelijk - Overlijden - Emigratie - Opheffing of reorg. ond. - Aankoop huis - Aflossing hypotheek - Woningverbetering - Levensverzekering	- Beëindiging dienstverband èn: - Overlijden - Emigratie - 45% arbeidsongeschikt - 60 jaar bereikt - Binnen 6 mnd na aankoop huis
7. Uitvoering	- Financiële instellingen - Werkgever	- Financiële instellingen - Werkgever - Werkgever	- Financiële instellingen - Fondsen
8. Bron voor de regeling	- Besluit bedrijfsspaarregelingen	- Besluit bedrijfsspaarregelingen	- Wet begeleiding spaarloon op het terrein van de belasting en premieheffing 1972 - Besluit bedrijfsspaarregelingen - Besluit fondsen en spaarregelingen
9. Gelijktijdige deelneming	- APS (31 december 1973 ingetrokken) - Jeugdspaarregeling - Winstdelingsspaarregeling	- APS (31 december 1973 (ingetrokken) - Jeugdspaarregeling - Premiespaarregeling	n.v.t.

1. PREMIE- EN WINSTDELINGSSPAARREGELING

1.1. *Wetsgeschiedenis*

De Wet van 26 oktober 1961, Stb. 459, houdende voorzieningen met betrekking tot premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen voor werknemers, kent een lange voorgeschiedenis. Het wetsontwerp 'Voorzieningen met betrekking tot werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen', dat uiteindelijk tot deze wet leidde, werd op 6 maart 1956 aan de Tweede Kamer aangeboden. Dit wetsontwerp voorzag in een vrijstelling van loon- en inkomstenbelasting en premies sociale verzekeringen voor werkgeversbijdragen in bouwspaarregelingen tot een maximum van f.390 per kalenderjaar. In de MvA bij dit wetsontwerp, dat op 8 september 1960 aan de Kamer is gezonden, wordt de voorgeschiedenis en de uitbreiding van het wetsontwerp beschreven. De ondergetekenden[1] van de MvA schetsen de ontwikkeling van het bezitsvormingsbeleid en de ervaringen die daarbij werden opgedaan als volgt:

"Nadat in 1948 de Minister van Sociale Zaken de Commissie Bezitsspreiding had ingesteld, bracht deze commissie in 1952 advies uit over het eerste aan haar voorgelegde vraagpunt betreffende het probleem van de winstdeling en in 1955 over het derde vraagpunt in het interim-rapport 'Bevordering van bezitsvorming door sparen'. In de memorie van antwoord inzake hoofdstuk X van de Rijksbegroting 1956 maakte de Regering haar standpunt bekend ten aanzien van de in dit laatste interimrapport vervatte suggesties en deelde aan de Kamer mede, welke praktische uitvoering de Regering zich voorstelde daaraan te geven. De maatregelen die toen werden aangekondigd, betroffen de indiening van een wetsontwerp tot vrijstelling van fiscale en sociale lasten voor werkgeversbijdragen in bouwspaarfondsen, de totstandbrenging van een premiespaarregeling voor rijksambtenaren en een wettelijke regeling tot bevordering van het jeugdsparen.

Ter uitvoering van eerstgenoemde programmapunt werd op 6 maart 1956 een wetsontwerp houdende voorzieningen met betrekking tot werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen aan de Tweede Kamer der Staten Generaal aangeboden (nr. 4273).

In het voorlopige verslag inzake dit wetsontwerp, dat reeds op 16 april 1956 werd uitgebracht, werd van verscheidene zijden erop aangedrongen een zelfde faciliteit te verlenen ten aanzien van andere spaarregelingen die naar aard en strekking evenzeer als bouwspaarregelingen de vorming van meer duurzaam bezit ten doel hadden. De Regering nam aanvankelijk te dezen aanzien het standpunt in, dat slechts ten aanzien van de bouwspaarfondsen gewaarborgd zou zijn, dat de spaaractiviteit gericht wordt op de vorming van duurzaam bezit. Voorts vormde een overweging, dat slechts bij bouwspaarfondsen het misbruik zou kunnen worden uitgesloten, dat eenmaal verworven beleggingsobjecten spoedig na ontvangst van de spaarpremie weer zouden worden vervreemd (Memorie van Antwoord Rijksbegroting 1956, Hoofdstuk X, blz. 49).

In de Regeringsverklaring van 23 oktober 1956 bleek de Regering, aangezien zij van oordeel was dat ook langs andere weg aan de voorenbedoelde eisen zou kunnen worden voldaan, bereid de in het wetsontwerp 4273 vervatte faciliteiten ten behoeve van het bouwsparen uit te breiden tot werkgeversbijdragen in andere nader aan te wijzen, op duurzaam bezit gerichte werknemersspaarfondsen.

---

1 Ondertekenaars waren N. Schmelzer, Staatssecretaris van Algemene Zaken, Van den Berge, Staatssecretaris van Financiën en B. Roolvink, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

Werd in de Regeringsverklaring dus de beperktheid in strekking van het wetsontwerp 4273 verlaten, de opgave bleef bestaan te onderzoeken, welke spaarregelingen de spaaractiviteit richten op de vorming van duurzaam bezit en op welke wijze deze duurzaamheid ook in verband met de te kiezen beleggingsobjecten voldoende gewaarborgd zou kunnen worden geacht. In zoverre viel deze taak samen met die waarvoor men zich zag gesteld bij het ontwerpen van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, welke onlangs het Staatsblad bereikte."[1]

In de 'Nota over de hoofdlijnen van het in de eerstkomende jaren te voeren beleid ter bevordering van de vorming van duurzaam persoonlijk bezit in brede kring', heeft de regering haar voornemen te komen tot een verdere uitbouw van het bezitsvormingsbeleid uiteengezet. De regering heeft bij de keuze van de te bevorderen vormen van duurzaam bezit de volgende afweging gemaakt:

"Bij haar bezitsvormingsbeleid gaat de Regering uit van de vrijheid die de burgers hebben bij het bepalen van de wijze waarop zij hun inkomen zullen besteden. Nu de overheid het in het algemeen belang acht de vorming van duurzaam bezit te bevorderen, daarbij mede aansluitend op een proces, dat in het maatschappelijk leven reeds een aanvang heeft genomen, zal zij evenwel om haar beleid doeltreffend en financieel verantwoord te doen zijn, moeten kiezen, welke vormen van duurzaam bezit voor het doel dat zij nastreeft, het belangrijkst zijn te achten. Overigens betekent zulk een keuze niet, dat nu ook in alle bezitsvorming bevorderende maatregelen van overheidswege al deze objecten een plaats moeten hebben.

De Regering heeft op een beperkt terrein, waar het een bezitsvormingsmaatregel voor het overheidspersoneel betreft, nl. het vaststellen van de richtlijnen die bij de uitwerking van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren[2] in acht werden genomen ..... bepaalde vormen van duurzaam bezit gekozen. Kort samengevat omvat de daar gepubliceerde lijst: een spaarrekening van langere duur, eem eigen huis, een huwelijksuitzet, kapitaal- en lijfrenteverzekering, studie voor een beroeps- vakopleiding, effecten.

Bewust is ernaar gestreefd onder de beoogde vormen van duurzaam bezit en plaats te geven aan produktief bezit. Het behoeft wel geen betoog dat niet aan alle beoogde vormen van duurzaam bezit een rechtstreeks produktief karakter hebben. Zo kan een spaarrekening - het navolgende kan mutatis mutandis ook enigermate met betrekking tot kapitaal- en lijfrenteverzekeringen gesteld worden - worden opgebouwd met de bedoeling, in een later stadium tot consumptieve besteding over te gaan. Daar staat echter tegenover, dat het voor een persoon en voor een gezin met een redelijk bestaan in het algemeen gewenst is te kunnen beschikken over een zekere liquiditeitsreserve in de vorm van een spaarsaldo in geld. Met de geleidelijke opbouw van zulk een saldo kan ook een waardevolle spaargewoonte worden aangekweekt. Daarbij komt, dat een op een spaarrekening aangehouden bedrag, dat door de betrokken instelling wederom wordt belegd, een bijdrage levert voor de gezonde financiering van investeringen. Indien het saldo de omvang van de gewenste liquiditeitsreserve gaat overtreffen, kan worden overwogen een zekere omzetting in bestedingsobjecten van produktief karakter tot stand

---

1 Tweede Kamer, zitting 1959-1960, 4273, Voorzieningen met betrekking tot werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen, Memorie van Antwoord, nr. 5, blz. 1-2.

2 Dit betrof de Premiespaarregeling Rijksambtenaren (Stb. 1960, 48) die op 1 maart 1960 in werking is getreden. Deze is per 1 juli 1968 vervangen door de Premiespaarregeling Rijksambtenaren 1968 (Stb. 263), waarbij het aantal spaarvormen is beperkt tot het sparen op een bijzondere rekening en het betalen van premies voor levensverzekering of kasinschrijving.

te brengen. De opbouw van een spaarsaldo is dan voor hen die tevoren niet spaarden een eerste beslissende stap geweest op de weg van de bezitsvorming.

Het eigen huis kan voor vele burgers, die in verband met aanleg, functie en andere omstandigheden aan het bezit ervan behoefte gevoelen, aantrekkelijk zijn, terwijl het sparen ervoor, c.q. het sparen voor schuldaflossing, op indirecte wijze algemeen-economisch produktief kan zijn; immers door dit sparen voorziet men in bepaalde mate de kapitaalmarkt (waarop ook de overheid een beroep doet) van middelen, die voor investeringen kunnen worden aangewend.

Wat de huwelijksuitzet betreft, deze is voor de betrokkenen wel een vrijwel onmisbare vorm van duurzaam bezit. De praktijk wijst uit dat daarop lang niet altijd tijdig de spaaractiviteit is resp. kon worden gericht met het gevolg dat gedurende jaren schulden moeten worden afgelost, waardoor het onmogelijk wordt andere vormen van duurzaam bezit te verwerven.

De ondergetekenden[1] willen geenszins ontkennen, dat het aanschaffen - los van een huwelijksuitzet - van bepaalde duurzame consumptiegoederen, b.v. die voor huishoudelijk gebruik, voor persoon, gezin en maatschappij nuttig of wenselijk kan zijn. Meer en meer echter begint men de aanschaffing daarvan als vanzelfsprekend te beschouwen, terwijl prikkels van buiten af in deze richting zo sterk stimulerend werken, dat voor een speciale bevorderende activiteit van overheidswege in het algemeen weinig aanleiding lijkt te bestaan. Bovendien zou de overheid voor onoverkomelijke technisch-administratieve problemen komen te staan indien zij zich op deze weg zou begeven.

Het besteden van besparingen voor beroeps- of vakopleiding beschouwt men weliswaar niet als duurzaam produktief bezit in de gebruikelijke zin van het woord, maar het past niettemin in feite zeer wel in dit kader. Het is voorts duidelijk dat effectenbezit een produktief karakter heeft; met name het aandelenbezit is een van de meest directe vormen waarin men kan deelnemen in opbrengst en groei van de produktiemiddelen."[2]

Bij de aanwijzing van de toegestane bestedingsobjecten ter uitbreiding van de voorziening ten behoeve van bouwspaarfondsen tot een meer algemene op de bevordering van duurzaam bezit gerichte faciliteit, heeft de regering nauwe aansluiting gezocht bij de Premiespaarregeling Rijksambtenaren. In het kader van belastingtechniek en -controle, achtte de regering het echter niet mogelijk studie voor een beroeps- of vakopleiding als bestedingsobject aan te wijzen en diende bij de aankoop van effecten als bestedingsobject aanvullende voorwaarden gesteld te worden. In de reeds aangehaalde MvA bij wetsvoorstel 4273, onderbouwd de regering haar standpunt te dien aangaande als volgt: "Hoezeer het maken van studiekosten in maatschappelijk opzicht ook waardevol is, desondanks kan dit niet worden beschouwd als het vormen van duurzaam bezit in de zin van dit wetsontwerp. Trouwens, ook op praktische gronden zouden de ondergetekenden er bezwaar tegen hebben de kosten van een studie, een object waarbij zich vele variaties kunnen voordoen en dus belangrijke moeilijkheden zouden zijn te verwachten, in de algemene maatregel van bestuur als toelaatbaar bestedingsobject aan te wijzen. Intussen zijn zij op grond van het reeds gememoreerde maatschappelijke belang wel bereid regelingen, waarvan studiekosten een bijkomstig bestedingsobject vormen, individueel als spaarregeling aan te wijzen.

1 Ondertekenaars waren de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, J. de Quay, de Staatssecretaris van Algemene Zaken, N. Schmelzer en de Staatssecretaris van Financiën, Van den Berge.

2 Tweede Kamer, zitting 1959-1960, 5763, Nota over de hoofdlijnen van het in de eerstkomende jaren te voeren beleid ter bevordering van de vorming van duurzaam persoonlijk bezit in brede kring, nr. 2, blz. 4.

Ook met betrekking tot de besteding voor de aankoop van effecten kan geen volledige aansluiting bij de Premiespaarregeling Rijksambtenaren worden verkregen. Uit een oogpunt van controle is het noodzakelijk als eis te stellen, dat de effecten in bewaring worden gegeven aan de spaarinstelling of desgewenst aan de werkgever, en dat van dit effectenbezit een afzonderlijke administratie wordt gevoerd. Onder deze voorwaarden zal het effectenbezit dan tot het bedrag van de aankoopprijs worden vereenzelvigd met een spaartegoed. Ter berekening van de voor premiëring vereiste termijn kunnen dan de tijd gedurende welke de aankoopsom op de spaarrekening heeft gestaan en de tijd gedurende welke de effecten in het bezit van de werknemer zijn geweest worden samengevoegd. Bij tussentijdse verkoop van de effecten zal de opbrengst - voor zover deze niet terstond wordt aangewend voor de aankoop van nieuwe effecten - op de spaarrekening kunnen worden gestort c.q. teruggestort."[1]

Naast de hierboven beschreven uitbreiding van de toegestane bestedingsobjecten, is het wetsvoorstel ook uitgebreid tot een gefacilieerd, op duurzaam bezit gericht sparen van winstdelingsuitkeringen. Deze uitbreiding is aan het voorstel gegeven in het kader van een vrijere loonvorming in het bedrijfsleven. De verruiming bestaat hieruit dat in die gevallen afgezien zal worden van de eis dat de werknemers zelf ook stortingen verrichten. Het aldus aangepaste wetsontwerp is uiteindelijk in het Staatsblad terecht gekomen.

Het maximum bedrag van de vrijstelling is bij de Wet van 2 december 1965, Stb. 570, met ingang van 1 januari 1966 verhoogd van f.390 tot f.500. Het huidige bedrag van f.750 is per 1 januari 1975 ingevoerd bij de Wet van 19 december 1974, Stb. 774.

1.2. *De premiespaarregeling*

De voorwaarden waaraan een premiespaarregeling moet voldoen zijn neergelegd in art. 11, leden 4 en 5 van de Wet LB '64 en in het Besluit bedrijfsspaarregelingen, met name de art. 1 tot en met 19. Het staat de werkgevers en werknemers vrij gebruik te maken van de mogelijkheden die het Besluit hen laat. De voorwaarden in het besluit geven de grenzen aan waarbinnen de premiespaarregeling dient te blijven om een gefacilieerde premiespaarregeling te zijn. Het is bijvoorbeeld niet verplicht om van een of alle in het Besluit opgenomen deblokkeringsmogelijkheden in de op te stellen premiespaarregeling op te nemen. Is een bepaalde toegestane deblokkeringsmogelijkheid echter niet opgenomen in de regeling, dan is het niet toegestaan met een beroep op het Besluit van de desbetreffende deblokkeringsmogelijkheid gebruik te maken. Wil men van een bepaalde mogelijkheid uit het Besluit gebruik maken, dan moet deze in de regeling worden opgenomen. Partijen kunnen niet volstaan met te verwijzen naar het Besluit. Om deze reden vereist art. 1 van het Besluit ook dat de premiespaarregeling schriftelijk wordt vastgelegd. Alleen zo is het namelijk mogelijk na te gaan of de premiespaarregeling wordt nageleefd.

De werknemer kan aan het premiesparen deelnemen door op vrijwillige basis de werkgever een gedeelte van het netto loon te laten inhouden en op een speciale rekening te laten storten (de spaarrekening). De inhouding kan periodiek geschieden (bijvoorbeeld per maand), maar ook eens

1 Tweede Kamer, zitting 1959-1960, 4273, Voorzieningen met betrekking tot werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen, Memorie van Antwoord, nr. 5, blz. 5.

per jaar (bijvoorbeeld ten laste van een gratificatie, of een andere bijzondere uitkering). Sparen uit een uitkering die niet uit de dienstbetrekking voortvloeit is niet mogelijk, aangezien dan geen sprake is van ingehouden spaargelden.

De rekening waarop de gelden gestort worden zal veelal aangehouden worden bij een spaarinstelling, maar de werkgever mag deze ook zelf aanhouden (art. 3). In art. 17 tot en met 19 van het Besluit zijn de voorwaarden opgenomen waaraan de rekening en de te voeren administratie moet voldoen. Het tegoed op de rekening mag uitsluitend bestaan uit de ingehouden spaargelden, de opbrengst bij verkoop van effecten, tot het in de aankoopprijs begrepen bedrag aan ingehouden spaargelden, de voorlopig toegekende spaarpremies, de ingehouden toegekende spaarpremies en de op het tegoed gekweekte rente (art. 17). Aangezien het Besluit niet voorschrijft dat per werknemer een aparte rekening wordt bijgehouden en om het verloop op de rekening te kunnen volgen, is voorgeschreven dat per kalenderjaar per werknemer afzonderlijk moet worden geadministreerd de ingehouden spaargelden, daaronder begrepen de opbrengst van verkochte effecten, die nog voor premiëring in aanmerking kunnen komen en de voorlopig bijgeschreven premies. Uit de administratie van de spaarrekening hoeft niet te blijken welke spaarpremies zijn toegekend, aangezien het niet verplicht is de premies aan te houden of uit te keren op de spaarrekening. Daarom is aan de werkgever voorgeschreven een administratie te voeren, waaruit voor iedere werknemer blijkt welke spaarpremies, per kalenderjaar waarin de werknemer heeft gespaard, zijn toegekend.

De maximum premie die door de werkgever belastingvrij kan worden toegekend is afhankelijk van het bedrag dat door de werknemer is gespaard, het aantal kalenderjaren dat het tegoed op de spaarrekening heeft gestaan en het systeem van sparen (het opschuifsysteem of het bloksysteem). De premie is uitgedrukt in een percentage van het gespaarde bedrag en varieert tussen 25% en 200% en hoewel het de werknemer vrij staat te sparen zoveel hij wil, is de premie aan een maximum gebonden van f.750 per kalenderjaar.

De werknemer kan volgens het opschuifsysteem of het bloksysteem sparen[1]. In het opschuifsysteem wordt een premie verleend over het aantal volle kalenderjaren, dat het gespaarde bedrag heeft uitgestaan. Per gespaard bedrag wordt afzonderlijk bekeken hoelang het op de rekening heeft gestaan en afhankelijk daarvan voor dat bedrag de premie toegekend. Bij het bloksysteem wordt het feit dat gespaard is aan een periode gekoppeld. De in een bepaalde periode gespaarde bedragen zijn na afloop van de periode allen premiabel. Bij de kortste periode van vier jaar hebben de bedragen dan gemiddeld slechts twee jaar uitgestaan. Aan het toepassen van het bloksysteem zijn aanvullende voorwaarden gesteld. In tegenstelling tot bij het periodesysteem, moeten bij het bloksysteem de besparingen regelmatig worden ingehouden en mogen zij in grootte niet belangrijk verschillen.

De premies die bij toepassing van de verschillende spaarsystemen toegekend kunnen worden na een bepaalde spaartijd verschillen dan ook. De toe te kennen premie is bij het opschuifsysteem hoger dan bij het bloksysteem. In beide gevallen is het wel zo dat de premie hoger is naarmate voor een langere periode is gespaard. Indien gespaard wordt volgens het periodesysteem, dan bedraagt de premie ten hoogste 50% nadat de bedragen ten minste vier jaren op de spaarrekening hebben gestaan. Bij een spaartijd van tenminste zeven en tien jaren, bedraagt de premie 100%, respectievelijk 200%. In het bloksysteem zijn de premies 25%, 50%, 100% en 200%, na respectievelijk vier, acht, veertien en twintig jaar sparen (art. 29, letter d Besluit). Voor al de genoemde premiepercentages geldt dat dit maximum bedragen zijn. In de spaarregeling mogen lagere premies toegekend worden, echter geen hogere.

Hoewel de premie pas mag worden toegekend na afloop van de relevante spaartermijn, is het wel toegestaan de premie reeds eerder voorlopig op de rekening bij te schrijven (art. 5 Besluit). Deze mogelijkheid moet apart in de spaarregeling opgenomen zijn, wil zij toegepast kunnen worden. Tevens moet dan bepaald zijn dat de werknemer niet over de voorlopig bijgeschreven premies mag beschikken. Het staat de werknemer wel vrij over de rente die op de voorlopig bijgeschreven premie groeit te beschikken. Ook dient voorzien te zijn in het geval dat een voorlopig bijgeschreven premie niet meer aan de werknemer mag worden toegekend, bijvoorbeeld omdat de ingehouden spaargelden door tussentijdse opname niet het vereiste aantal jaren op de spaarrekening hebben gestaan, deze premie ter beschikking van de werkgever of een in de regeling aangewezen derde komt.

Het Besluit vereist niet dat de werknemer vooraf bepaald welke spaartermijn hij kiest. Het is derhalve mogelijk in de regeling te bepalen dat een naar tijdsduur gedifferentieerde premie uitgekeerd zal worden, afhankelijk van de termijn die de werknemer heeft gespaard. Naarmate de tijd dan verstrijkt zal dan een hogere premie voorlopig bijgeschreven kunnen worden.

Het besluit voorziet in een aantal gevallen waarin het mogelijk is voortijdig over de spaargelden te beschikken, waarbij de premie desondanks uitgekeerd mag worden. Ten eerste is geregeld het geval dat de dienstbetrekking wordt beëindigd. Indien deze wordt beëindigd als gevolg van het overlijden of emigratie van de werknemer, of als gevolg van het reorganiseren of staken van de onderneming door de werkgever, mag de gehele spaarpremie worden toegekend. In andere gevallen dat de dienstbetrekking wordt beëindigd voordat het in de spaarregeling voor toekenning van een spaarpremie bepaalde aantal kalenderjaren is vervuld, mag voor elk kalenderjaar gedurende hetwelk de ingehouden spaargelden op de spaarrekening hebben gestaan, een evenredig deel van die spaarpremie worden toegekend.

Andere gevallen waarbij voortijdig over het spaartegoed mag worden beschikt en toch de premie mag worden toegekend, liggen grotendeels in lijn met de opzet van de regeling, het bevorderen van duurzaam bezit. Art. 11 van het Besluit bepaald namelijk dat ter zake van ingehouden spaargelden de ten laste van de spaarrekening worden besteed ter verwerving van onroerende zaken door de werknemer of zijn echtgenoot, bij besteding een spaarpremie toegekend mag worden van ten hoogste 50%. In het geval dat de premie mede wordt aangewend ter verwerving van het onroerende goed is de maximaal toe te kennen premie 200%. Het begrip onroerende zaken in vorenbedoeld zin, is het begrip onroerende zaken in de zin van art. 562 tot en met 564 BW. In art. 12 van het Besluit wordt met de verwerving van onroerend goed op een lijn gesteld lidmaatschappen van coöperatieve appartementsverenigingen, aflossingen (geen rentebetalingen) op hypothecaire leningen aangegaan ter verwerving van onroerende goederen en uitgaven ter verbetering van een gebouw door de eigenaar, mits met deze verbetering ten minste f.500 is gemoeid.

Verder mag over de spaargelden worden beschikt, voordat de overeengekomen spaartermijn is verstreken, voor het voldoen van premies die verschuldigd zijn ingevolge een overeenkomst van levensverzekering, mits de polis onbezwaard deel uitmaakt van het vermogen van de werknemer of zijn echtgenoot. In dat geval mag een premie van maximaal 50% worden toegekend. Ook mag een premie van ten hoogste 50% worden toegekend indien de spaargelden zijn opgenomen in een periode rond het huwelijk van de werknemer. Deze periode loopt van een jaar voor de huwelijksdatum tot drie maanden na het sluiten van het huwelijk. Hoewel deze opnamemogelijkheden moeilijk te kwalificeren zijn als het verwerven van duurzaam bezit heeft de wetgever toch gemeend ze op te nemen, zie hiervoor de paragraaf wetsgeschiedenis premiespaarregeling.

[1] In plaats van het opschuifsysteem en het bloksysteem, wordt ook wel gesproken van termijn- of dakpansysteem en het periodesysteem.

Stubbé geeft een aantal voorbeelden die aangeven welke resultaten met een premiespaarregeling kunnen worden behaald[1], waarbij hij de bedragen zo heeft gekozen dat de maximale premie van f.750 wordt genoten en geen rekening is gehouden met genoten rente.

Sparen volgens het opschuifsysteem:

per maand	per jaar	spaar-termijn	premie	totaal per jaar	totaal einde-spaartermijn
f.125	f.1.500	4 jaar	f.750	f.2.250	f. 9.000
f. 62,50	f. 750	7 jaar	f.750	f.1.500	f.10.500
f. 31,25	f. 375	10 jaar	f.750	f.1.125	f.11.250

sparen volgens het bloksysteem:

per maand	per jaar	spaar-termijn	premie	totaal per jaar	totaal einde spaartermijn
f.250	f.3.000	4 jaar	f.750	f.3.750	f.15.000
f.125	f.1.500	8 jaar	f.750	f.2.250	f.18.000
f. 62,50	f. 750	14 jaar	f.750	f.1.500	f.21.000
f. 31,25	f. 375	20 jaar	f.750	f.1.125	f.22.500

Gelet op de termijn dat de bedragen uitstaan en de opbrengst na de spaartermijn, lijkt de premiespaarregeling in zijn huidige vorm niet meer dan een ondersteunende rol in een bouwspaarregeling te kunnen vervullen. Indien de maximumpremie in het kader van het bouwsparen wordt opgehoogd, heeft de regeling zeker mogelijkheden uitgebouwd te kunnen worden tot een bouwspaarregeling. De overheid zou deze premies toe kunnen kennen en ten einde deze toekenning budgettair neutraal te laten verlopen, kan deze worden gefinancierd uit de huidige objectpremies. Een regeling, die indien een bouwspaarregeling wordt ingevoerd, toch heroverwogen zal moeten worden.

1.3. *De winstdelingsspaarregeling*

De winstdelingsspaarregeling is gebaseerd op het zesde lid van art. 11 van de Wet LB '64, alwaar de mogelijkheid is aangegeven een winstdelingsregeling als een spaarregeling aan te merken. De nadere regelen die de minister op grond van het bepaalde in art. 11, lid 6 Wet LB '64 kan treffen, zijn opgenomen in het Besluit bedrijfsspaarregelingen, met name in de artikelen 20 tot en met 28. De faciliteit bestaat hieruit, dat bepaalde winstuitkeringen die in een geblokkeerde vorm worden gespaard tot f.750 per kalenderjaar zijn vrijgesteld van loon-en inkomstenbelasting en van premies sociale verzekeringen. De werknemer spaart in dit geval uit zijn bruto inkomen, in tegenstelling tot bij de premiespaarregeling, waar hij uit zijn netto inkomen spaart.

Op grond van een winstdelingsregeling zal een werknemer recht hebben op een deel van de winst van de werkgever. De winstuitkering dient te geschieden op basis van een schriftelijke regeling waarin het recht op de winstuitkering is vastgelegd; de winstuitkering mag niet afhankelijk zijn van een incidentele beslissing van de werkgever. De uitkering dient afhankelijk te zijn van de winst van de werkgever of van aan anderen toekomende uitkeringen uit die winst (bijvoorbeeld dividend of tantième). Er mag dus geen sprake zijn van een vaste uitkering, zoals een dertiende maand en dergelijke. Het is wel toegestaan dat de winstuitkering aan een maximum gebonden wordt. Ook indien in de

1 Stubbé (1988), blz. 78.

praktijk blijkt dat jaarlijks dit maximum gehaald wordt en er dan sprake lijkt van een vaste uitkering, hoeft dit een kwalificatie als winstdelingsregeling niet in de weg te staan[1]. In de berechte gevallen hadden de werknemers onder bepaalde voorwaarden recht op een geblokkeerde uitkering ter grootte van 2% van de winst, met een maximum van f.500[2]. Het Hof besliste dat nu de uitkeringen naar gelang van de winst van de onderneming werden gedaan overeenkomstig een in de regeling opgenomen of aangewezen stelsel van winstverdeling, voldaan was aan de wettelijke vereisten. Volgens het Hof viel niet in te zien waarom een werkgever in het kader van een spaarregeling het per werknemer jaarlijks maximaal ter beschikking te stellen bedrag niet aan het voor de spaarregelingsvrijstelling geldende maximum van (destijds) f.500 (thans f.750) zou mogen binden. Onder spaarregelingen moeten immers worden verstaan regelingen, anders dan pensioenregelingen, die ten doel hebben de bevordering van duurzaam bezit van werknemers en dit doel kan ook worden bereikt als aan de jaarlijkse uitkeringen een maximum wordt gesteld. De stelling van de inspecteur dat door het stellen van een maximum in bepaalde gevallen de jaarlijkse uitkering in feite een vaste uitkering kan worden, werd door het Hof verworpen. Noch uit de tekst van de desbetreffende wettelijke bepalingen, noch uit de geschiedenis van haar totstandkoming blijkt dat deze omstandigheid het verlenen van de vrijstelling in de weg staat. Voldoet de regeling aan de hierboven omschreven criteria, dan is sprake van een winstdelingsregeling in de zin van art. 21 van het Besluit.

Is er sprake van een in het Besluit omschreven winstdelingsregeling, dan heeft de werknemer de mogelijkheid te opteren de hem toekomende winstaandelen te sparen op een geblokkeerde rekening. Het gespaarde deel van de winstuitkering, het spaarwinstaandeel, is tot f.750 per kalenderjaar vrijgesteld van loon- en inkomstenbelasting en premies sociale verzekeringen. De spaarwinstaandelen dienen gedurende tenminste zeven kalenderjaren onafgebroken op de spaarrekening te worden aangehouden, dan wel worden aangehouden in ten laste van de spaarrekening gekochte effecten.

Het is namelijk toegestaan, gelijk bij de premiespaarrekening, effecten te kopen zonder dat dit als een besteding van spaargeld wordt aangemerkt. Zolang de effecten onbezwaard deel uitmaken van het vermogen van de werknemer, worden met spaargeld gekochte effecten aangemerkt als aangehouden spaargeld. Indien deze effecten worden verkocht voordat de blokkeringstermijn is verstreken, dient de opbrengst onverwijld worden teruggestort op de spaarrekening, tot maximaal het bedrag dat ten behoeve van de aankoop van de effecten aan de rekening was onttrokken (art. 24 Besluit).

De blokkeringstermijn bedraagt zeven kalenderjaren en loopt volgens het opschuifsysteem. Na verloop van zeven jaren mag over de gespaarde bedragen dus successievelijk worden beschikt. Sparen volgens het bloksysteem is bij de winstdelingsspaarregeling niet toegestaan. Om het bestaande evenwicht tussen de regelingen te behouden zou volgens de staatssecretaris van financiën bij een bloksysteem een blokkeringstermijn van 14 jaar dienen te gelden. Dit werd als te lang ervaren en volgens de staatssecretaris bestond er in de praktijk geen behoefte het Besluit te wijzigen, in dier voege dat een bloksysteem bij het winstdelingssparen werd opgenomen. Aan een blokkeringstermijn van zeven jaar bij een bloksysteem, waren, nu de gemiddelde spaartermijn dan slechts 3½ jaar bedraagt, onevenredig grote tegemoetkomingen op het gebied van de belasting- en premieheffing verbonden.

1 Hof 's-Gravenhage, 1 oktober 1973, nr. 67/1973 M I, BNB 1974/166 en Hof 's-Gravenhage 10 oktober 1973, nr. 66/1973 M I, BNB 1974/274.

2 Het toenmalige maximum dat was gefacilieerd in het kader van de winstdelingsspaarregeling.

Het is net als bij de premiespaarregeling toegestaan, met behoud van de faciliteit, over de spaargelden te beschikken bij besteding ten behoeve van bepaalde doeleinden. Deze bestedingsdoelen komen overeen met die zijn toegelaten bij de premiespaarregeling, onroerend goed en daarmee gelijkgestelde bestedingen, premies levensverzekering en huwelijk werknemer. Voor een verdere behandeling daar van zij hier verwezen naar de vorige paragraaf, met dien verstande dat de minimum looptijd van de levensverzekering bij de winstdelingsspaarregeling zeven jaar is.

De overige vereisten, zoals het toegestane tegoed op de spaarrekening, de administratie van de spaargelden, de behandeling van het tegoed bij beëindiging van de dienstbetrekking, zijn eveneens overeenkomstig geregeld als bij de premiespaarregeling, zodat daarvoor ook zij verwezen naar de voorgaande paragraaf.

Dat de winstdelingsspaarregeling en de premiespaarregeling nauw met elkaar verweven zijn, blijkt uit de bepaling van art. 38 van het Besluit. Indien beide naast elkaar bestaan in een onderneming, moeten de regelingen ter goedkeuring aan de ministers van financiën en van sociale zaken en volksgezondheid (thans sociale zaken en werkgelegenheid) worden voorgelegd. Deze bepaling heeft niet zozeer een strafkarakter, maar dient meer als middel om te bereiken dat in een dergelijk geval de regelingen vooraf ter inzage worden gegeven. Deze goedkeuring zal in ieder geval niet gegeven worden indien de jaarlijkse spaarpremie en het spaarwinstaandeel gezamenlijk het bedrag van f.750 per kalender jaar te boven gaan. De uitsluiting heeft in ieder geval tot gevolg dat zolang de toestemming ontbreekt, de op grond van een spaarregeling aan de werknemer toekomende spaarpremies en spaarwinstaandelen niet in de vrijstelling, ook al voldoen de afzonderlijk regelingen volledig aan de voorwaarden.

Met het oog op de te behalen resultaten, een bedrag van f.5.250 exclusief op het tegoed gekweekte rente na zeven jaar, lijkt de rol van de winstdelingsspaarregeling in het kader van het bouwsparen hoogstens een aanvullende te zijn. Het verhogen van de vrijstelling biedt slechts in zoverre soelaas, dat het resultaat dan nog steeds afhankelijk blijft van de te maken winst door de werkgever. Terwijl, gelet op de te bereiken resultaten een zodanige verhoging van de vrijstelling benodigd is, dat het uiteindelijke resultaat dan niet zozeer bepaald worden door het spaargedrag van de werknemer, als wel door de stand van de conjunctuur. Verder moet worden opgemerkt dat maatschappelijk gezien de opvattingen ten aanzien van winstdeling gaan in de richting van het binden van de werknemer aan het bedrijf en hem te laten delen in de winsten die het bedrijf maakt, mede als gevolg van zijn inspanning.

1.3.1. Recente ontwikkelingen op winstdelingsgebied, het wetsvoorstel Vermeend

Op 27 oktober 1987 heeft het Tweede Kamerlid Vermeend een voorstel van wet ingediend tot wijziging van een aantal wetten inzake belastingen alsmede de Coördinatiewet Sociale Verzekeringen met het oog op het bevorderen van regelingen waarbij door werkgevers aan werknemers winstuitkeringen worden gedaan, waarvan de hoogte afhankelijk is van de door de werkgever behaalde winst uit onderneming (winstdelingsregelingen).[1] Hierbij wordt voorgesteld in de Wet op de Loonbelasting

1 Tweede Kamer, vergaderjaar 1987-1988, 20 291, Voorstel van wet van het lid Vermeend tot wijziging van een aantal wetten inzake belastingen alsmede de Coördinatiewet Sociale Verzekering met het oog op het bevorderen van regelingen waarbij door werkgevers aan werknemers winstuitkeringen worden gedaan, waarvan de hoogte afhankelijk is van de door de werkgever behaalde winst uit onderneming (winstdelingsregelingen).

een faciliteit op te nemen, waarbij het mogelijk wordt aan werknemers f.1.000 per jaar vrij van belasting en premies sociale verzekeringen uit te keren. Voorwaarde voor het vrijgesteld zijn van de uitkering is dat zij is gebaseerd op een schriftelijk vastgelegde regeling waarbij de uitkering afhankelijk is van de bedrijfswinst van de werkgever of van aan anderen toekomende uitkeringen van winst. De gefaciliteerde winstuitkering mag niet in de plaats komen van het reeds bestaande normale loon, blijkt uit de memorie van toelichting bij dit wetsvoorstel. Verdere voorwaarden zijn dat de uitkeringen per kalenderjaar niet meer bedragen dan f.2.000 per werknemer, waarvan maximaal f.1.000 in geld mag worden uitbetaald en dat deelname aan de regeling niet beperkt is tot de hoger betaalde werknemers in de onderneming (als grens hiervoor is gesteld de aanslaggrens van art. 64 van de Wet IB 1964 (in 1990 f.66.100)), tenzij in de onderneming uitsluitend of nagenoeg uitsluitend werknemers in dienst zijn die een dergelijk salaris genieten. Tot slot dient door een accountant verklaart te zijn dat de winstuitkering voldoet aan de wettelijke vereisten.

In de MvT wordt voorgesteld de regeling te integreren in de bestaande spaarregelingen. De voorgestelde vrijstelling vindt geen toepassing op uitkeringen ingevolge een gefaciliteerde spaarregeling. Van Ballegooijen[1] noemt deze bepaling zo geformuleerd moeilijk te begrijpen, aangezien dergelijke uitkeringen in de wet al zijn vrijgesteld, zij het tot f.750. In de MvT wordt deze bepaling toegelicht door erop te wijzen dat zo wordt uitgesloten dat op één en dezelfde (winstdelings-, spaar)regeling twee verschillende fiscale regimes toepassing zouden vinden. Vermeend acht het wel mogelijk dat in de betreffende onderneming de regelingen naast elkaar bestaan. Van Ballegooijen gaat hier op in door te vragen waarom een winstdelingsregeling niet tot en een vrijgestelde uitkering en een spaarwinstaandeel zou kunnen leiden? Hij vraagt zich verder af of het nu echt nodig is om de verplichting op te leggen twee afzonderlijke regelingen naast elkaar te laten vastleggen? In de MvA geeft de indiener van het voorstel aan dat de bestaande winstdelingsspaarregeling, die blijkens een onderzoek van de Loontechnische Dienst van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op zeer beperkte schaal wordt toegepast[2], zou kunnen vervallen. Daarmee wordt een deel van de geschetste onduidelijkheid weggenomen. In de MvA wordt voorts voorgesteld het voorstel in die zin te wijzigen dat voor in het kader van winstdeling uitgereikte vermogenstitels een blokkeringstermijn van vier jaren zou moeten gelden. Hierbij zou aangesloten kunnen worden bij bestaande gefaciliteerde spaarregelingen, door in overeenstemming met die regelingen tussentijdse deblokkering mogelijk te maken.

1.4. *Aangewezen premiespaarregelingen*

Het zevende lid van art. 11 van de Wet LB '64 en het negende lid van art. 6 van de CSV geven de mogelijkheid bij algemene maatregel van bestuur regelingen als spaarregeling aan te wijzen, ook al voldoen zij niet aan de eisen van de leden 4, 5 en 6 van art. 11 Wet LB '64 en art. 6 CSV en aan de eisen van het Besluit. Een algemene bevoegdheid tot aanwijzing door de Ministers ven Financiën en

1 Van Ballegooijen (1987), blz.1542-1543.

2 Blijkens dit onderzoek heeft 0,4% van alle bedrijven een winstdelingsspaarregeling. Van de bedrijven met 100 of meer werknemers is dit 8,2% en van de bedrijven met 50 tot 100 werknemers 2,4%. Het aantal van de feitelijke deelnemers bedraagt zo,n 76.000. De meeste daarvan (45%) zijn werkzaam in de sector bank- en verzekeringswezen en zakelijke dienstverlening. In 1985 is gemiddeld per deelnemer een winstaandeel van *f* 777 gespaard.

van Sociale Zaken en Volksgezondheid[1] van een spaarregeling tot premiespaarregeling of winstdelingsspaarregeling is opgenomen in art. 30 van het Besluit. Betreffende regeling mag dan echter slechts op ondergeschikte punten afwijken van de artikelen 2 tot en met 19 respectievelijk 21 tot en met 28 van het Besluit. Voorts zijn in art. 29 van het Besluit zonder meer als premiespaarregeling aangewezen:

- de Premiespaarregeling Rijksambtenaren 1968;
- de Premiespaarregeling burgemeesters;
- de Premiespaarregeling voor ambtenaren van de rechterlijke macht;
- de door lagere publiekrechtelijke organen getroffen regelingen naar analogie van de Premiespaarregeling Rijksambtenaren;
- de premiespaarregelingen die volgens het bloksysteem de premie toekennen;
- de regelingen die voorzien in het toekennen ven een premie aan de werknemer aan wie een premie ingevolge de Jeugdspaarwet (Stb. 1971, 362) is toegekend.

De aanwijzing van de premiespaarregeling bij het rijk[2] als premiespaarregeling in de zin van de Wet LB '64 en de CSV is zonder enig voorbehoud. Toetsing aan de wettelijke bepalingen en aan het Besluit is dan niet meer nodig. Elk bedrag dat op grond van betreffende regeling wordt toegekend is vrijgesteld van belasting en sociale premies. Voor de regelingen van de lagere publiekrechtelijke organen[3] geldt dat zij ook als premiespaarregeling zijn aangewezen, mits zij niet op een andere wijze afwijken van de artikelen 2 tot en met 19 van het Besluit, anders dan de Premiespaarregeling Rijksambtenaren dit doet. De Premiespaarregeling Rijksambtenaren wijkt op de volgende punten af van de art. 2 t.e.m. 19 van het Besluit:

- de gehele spaarpremie wordt toegekend bij beëindiging van de dienstbetrekking met recht op wachtgeld of op een dadelijk ingaand pensioen, dan wel wegens het bereiken van de 65-jarige leeftijd;
- een tijdsevenredige spaarpremie wordt toegekend indien niet meer aan de spaarregeling mag worden deelgenomen op grond van het overschrijden van de salarisgrens;
- periodieke betalingen premies die ingevolge een levensverzekeringsovereenkomst verschuldigd zijn en spaarkasinschrijvingen, worden gelijkgesteld met betalingen ten laste van ingehouden spaargelden;
- in enig jaar ten laste van de spaarrekening betaalde bedragen c.q. opgenomen gelden worden in de eerste plaats geacht te staan tegenover de in hetzelfde jaar bijgeboekte bedragen.

Wijken de premiespaarregelingen op andere punten af van de artikelen 2 tot en met 19 van het Besluit, dan worden zij niet automatisch de faciliteiten deelachtig, maar is slecht aanwijzing op de voet van art. 30 van het Besluit mogelijk. De regeling mag dan slechts op ondergeschikte punten afwijken van art. 2 t.e.m. 19.

De Premiespaarregeling Rijksambtenaren 1968 is op 1 juli 1968 in werking getreden en verving de uit 1960 daterende Premiespaarregeling Rijksambtenaren. Deelname is in het algemeen mogelijk voor rijksambtenaren en bepaalde groepen personeel van gemeentepolitie en personeel verbonden

---

1 Thans de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In het navolgende zal de terminologie van het Besluit gehanteerd worden.

2 De regelingen voor burgemeesters en ambtenaren rechterlijke macht komen materieel overeen met de Premiespaarregeling voor Rijksambtenaren.

3 Het Besluit noemt provincie, gemeente, waterschap, veenschap, veenpolder en een ingevolge de Wet gemeenschappelijke regelingen (Stb. K 120) ingesteld orgaan.

aan inrichtingen van onderwijs. Van deelname zijn uitsloten die ambtenaren wier salaris boven het geldende maximum van schaal 9 van het BBRA (per 1 april 1990: f.4.891 per maand) ligt. Ambtenaren die een volledige betrekking vervullen kunnen ten hoogste f.504 per jaar sparen. Voor degenen die in deeltijd (minder dan 38 uur per week) werken, wordt dit bedrag evenredig verlaagd. Ambtenaren die willen deelnemen kunnen hun werkgever machtigen maandelijks maximaal f.42 van hun netto-salaris in te houden. De werkgever dient dit te storten op een bijzondere spaarrekening, die door de desbetreffende ambtenaar bij een aangesloten instelling is geopend. Op deze rekening mogen alleen dergelijke bedragen worden bijgeschreven. De instelling keert over het tegoed de normale rente uit. Deze wordt echter op een andere rekening bijgeschreven. Nadat het in een kalenderjaar gespaarde bedrag vier kalenderjaren op de spaarrekening heeft gestaan, wordt een premie van 25% over het gespaarde tegoed uitgekeerd. Bij de premietoekenning wordt uitgegaan van het periodesysteem. In bepaalde gevallen is het mogelijk een premie te ontvangen vóór de periode van vier kalenderjaren verstreken is. Bij overlijden van de deelnemer wordt de volledige premie over het tegoed toegekend. Wordt de dienstbetrekking beëindigd, waarbij recht bestaat op een dadelijk ingaand pensioen, wachtgeld of uitkering, dan wordt eveneens de volledige premie uitgekeerd. Wordt de dienstbetrekking om een andere reden beëindigd, of overschrijdt de deelnemer de salarisgrens, dan wordt een gedeeltelijke premie toegekend van 6¼% voor elk voltooid kalenderjaar, waarin gespaard is. Voor de toepassing van de salarisgrens geldt het salaris per 1 januari. Wordt in de loop van het jaar de grens overschreden, dan dient per 31 december van dat jaar de deelname beëindigd te worden.

Naast het sparen op een bijzondere spaarrekening, is het mogelijk deel te nemen aan de Premiespaarregeling Rijksambtenaren via het betalen van premies voor levensverzekering of spaarkasinschrijving, mits:

- de verzekering of spaarkasinschrijving is gesloten voor de duur van tenminste vijf kalenderjaren;
- de overeenkomst is gesloten door de deelnemer, of zijn echtgenoot op zijn eigen leven, dat van zijn echtgenoot, of op dat van zijn kinderen;
- de premie tenminste f.25 per jaar bedraagt;
- de overeenkomst niet uitsluitend een risicoverzekering is;
- de polis niet is bezwaard of overgedragen;
- de verzekering of spaarkasinschrijving is gesloten bij een maatschappij die in Nederland het verzekeringsbedrijf uitoefend en zich bereid heeft verklaard aan de uitvoering van de regeling deel te nemen.

Het maximum te sparen bedrag is, evenals bij het inleggen op bijzondere spaarrekening, f.504 per kalenderjaar.

Onder de oude Premiespaarregeling Rijksambtenaren was het mogelijk te sparen middels het aflossen op een hypothecaire lening. Uitvoering van deze regeling verliep analoog aan de deelname middels het betalen van premies voor levensverzekering. Deze manier van deelname is niet opgenomen in de Premiespaarregeling Rijksambtenaren. Wel is voor degenen die met over 1967 verschuldigde aflossingen op hypothecaire leningen deelnamen aan de regeling, een overgangsmaatregel opgenomen, dat zij op die wijze kunnen blijven deelnemen, zolang zij voldoen aan de algemene voorwaarden voor deelname.

Gelet op het geringe bedrag dat gespaard kan worden en het ontbreken van deblokkeringsmogelijkheden bij aankoop van een eigen woning, lijkt de Premiespaarregeling Rijksambtenaren binnen een bouwspaarregeling een zeer beperkte rol te kunnen spelen. Wel kan de wijze waarop deelname voor

de hogere inkomensgroepen is uitgesloten model staan voor een bouwspaarregeling, waarin ook bepaalde hogere inkomensgroepen van zouden kunnen worden uitgesloten.

In art. 29, letter e, Besluit zijn aangewezen regelingen die voorzien in een werkgeversbijdrage van ten hoogste 25% van het bedrag waarover de aan een werknemer ingevolge de Jeugdspaarwet (ook bekend onder naam de Zilvervloot) uitbetaalde spaarpremie van het rijk is berekend. In het kader van de Jeugdspaarwet kunnen personen in de leeftijd van 15 tot 21 jaar een zogenaamde jeugdspaarovereenkomst sluiten met een spaarbank. De overeenkomst wordt aangegaan voor ten minste 6 en ten hoogste 9 spaarjaren. Ieder spaarjaar kan ten hoogste f.480 ingelegd worden en het saldo van de spaarrekening mag niet lager zijn dan het aantal voltooide spaarjaren maal f.30. Door het rijk wordt een belastingvrije premie van 10% over het totale tegoed op de jeugdspaarrekening uitgekeerd:

- bij opneming van het tegoed ter gelegenheid van huwelijk van de deelnemer binnen een jaar na het sluiten van het huwelijk, mits ten minste 3 spaarjaren zijn voltooid;
- na overlijden van de deelnemer, mits ten minste één spaarjaar is voltooid;
- bij beëindiging van de overeenkomst, mits ten minste 6 spaarjaren zijn voltooid.

De faciliteit in art. 29, letter e, Besluit is een soort afgeleide van de jeugdspaarregeling, nu de toekenning en omvang van de premie afhankelijk is van de toekenning en omvang van de premie ingevolge de Jeugdspaarwet.

2. DE SPAARLOONREGELING

2.1. *Wetsgeschiedenis*

Bij koninklijke boodschap van 15 mei 1972 is aan de Tweede Kamer aangeboden het wetsontwerp ter begeleiding van spaarloon op het terrein van de belasting- en premieheffing[1]. In de MvT geeft de regering aan dat in het maatschappelijk streven ter bevordering van duurzaam persoonlijk bezit in brede lagen van de bevolking, het sparen in collectieve vorm de laatste jaren steeds de aandacht heeft gehad. Een aantal omstandigheden waren hiervoor van belang. Ten eerste de gedachte dat het nagestreefde doel wellicht beter kan worden bereikt met collectieve regelingen, dan met regelingen waarbij het de individuele werknemer vrij staat al dan niet er aan deel te nemen. In de tweede plaats constateerde de regering, dat in het maatschappelijk leven een sterkere behoefte wordt gevoeld aan mogelijkheden om de loonvorming naar economische uitwerking gedifferentieerd te doen plaatsvinden. In tijden van overbesteding kan spaarloon, naar de mening van de regering, een nuttige functie hierin vervullen. Tot slot zou, macro-economisch bezien, een voldoend hoog spaarniveau alleen bereikt kunnen worden, indien alle geledingen van de samenleving een bijdrage daartoe leveren. Derhalve is gekozen voor een methode van collectief sparen van loon.

Dat deze wijze van loonvorming niet tot ontplooiing is gekomen, is volgens de regering te wijten aan het fiscale systeem met betrekking tot loonbestanddelen welke niet in contanten ter beschikking worden gesteld, maar geblokkeerd op rekeningen worden tegoedgeschreven. In het regeerakkoord is een en ander onderkend en hierover een programmapunt 'Fiscale faciliteiten voor het spaarloon' opgenomen.

---

1 Tweede Kamer, zitting 1971-1972, 11 820, Begeleiding van spaarloon op het terrein van belasting- en premieheffing.

De interdepartementale werkgroep besparingen (de commissie-Van Francker), had in de voorgaande kabinetsperiode een rapport uitgebracht over de bevordering van spaarloon en andere vormen van besparingen. Ten aanzien van geblokkeerde spaarbedragen adviseerde de Commissie-Van Francker ondermeer het volgende:

- Aan iedere belasting- en premieplichtige wordt ten hoogste over een bepaald bedrag een vrijstelling verleend van loon- en inkomstenbelasting en premies sociale verzekeringen voor besparingen op een geblokkeerde spaarrekening.
- Bij een spaartermijn van 5 jaar is de helft van het gespaarde bedrag vrijgesteld, bij een spaartermijn van 10 jaar het gehele bedrag.
- De vrijstelling geldt voor verplichte inhoudingen ingevolge de - in sommige gevallen groepsgewijs vastgestelde - arbeidsvoorwaarden, voor vrijwillige inhoudingen op verzoek van de werknemer en voor rechtstreekse stortingen door de spaarder bij een aangewezen instelling.
- Voorzover over ingehouden besparingen belasting en premies moet worden ingehouden (bij een spaartermijn van 5 jaar en een vrijstelling van 50 pct.), geeft de werkgroep de voorkeur aan inhouding op het overige loon."[1]

Bij de uitwerking heeft de regering gebruik gemaakt van de resultaten van de studie van de Commissie-Van Franeker. Aan de uitwerking van het programmapunt uit het regeerakkoord lagen, voor zover hier van belang, een aantal hoofdgedachten ten grondslag:

- De wettelijke voorschriften moeten gericht zijn op collectieve besparingen door werknemers. Opzet en inrichting van de spaarloonregelingen zijn daarbij een eerste verantwoordelijkheid van de partijen die de arbeidsvoorwaarden vaststellen.
- De voorstellen met betrekking tot belasting- en premieheffing moeten een matiging van de heffing inhouden en ook overigens een begeleiding vormen van het verschijnsel spaarloon.
- De voorstellen dienen zo eenvoudig mogelijk te zijn. Zowel voor toepassing in de praktijk, als vanuit het oogpunt van wetstechniek.

In de MvT geeft de regering aan dat zij deze uitgangspunten overwegende heeft gekozen voor een oplossing die afwijkt van de voorstellen van de commissie:
"Deze eigen oplossing hebben de ondergetekenden[2] naar hun inzicht gevonden in de vorm van een geforfaiteerde heffing van 15 pct. ten laste van de werkgever bij de toekenning van spaarloon waarmede de belastingverplichtingen ter zake van dit spaarloon in één keer worden voldaan (in deze memorie van toelichting verder aangeduid als een lump-sumheffing), terwijl voorts het spaarloon buiten de premieheffing sociale verzekering zal blijven.

Ter nadere toelichting van het voorgestelde merken de ondergetekenden het volgende op. Het huidige systeem van heffing wordt vrij algemeen als een belemmering voor het toekennen van spaarloon ervaren. In dat systeem moet immers het spaarloon als elk ander inkomensbestanddeel op het tijdstip van toekenning tot het inkomen worden gerekend. Door de aan de individuele werknemer opgelegde spaarverplichting wordt echter belastingheffing op het moment waarop de blokkering een aanvang neemt, als bijzonder onaangenaam ervaren, zeker wanneer dit leidt tot een vermindering van

---

1 Tweede Kamer, zitting 1970-1971, 11 259, Rapport van de Commissie-Van Soest inzake belastingheffing van zelfstandigen in vergelijking met loontrekkenden en Rapport van de Commissie-Van Franeker inzake de bevordering van spaarloon en andere vormen van besparingen, nr. 3, blz. 14.

2 De MvT is ondertekend door de Staatssecretaris van Financiën, Van der Stee, de Minister van Sociale Zaken, Boersma en de Staatssecretaris van Sociale Zaken, Rietkerk.

het in contanten uitbetaalde loon. Tegen deze achtergrond lijkt de oplossing voor de hand te liggen het moment van heffing te verleggen naar het tijdstip waarop de werknemer de feitelijke beschikkingsmacht over zijn spaargelden verkrijgt. Aan deze oplossing kleven echter belangrijke bezwaren. Voor de werknemers is het niet aantrekkelijk aan het einde van een spaarperiode nog belasting te moeten betalen over een saldo dat jarenlang op hun spaarrekening heeft gestaan en dat zij gaandeweg als een stuk eigen vermogen zijn gaan beschouwen. Nog klemmender zijn de bezwaren in het uitvoerende vlak van een oplossing in deze richting. Immers deze oplossing zou betekenen, dat de instellingen die de blokkering van de gelden op zich nemen, een volledige loonadministratie moeten gaan voeren voor de bij hen sparende werknemers. Reeds op deze, zuiver administratieve, gronden is de weg van verplaatsing van het tijdstip van heffing onbegaanbaar.

Vorenstaande overwegingen hebben de gedachten van de ondergetekenden geleid naar een oplossing, zoals die in dit wetsvoorstel is vervat, te weten een beperkte heffing op het tijdstip waarop het spaarloon wordt toegekend en wel in de vorm van de reeds genoemde 'lump-sumheffing'. Deze heffing geschiedt ten laste van de werkgever, op basis van het totale bedrag aan spaarloon dat hij in een bepaald loontijdvak heeft toegekend. Op deze wijze wordt enerzijds bereikt dat van het aan de werknemer toegekende spaarloon het bruto bedrag gelijk is aan het netto bedrag, terwijl anderzijds de totale kosten welke voor de werkgever uit het spaarloon voortvloeien, niet op enigerlei wijze worden versluierd.

Voorts voorziet het voorstel, mede in verband met de specifieke administratief-technische bezwaren aan gedeeltelijke premieheffing verbonden, in een volledige vrijstelling van premieheffing sociale verzekering.

Het voorgestelde regime zal echter alleen gelden voor regelingen op collectieve grondslag, d.w.z. voor gevallen waarin alle werknemers van een werkgever, of alle tot een zelfde categorie behorende werknemers tot sparen zijn gehouden.

Nu de nieuwe maatregelen zich richten op het collectieve spaarloon is aan de bestaande maatregelen voor premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen een functie toegedacht met betrekking tot het door de werknemer individueel vrijwillig sparen. Voor de premiespaarregelingen en voor de winstdelingsspaarregelingen is in beginsel volgens de huidige bepalingen een collectieve spaarvorm mogelijk."[1]

De regering meende dat het doel van de regeling, bevordering van besparingen, gevaar zou lopen indien een tussentijdse deblokkering ten behoeve van bestedingen toegestaan zou worden. Een aansluiting bij de deblokkeringsmogelijkheden, zoals die bestonden bij de premiespaarregeling en de winstdelingsspaarregeling wees zij van de hand. Op vragen van leden van de Tweede Kamer op dit punt, reageerde de regering in de MvA:
"Willen de faciliteiten die ten aanzien van het spaarloon worden voorgesteld en die voor de gemeenschap een bepaald financieel offer betekenen, zoveel mogelijk nut afwerpen, dan moet er naar gestreefd worden, dat door de regeling zoveel mogelijk additionele, d.w.z. nieuwe besparingen worden uitgelokt. Een van de middelen om dit doel te bereiken, is uiterste beperking van de deblokkeringsmogelijkheden. Deze deblokkeringsmogelijkheden mogen in ieder geval geen zgn. bestedingsmogelijkheden worden. Wanneer het immers mogelijk is het gespaarde tijdens de duur van de spaarter-

1 Tweede Kamer, zitting 1971-1972, 11 820, Begeleiding van spaarloon op het terrein van de belasting- en premieheffing, Memorie van Toelichting, nr. 3, blz. 1-4.

mijn aan te wenden voor bepaalde aanschaffingen of betalingen (ook al hebben deze op zichzelf ook weer een bezitsvormend karakter), dan zullen in meerdere of mindere mate bestaande besparingen onder de regeling worden gebracht en zijn de toegekende faciliteiten (i.c. belastingvermindering en premievrijstelling) in zoverre dus ineffectief. Indien men met zijn spaarloon b.v. reeds verschuldigde aflossingen van hypotheken of levensverzekeringspremies mag voldoen, brengt men in wezen geen extra spaaroffer. Het spaarloon is dan zowel uit een oogpunt van bezitsvorming als uit macro-economisch oogpunt ten onrechte gefacilieerd. Er treedt zelfs nog discriminatie op tussen degenen die een eigen woning bezitten en degenen die om enigerlei reden niet in het bezit zijn van een eigen woning. Daarom menen de ondergetekenden[1] niet toe te kunnen geven aan de aandrang van de leden ..... om de door hen genoemde deblokkeringsmogelijkheden (die in wezen bestedingsmogelijkheden zijn) in de wet op te nemen. Zij zouden deze mogelijkheden willen beperken tot de thans in het wetsontwerp genoemde mogelijkheden, die echter deblokkeringsmogelijkheden zijn, omdat het hier uitsluitend gevallen betreft waarin voortzetting van het verplichte sparen onmogelijk is of redelijkerwijs niet kan worden verlangd.

De uitsluiting van de bedoelde bestedingsmogelijkheden is, dat willen de ondergetekenden nog wel met nadruk zeggen, niet bedoeld als een discriminatie van andere spaarvormen dan het sparen op een geblokkeerde spaarrekening. Integendeel, de ondergetekenden erkennen ten volle de eigen waarde van spaarvormen als effectenbezit, woningbezit en levensverzekeringen. In reeds bestaande bezitsvormingsmaatregelen zijn al deze spaarvormen terecht als gelijkwaardig erkend. Maar nu vele Nederlanders, mede als gevolg van de van deze wet uitgaande stimulans, reeds in één of meer van de bedoelde spaarvormen besparingen zijn gaan verrichten, heeft het weinig zin meer deze besparingen nog eens opnieuw met belasting- en andere faciliteiten te gaan stimuleren. Indien er sprake is van nieuwe faciliteiten, moet er een redelijke zekerheid bestaan dat daarmee ook inderdaad nieuwe besparingen worden aangemoedigd. Deze zekerheid lijkt ten aanzien van het spaarloon inderdaad aanwezig, omdat het hier een geheel nieuwe wijze van sparen betreft. Maar dan moet het niet mogelijk zijn via het spaarloon weer terug te vallen op andere spaarvormen.

Natuurlijk kan worden opgemerkt, dat ook na uitsluiting van bestedingsmogelijkheden het z.g. additionele karakter van het spaarloon niet verzekerd is, omdat de spaarders de mogelijkheid hebben tot z.g. spaarverschuiving. Zij kunnen bestaande besparingen en verdere besparingen achterwege laten en alleen via een spaarloonregeling sparen. Ook dan komen er geen extra besparingen tot stand. De ondergetekenden erkennen dat deze mogelijkheid er in zit, maar zij wijzen erop dat men toch niet zo gemakkelijk bestaande besparingen kan opnemen als wel eens wordt gesteld. In bepaalde gevallen zit men immers vast aan een contract, dat soms alleen met grote schade kan worden beëindigd.

Een andere opmerking zou kunnen zijn, dat ook bij de reeds bestaande bezitsvormingsmaatregelen steeds de mogelijkheid aanwezig is geweest om bestaande besparingen in te brengen en dat deze mogelijkheid er toch niet van heeft weerhouden in deze maatregelen vele spaarvormen toe te laten. De ondergetekenden willen dit niet ontkennen, maar zij wijzen er wel op, dat de mogelijkheid van het inbrengen van bestaande besparingen toch altijd wel als een zeker nadeel van de oudere bezitsvormingsmaatregelen is gezien. Men behoeft op deze weg toch niet altijd door te gaan. Wanneer er nu een kans is om de bedoelde mogelijkheid wat te beperken, waarom zou men die dan niet aangrijpen? Zij willen er verder op wijzen, dat degene die beslist een spaarregeling met uitgebreide beste-

1 Ondertekenaars waren de Staatssecretaris van Financiën, Scholten, de Minister van Sociale Zaken, Boersma en de Staatssecretaris van Sociale Zaken, Rietkerk.

dingsmogelijkheden wensen, altijd terecht kunnen bij de premiespaarregelingen en de winstdelingsspaarregelingen, die immers als instituut voor vrijwillige besparingen gehandhaafd blijven.

Op de regel dat ten aanzien van het spaarloon geen z.g. bestedingen (omzetting in andere spaarvormen) zijn toegestaan, zouden de ondergetekenden, zoals ook in de memorie van toelichting op het wetsontwerp is gesteld, slechts één uitzondering willen toelaten, te weten de omzetting van het gespaarde in aandelen en obligaties van de werkgever, of bewijzen van deelgerechtigdheid in een fonds. Deze uitzondering is technisch noodzakelijk om ook vermogensaanwasdelingsregelingen onder de faciliteiten te kunnen brengen, alsmede om bij het beheer van de spaargelden fondsen te kunnen inschakelen.

Tot de fractieleden ..... die ook met de S.E.R. bepleiten op het punt van de bestedingsmogelijkheden aansluiting te zoeken bij de reeds bestaande bezitsvormingsmaatregelen, zouden de ondergetekenden eveneens willen zeggen, dat dit huns inziens nu juist niet de bedoeling van de nieuwe regeling moet zijn. Deze leden noemen als deblokkeringsmogelijkheid ook het sluiten van een huwelijk. De ondergetekenden zien dit echter niet als een omstandigheid die voortzetting van het sparen redelijkerwijs onmogelijk maakt. Het is ook geen vervangende bezitsvormende maatregel. Integendeel, het gespaarde komt direct in de consumptie. Natuurlijk weten de ondergetekenden ook wel, dat men bij het sluiten van een huwelijk geld nodig heeft. Zij vinden echter, dat men zich dat geld moet verschaffen buiten de spaarloonregeling om. Men kan daarvoor sparen o.a. door middel van de Jeugdspaarwet.

De ..... vraag ..... of de omzetting van het gespaarde in aandelen ook bij winstdelingsspaarregelingen mogelijk moet zijn, kan worden beantwoord door erop te wijzen, dat het verwerven van effecten bij deze spaarregelingen één van de toegestane bestedingsmogelijkheden is. De vraag of bij de omzetting van spaarloon in aandelen niet een zekere prudentie in acht moet worden genomen, ten einde het risico voor de werknemer te beperken, zouden de ondergetekenden willen beantwoorden door er aan te herinneren, dat het risico voor de werknemer langs privaatrechtelijke weg beperkt zal worden, omdat in de op artikel 1637s B.W. te baseren algemene maatregel van bestuur de omzetting van spaarloon in aandelen, enz., slechts tot een bepaald percentage van het bespaarde zal zijn toegestaan. Voor het overige zouden de ondergetekenden het aan de bij een spaarloonregeling betrokken partijen (waaronder werknemersvertegenwoordigers) willen overlaten, in hoeverre zij het aandelenrisico willen lopen.

De leden ..... menen, dat een compensatie voor het niet mogen bezigen van het spaarloon voor de financiering van een eigen woning zou kunnen worden gevonden, wanneer de werknemer op zijn geblokkeerde spaartegoed eenzelfde interestvergoeding zou krijgen als hij in de vorm van hypotheekrente zou moeten betalen. Deze fractie zou er echter de voorkeur aan geven de spaarder het recht te geven zijn spaargeld te mogen gebruiken voor de financiering van eigen woningbezit. De ondergetekende hebben hierboven al medegedeeld, waarom zij bestedingen ten laste van de spaarrekening in de nieuwe regeling ongewenst achten, ook al worden met deze bestedingen wél bezitsvormingsdoeleinden gediend. Voor zover de leden van deze fractie bedoelen te stellen, dat de spaarder in ieder geval het recht moet hebben zijn spaargeld terug te lenen (uiteraard tegen een matige rente), zouden zij erop willen wijzen, dat dit altijd mogelijk is voor zover degene die het gespaarde beheert, daartoe bereid is. De ondergetekenden achten het b.v. geenszins uitgesloten dat een spaarloonfonds, dat mede door werknemers wordt beheerd, een bepaald deel van het fondsvermogen voor dit doel ter beschikking stelt. Zij zouden dit echter als en zuivere beheerskwestie willen beschouwen. Een wettelijke verplichting voor de beheerders van spaargeld om dit (tegen lage rente) ter beschikking te stellen voor de verwerving van een woning, zoals deze fractie voor ogen staat, gaat hen beslist veel te ver. Het gaat hierbij overigens om een aangelegenheid van ruimere strekking, die naar hun mening buiten het kader van dit wetsontwerp valt.

Tegenover de leden ....., die bij dit wetsontwerp eveneens opmerkingen hebben gemaakt, zouden de ondergetekenden er op willen wijzen dat de wettelijk toegestane deblokkeringsmogelijkheden, behalve op het stuk van de omzetting in aandelen, enz., geen eigen regeling door partijen toelaten. Zij zijn tegelijk minimum en maximum. Dit is gedaan om de uitvoering van spaarloonregelingen door banken en andere instellingen zo eenvoudig mogelijk te houden."[1]

Ondanks de uitgebreide bezwaren van de regering is bij amendement in de spaarloonregeling een deblokkeringsmogelijkheid opgenomen ten behoeve van het verwerven van een eigen woning als hoofdverblijf door de werknemer of door zijn echtgenoot. Onder het verwerven van een eigen woning verstonden de indieners[2] van dit amendement tevens het verwerven van appartementseigendom, het aangaan van een lidmaatschap van een coöperatieve flatvereniging e.d.

2.2. *De regeling*

De huidige spaarloonregeling is per 1 januari 1973 in de Wet LB '64 opgenomen in art. 34a en in de CSV in art. 6, lid 1, letter i, lid 7 en lid 8. In een spaarloonregeling wordt onder voorwaarden loon ter beschikking gesteld aan de werknemer zonder dat deze hierover belasting of sociale premies verschuldigd is. De werknemer spaart dus uit zijn bruto inkomen. Van de werkgever die dit spaarloon ter beschikking heeft gesteld, wordt evenwel een eenmalige heffing van 15% over het spaarloon geheven. Deze bijzondere loonbelasting dient als eindheffing over het spaarloon te fungeren. het spaarloon moet derhalve buiten het inkomensbegrip voor de inkomstenbelasting blijven. Dit is bereikt door in art. 23, lid 1, letter c,van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 loon dat ingevolge een spaarloonregeling in geblokkeerde vorm is gespaard, van de inkomsten uit arbeid uit te zonderen. Door de werking van art. 63 van genoemde wet wordt voorkomen dat de van de werkgever geheven loonbelasting over het spaarloon door de werknemer wordt verrekend. Door deze eenmalige heffing is het spaarloon een voor werkgever en werknemer voordelige beloning. De werknemer ontvangt het bruto bedrag netto. Voor de werkgever betekent elke gulden spaarloon slechts f.1,15 loonkosten.

Het feit dat het spaarloon niet tot het loon ingevolge de CSV behoort, heeft tot gevolg dat het ook buiten de grondslag voor een uitkering ingevolge de sociale verzekeringswetten blijft. Stubbé[3] merkt hier echter bij op dat dit bezwaar ondervangen kan worden door het spaarloon in mindering te brengen op incidenteel loon, zoals een gratificatie, tantième e.d.. Deze incidentele beloningselementen behoren namelijk niet tot het dagloon waar de uitkeringen ingevolge de sociale verzekeringen van zijn afgeleid. Een tweede aandachtspunt bij toekennen van spaarloon is het wettelijk minimumloon. Nu spaarloon niet tot het loon behoort, dient ervoor gewaakt te worden dat het loon voldoende boven het wettelijk minimumloon ligt om er spaarloon op in te houden. Een ander punt dat van belang is, is de invloed die uit kan gaan van het inhouden van spaarloon op de pensioengrondslag. Indien de pensioenregeling voor het loon dat als pensioengrondslag geldt, verwijst naar het loon in de zin van de CSV, dan kan het toekennen van spaarloon leiden tot een lager ouderdomspensioen.

---

1 Tweede Kamer, zitting 1972, 11 820, Begeleiding van spaarloon op het terrein van de belasting- en premieheffing, Memorie van Antwoord, nr. 8, blz. 9-10.

2 Het amendement is ondertekend door de leden Van Zeil, Roolvink, Kikkert, Dolman, Van Aardenne, Nooteboom en Koningh.

3 Stubbé (1988), blz. 88.

In principe moet het volgens Stubbé[1] mogelijk zijn het spaarloon tot de grondslag voor de pensioenvoorziening te laten behoren, aangezien het spaarloon de bestemming van verzorging, van de voorziening in levensonderhoud niet heeft verloren. In voorkomende gevallen verdient het aanbeveling de pensioenregeling hierop na te slaan.

Een spaarloonregeling dient schriftelijk te zijn vastgelegd en de ondernemingsraad dient ermee in te stemmen[2], tenzij de regeling bij c.a.o. is ingevoerd. Is de regeling in de c.a.o. opgenomen, dan is de individuele werknemer er slechts aan gebonden indien hij tijdens de duur van de c.a.o. lid is, of is geweest, van de vakvereniging die de c.a.o. heeft aangegaan[3], danwel indien de c.a.o. algemeen verbindend is verklaard door de Minister ven Sociale Zaken en Werkgelegenheid. En ongeorganiseerde werknemer kan geen rechten aan de c.a.o. ontlenen, aldus de Hoge Raad in zijn arrest van 7 juni 1957, NJ 1957, 527. De werkgever is echter, o.g.v. art. 14 van de Wet op de Collectieve Arbeidsovereenkomst, verplicht de bepalingen van de c.a.o. ook ten aanzien van de ongeorganiseerde werknemers na te leven, tenzij de c.a.o. anders heeft bepaald.
Anders dan de premiespaarregelingen en de winstdelingsspaarregeling is de deelname aan een spaarloonregeling verplicht gesteld voor alle, of alle onder eenzelfde bij de regeling aangewezen categorie vallende werknemers, die tot een werkgever in dienstbetrekking staan of geacht worden te staan. Is de regeling van toepassing op een collectief van werknemers, dan moet uit de regeling blijken voor welke groep dit is. Gelet op art. 39 van het Besluit is het niet toegestaan deze groep zodanig te kiezen dat zij uitsluitend of nagenoeg uitsluitend bestaat uit werknemers met een belastbaar inkomen dat boven de aanslaggrens voor de inkomstenbelasting ligt. Deze verplichte deelname zal een belangrijke reden zijn waarom de spaarloonregeling de kleinste van de spaarregelingen is gebleven[4], terwijl zij gelet op de uitkering en loonkosten de meest aantrekkelijke is.

In een aantal gevallen hebben werkgevers het probleem dat op kan treden bij het verplicht zijn van de regeling trachten te omzeilen door in plaats van een bedrag op het reguliere loon in te houden, een bedrag op naam van de werknemer op de spaarrekening te storten.[5] Hierdoor is het mogelijk om binnen de onderneming aan de eis van collectiviteit te voldoen, zonder werknemers te verplichten een deel van hun bestaande loon in te leveren. Het spaarloon hoeft niet voor iedere werknemer gelijk te zijn en kan jaarlijks veranderen. In de regeling moet echter wel een norm zijn vastgelegd op basis waarvan kan worden afgeleid hoeveel door de werknemers gespaard zal worden. Hoewel in de regeling vast moet liggen hoeveel spaarloon door de deelnemers zal worden gespaard, signaleert Stubbé[6] een aantal gevallen waarin de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn goedkeuring heeft gehecht aan een regeling waarbij tenminste 1% van het bruto jaar-salaris van de laagstbetaalden wordt gespaard, welk bedrag in de regeling wordt opgenomen. Daarnaast was het individuele werknemers toegestaan desgewenst het spaarloon aan te vullen tot het toegestane maximum. Het spaarloon mag per kalenderjaar niet hoger zijn dan 2% van het loon waarover premies verschuldigd zijn voor de sociale verzekeringen (in 1990: 2% van f.69.165, i.c. f.1.383,30).

---

1 Stubbé (1988), blz. 82.

2 Art. 27 van de WOR.

3 Art. 9, lid 2 van de Wet op de Collectieve Arbeidsovereenkomst (Stb. 1927, 415).

4 Onderzoek gefacilieerde bedrijfsspaarregelingen, Loontechnische Dienst van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1986.

5 Deze constructie is toegepast in 86% van de bedrijven, met 63% van de deelnemers, waar een spaarloonregeling is ingevoerd.

6 Stubbé (1988), blz. 85.

De werkgever dient het spaarloon over te maken naar de instelling die de gelden beheert. Deze instelling houdt voor iedere werknemer individueel een rekening bij, waarop het spaarloon wordt bijgeschreven: de spaarloonrekening. Deze rekening mag geen spaarrekening ten behoeve van een premiespaarregeling, winstdelingsspaarregeling, of jeugdspaarregeling zijn. Uit de administratie van de rekening moet blijken in welk jaar de verschillende bedragen zijn gestort. Dit is van belang voor de latere deblokkering van de spaargelden. Hoewel op de spaarloonrekening geen gelden ingevolge een premiespaarregeling, winstdelingsspaarregeling, of jeugdspaarregeling mogen staan, is het wel mogelijk naast een spaarloonregeling aan een of meer van die regelingen deel te nemen. Er dient dan wel deelgenomen te worden met afzonderlijke bedragen, gelijktijdige deelname met één en hetzelfde bedrag is evenmin toegestaan.

De instelling die o.g.v. art 34, lid 2, Besluit tot beheer van de spaargelden bevoegd is, kan een natuurlijk persoon of een rechtspersoon zijn, die bij of krachtens art. 1637s, tweede lid, letters c en d, BW tot beheer van spaargelden zijn toegelaten. Ingevolge art. 1637s en het Besluit fondsen en spaarregelingen kan het beheer plaatsvinden door een van de volgende instellingen:

- de Rijkspostspaarbank (thans: de Postbank);
- gemeentelijke spaarbanken;
- instellingen die zijn ingeschreven in de afdeling I, II of IV van het register der Kredietinstellingen, te weten:
  - handelsbanken en centrale kredietinstellingen;
  - landbouwkredietinstellingen (boerenleenbanken/raiffeisenbanken);
  - algemene spaarbanken.

Het Besluit fondsen en spaarregelingen staat voor bijzondere gevallen toe dat de werkgever als instelling wordt aangewezen die het spaarloon beheert. Hij moet hiervoor wel toestemming hebben van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De instelling dient iedere houder van een spaarloonrekening regelmatig een opgave te doen van het totaal van de gelden, schuldvorderingen en aandelen die zij ten name van de deelnemer beheert. Voorts mag de regeling geen bepaling bevatten waarbij de deelnemers verplicht worden hun tegoeden tijdens of na afloop van de spaartermijn op bepaalde wijze te besteden, behoudens een collectieve omzetting in schuldvorderingen op of aandelen in het vermogen van de betrokken werkgever, tot maximaal 20% van het spaartegoed van iedere deelnemer.

Wordt het spaarloon beheerd door een fonds, dan dient dit, o.g.v. het Besluit fondsen en spaarregelingen, onder meer aan de volgende voorschriften te voldoen:

- het fonds moet een rechtspersoon zijn;
- het bestuur van het fonds moet ingevolge de statuten ten minste voor de helft uit vertegenwoordigers van de deelnemers bestaan;
- het bestuur is belast met het beheer van het fondsvermogen;
- behoudens ontheffing van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid mag het vermogen van het fonds voor ten hoogste 20% bestaan uit schuldvorderingen op of aandelen in het vermogen van de werkgever of één van de werkgevers bij wie de deelnemers in dienst zijn;
- het bestuur is verantwoording verschuldigd aan de algemene vergadering van deelnemers, dit mag bij ten minste 200 deelnemers ook een deelnemersraad zijn;
- de deelnemers moeten bewijzen van deelgerechtigdheid ontvangen en regelmatig op de hoogte worden gesteld van de waarde van hun deelneming in het fonds.

Voor het spaarloon geldt een blokkeringstermijn van ten minste zeven kalenderjaren. Gedurende die termijn mag het spaarloon niet ter beschikking worden gesteld aan de werknemer, ook mag hij het niet vervreemden of bezwaren. De regeling kan een langere tijd voorschrijven waarna de gelden ter beschikking komen van de werknemer. Evenals bij de premiespaarregeling zijn er twee systemen waaruit gekozen kan worden: het opschuifsysteem en het bloksysteem. Welk systeem gevolgd wordt dient in de regeling vastgelegd te zijn. De individuele deelnemer heeft dus geen keuzerecht welk systeem hij op hem van toepassing wil hebben. Bij het bloksysteem komt telkens wanneer een storting uit een jaar gedurende de blokkeringstermijn (ten minste zeven jaar) op de spaarloonrekening heeft gestaan, het gehele tegoed vrij. Bij het opschuifsysteem komt het alleen tegoed uit een jaar vrij nadat het gedurende de blokkeringstermijn op de rekening heeft gestaan. De tegoeden vallen in dit systeem dus opeenvolgend vrij, waarbij het oudste spaarloon geacht wordt het eerst te zijn vrijgekomen. Anders dan bij de premiespaarregeling bestaat er bij de spaarloonregeling geen verschil in de te verlenen faciliteit tussen het bloksysteem of het opschuifsysteem. Het bloksysteem geeft derhalve bij een spaarloonregeling eenzelfde vrijstelling als bij het opschuifsysteem, terwijl de gemiddelde spaartermijn een stuk korter is, uitgaande van een blokkeringstermijn van 7 jaar, staat het tegoed onder een bloksysteem gemiddeld 4 jaar uit en onder een opschuifsysteem de volle 7 jaren.

In de regeling moet een deblokkeringsmogelijkheid voor met name in het Besluit genoemde gevallen worden opgenomen. Er bestaat bij de spaarloonregeling, in tegenstelling tot bij de premiespaarregeling en de winstdelingsspaarregeling, dus geen keuzemogelijkheid een of meer van de deblokkeringsmogelijkheden op te nemen. Opname van de genoemde gevallen is verplicht. Deze verplichting hangt samen met het verplichte collectieve karakter en de gewenste uniformiteit van de spaarloonregeling. Volgens art. 36 van het Besluit moet door de werknemer of zijn rechtverkrijgenden over het tegoed kunnen worden beschikt:

- indien de dienstbetrekking is beëindigd en:
  - de werknemer is overleden;
  - de werknemer gaat emigreren;
  - de werknemer voor meer dan 45% arbeidsongeschikt is in de zin van de Wet LB '64;
  - de werknemer de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt;
  - de werkgever zijn onderneming heeft gestaakt en hij tevens degene is die het spaarloon beheert;
- binnen 6 maanden nadat de werknemer of zijn echtgenoot een overeenkomst onder bezwarende titel tot verwerving van een eigen woning als hoofdverblijf is aangegaan.

Onder verwerving van een eigen woning bestaat het Besluit eveneens de verkrijging van het lidmaatschap van een coöperatieve vereniging, waarvan de leden enkel op grond van hun lidmaatschap het recht van uitsluitend gebruik hebben van een aan de coöperatieve vereniging toebehorend gebouw, dan wel van een afzonderlijk gedeelte van een zodanig gebouw. Tussentijdse deblokkering ter aflossing van een hypothecaire lening, ander onroerend goed en verbouwing van onroerend goed, is bij een spaarloonregeling dus niet mogelijk.

Indien de werknemer van dienstbetrekking verandert en tussentijdse deblokkering wegens beëindiging van dienstbetrekking is niet toegestaan, dan blijft het spaarloon uit staan totdat de blokkeringstermijn is verstreken. Heeft de nieuwe werkgever echter ook een spaarloonregeling, dan is het toegestaan het geblokkeerde spaarloon mee te nemen naar de nieuwe betrekking, waarna het spaarloonreglement van de nieuwe werkgever op het ingebrachte spaarloon van toepassing wordt. Deze overbrenging is slechts mogelijk indien de spaarloonregeling bij de nieuwe werkgever dezelfde beheerder van de spaargelden aanwijst als de regeling bij de oude werkgever deed. Hebben beide regelingen niet dezelfde beheerder, dan is het meenemen van spaarloon alleen mogelijk indien de

oude beheerder het geblokkeerde spaarloon overmaakt naar de nieuwe beheerder en tevens alle administratieve gegevens hiervan worden overgedragen.

Voor het geval de werknemer over het tegoed beschikt, het vervreemdt of bezwaardt, of het spaarloon aan hem wordt uitgekeerd, voordat de blokkeringstermijn is verstreken en een situatie waarin tussentijdse deblokkering is toegestaan zich niet voordoet, bevat art. 41 van het Besluit een sanctiebepaling. Het spaarloon waarover is beschikt, vormt voor de toepassing van de Wet LB '64 en de CSV, loon, niet zijnde spaarloon, verstrekt door de werkgever die het laatst spaarloon aan de werknemer heeft toegekend. Het loon dat op grond van deze bepaling in de heffing wordt betrokken, wordt geacht te zijn genoten ten tijde van het uitkeren of beschikken. Op dat moment dient die werkgever derhalve loonbelasting en premies volksverzekeringen en premies sociale verzekeringen in te houden. Hij dient ook werkgeverspremies sociale verzekeringen af te dragen en de overhevelingstoeslag toe te kennen, voorzover het maximum niet is bereikt.

De spaarloonregeling heeft een aantal kenmerken die het mogelijk maken te fungeren binnen een bouwspaarregeling. Door de eenmalige heffing van de werkgever, heeft de regeling voor de werknemer hetzelfde effect als wanneer stortingen op een spaarrekening voor hem van zijn inkomen aftrekbaar zouden zijn. De regeling brengt geen grotere offers voor de werkgever met zich mee, nu de door hem verschuldigde heffing lager is dan de normaal door hem verschuldigde werkgeverspremies sociale verzekeringen en overhevelingstoeslag. De deblokkeringsmogelijkheid, naast een aantal gevallen waarin de dienstbetrekking is beëindigd, enkel bij verwerving van een eigen woning dienende als hoofdverblijf, is een beperking die past in een bouwspaarkader. Een belangrijk knelpunt betreft de verplichte deelname. Een verplichte deelname die er waarschijnlijk aan in de weg heeft gestaan dat de spaarloonregeling in grote(re) mate toepassing heeft gevonden. Als gevolg van de beperkte deelname zijn de doelstellingen die aan de instelling van het beginsel van de collectiviteit ten grondslag lagen niet gehaald. Gelet hierop is het niet bezwaarlijk deelname aan de regeling op meer individuele basis toe te staan, waarbij het niet is uitgesloten dat de oorspronkelijke doelstellingen die aan het instellen van de collectiviteit ten grondslag lagen in grotere mate, dan thans het geval is, worden gerealiseerd. Tot slot verdient het aanbeveling het maximum tot welk bedrag aan de spaarloonregeling kan worden deelgenomen in het kader van een bouwspaarregeling op te hogen. Anders is de termijn voor het bereiken van een substantieel saldo te lang.

3. CONCLUSIES

Gelet op zijn karakter en aansluitend bij zijn oorspronkelijke opzet lijkt de premiespaarregeling de meeste mogelijkheden te hebben om uitgebouwd te worden tot een volledige bouwspaarregeling. De winstdelingsregeling komt, gelet op zijn opzet, doelstelling, het binden van werknemers aan het bedrijf, en recente ontwikkeling, het wetsvoorstel Vermeend, minder in aanmerking tot een bouwspaarregeling uit te groeien. Dit laat uiteraard onverlet de reeds bestaande deblokkeringsmogelijkheid bij aankoop van een huis. De spaarloonregeling kan in principe ook uitgebreid worden in het kader van een bouwspaarregeling, maar gelet op het collectieve en verplichte karakter van de regeling zal hetzij deze verplichting opgeheven moeten worden, dan wel de spaarloonregeling zal slechts een ondersteunende rol binnen het bouwsparen spelen.

De spaarloonregeling heeft twee kenmerken die goed binnen een bouwspaarregeling passen. Ten eerste komt het spaarbedrag de facto uit het bruto inkomen van de werknemer, hierdoor wordt hetzelfde effect bereikt als ware de inleg van het inkomen aftrekbaar. De eenmalige lump-sumheffing ten laste van de werkgever, gecombineerd met het vrijgesteld zijn van belasting- en premieheffing voor de werknemer heeft namelijk tot gevolg dat de werknemer spaart uit zijn bruto inkomen. Het

tweede aspect betreft de deblokkering bij de verwerving van een woning dienende als hoofdverblijf.Hierdoor wordt voorkomen dat andere vormen van onroerend goed ook gefacilieerd worden. Een beperking die in een bouwspaarregeling ook opgenomen dient te worden.

Vanwege hun karakter zullen de premiespaarregeling voor ambtenaren en de jeugdspaarregeling een gelijke, bescheiden, rol als de premiespaarregeling kunnen vervullen in het kader van bouwsparen, mits een deblokkeringsmogelijkheid wordt opgenomen bij aankoop van een eigen woning.

Een knelpunt blijft de huidige belastbaarheid van de rentebaten die op de spaarrekeningen groeien binnen bovengenoemde regelingen. Een eerste vereiste om de premiespaarregeling tot een bouwspaarregeling te laten uitgroeien zal het verlenen van een vrijstelling naast de reeds bestaande rentevrijstelling zijn. Deze vrijstelling kan tevens worden toegepast indien de gespaarde bedragen bij de winstdelingsspaarregeling en de spaarloonregeling worden aangewend ter financiering van een eigen woning.

Ten einde een premiespaarregeling aantrekkelijk te maken voor werknemers, ambtenaren en jongeren, als bouwspaarregeling, zou de overheid de premie bij aankoop van een eigen woning kunnen aanvullen tot een substantieel bedrag, waarbij tevens het maximaal te premiëren bedrag per jaar opgehoogd kan worden. Om te voorkomen dat dit op onoverkomelijke budgettaire bezwaren stuit bij de overheid, kan deze premie in de plaats komen van de bestaande objectsubsidies. Tevens moet bij een dergelijke regeling bedacht worden dat de deelnemers in een dergelijke bouwspaarregeling hun woning met een lagere hypotheek hoeven te financieren, waardoor de ten laste van inkomen komende hypotheekrente lager is en de belastingopbrengsten derhalve hoger zullen zijn dan in de huidige situatie. Tevens zullen de risico's in het kader van de gemeentegarantieregeling lager zijn, waardoor het beroep op deze regeling minder zal zijn met navenant lagere kosten voor de overheid.

Om te voorkomen dat er misbruik van de regeling zal worden gemaakt door met gefacilieerde gelden aangekocht woningen worden doorverkocht, kan gedacht worden aan een herzieningstermijn waarbinnen een aflopende terugbetalingsverplichting bestaat voor de genoten premie en een afrekenverplichting voor de belastingvrij genoten rente. Tevens is het mogelijk dat de faciliteit gebruikt zal worden om een duurdere woning te kopen, waardoor de geschetste hogere belastingopbrengsten als gevolg van een lagere hypotheekrentelast en het mindere risico in het kader van de gemeentegarantie niet optreden. Om dit te voorkomen kan het verlenen van de faciliteit gekoppeld worden aan een maximum aankoopsom van de woning, een regeling overeenkomend met de huidige grenzen die bij het toekennen van objectsubsidies worden gehanteerd. Tevens kan deelname aan de regeling gekoppeld worden aan het inkomen van de spaarder. Voor deze beperking zou aansluiting gezocht kunnen worden bij de Premiespaarregeling Rijksambtenaren, die reeds een dergelijke grens kent.

LITERATUUR

Ballegooijen, C.W.M. van, Loonbelasting, Fiscale studieserie no. 7, 1986, Fed, Deventer.

Ballegooijen, C.W.M. van, Naar een vrijstelling voor winstuitkeringen aan werknemers?, Weekblad voor fiscaal recht, 17 december 1987, no. 5802.

Bedrijfssparen volgens de wet. 3e herz. dr. Verbond van Nederlandse ondernemingen/Nederlands Christelijk WErkgeversverbond, 's-Gravenhage, 1975.

Blieck J., J. Lodder en J.P.F.Slijpen, Fiscale encyclopedie De Vakstudie, Wet op de loonbelasting 1964, losbladig, Kluwer, Deventer.

Franeker, J.P. van, Fiscale voorzieningen m.b.t. spaarregelingen voor werknemers, Belastingbeschouwingen, september 1961, februari, maart en april 1962.

Onderzoek gefacilieerde bedrijfsspaarregelingen, verslag van een onderzoek door de Loontechnische Dienst van het Ministerie van sociale Zaken en werkgelegenheid naar de aard en omvang in 1985 van bedrijfsspaarregelingen in het particuliere bedrijfsleven en in de gepremieerde en gesubsidieerde sector, 1986, 's-Gravenhage.

Ruesink, H.J., Fiscale faciliteiten voor premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen, Weekblad voor fiscaal recht, 27 januari 1962, no. 4589.

Stubbé, J.P.M., Werknemersparticipatie, 1988, Kluwer, Deventer.

Bijlage wetteksten zoals ze luidden per 1 juli 1990

Wet op de loonbelasting 1964

Artikel 11

1. Tot het loon behoren niet:

.....

f. aanspraken op de in de onderdelen h, ... bedoelde uitkeringen en verstrekkingen;

.....

h. uitkeringen ingevolge een spaarregeling, voor zover die uitkeringen over ieder kalenderjaar waarin de werknemer overeenkomstig die regeling heeft gespaard, niet meer bedragen dan f.750;

.....

4. Onder spaarregeling wordt verstaan een regeling - niet zijnde een pensioenregeling - die ten doel heeft de bevordering van duurzaam bezit van werknemers:
   a. door middel van besparingen van werknemers welke door de inhoudingsplichtige op verzoek van de werknemer zijn ingehouden en van uitkeringen welke door de inhoudingsplichtige naar gelang van die besparingen worden gedaan (premiespaarregeling), of
   b. door middel van uitkeringen door de inhoudingsplichtige naar gelang van winst of aan anderen toekomende winstuitkeringen (winstdelingsspaarregeling), een en ander mits de regeling voldoet aan het bepaalde in het vijfde of zesde lid, alsmede aan bij algemene maatregel van bestuur te stellen nadere regelen.
5. Om als premiespaarregeling te worden aangemerkt mag een regeling slechts voorzien in:
   a. uitkeringen van niet meer dan de helft van de besparingen van de werknemer ingeval deze gedurende ten minste vier kalenderjaren niet zijn opgenomen of deze op bij algemene maatregel van bestuur aan te geven wijze zijn besteed;
   b. uitkeringen van niet meer dan de besparingen van de werknemer ingeval deze gedurende ten minste zeven kalenderjaren niet zijn opgenomen;
   c. uitkeringen van niet meer dan het dubbele van de besparingen van de werknemer ingeval deze gedurende ten minste tien kalenderjaren niet zijn opgenomen, alsmede ingeval zij op bij algemene maatregel van bestuur aan te geven wijze ten behoeve van onroerende zaken zijn besteed en de uitkeringen uitsluitend op die wijze daartoe kunnen worden besteed.
6. Een winstdelingsregeling wordt slechts als spaarregeling aangemerkt voor zover gedurende ten minste zeven kalenderjaren uitsluitend op bij algemene maatregel van bestuur aan te geven wijze over de op verzoek van de werknemer geblokkeerde uitkeringen mag worden beschikt.
7. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen:
   a. regelingen als spaarregeling worden aangewezen, ook indien zij niet geheel voldoen aan de in het vierde, vijfde en zesde lid gestelde vereisten;
   b. regelingen als spaarregeling worden uitgesloten, ingeval zij niet dienstbaar zijn aan de bevordering van duurzaam bezit van werknemers in voldoende brede kring of bij herhaling niet worden nageleefd, alsmede ingeval omtrent de uitvoering daarvan geen administratie wordt gevoerd waaruit blijkt dat aan de vereisten voor vrijstelling is voldaan;
   c. regelen worden gesteld ter verzekering van het heffen van belasting over uitbetalingen welke in afwijking van de spaarregeling aan de werknemer worden gedaan.

Artikel 34a

1. Ter zake van het loon dat in geblokkeerde vorm wordt gespaard ingevolge een spaarloonregeling wordt, in afwijking in zoverre van het overigens bij of krachtens deze wet bepaalde, de belasting geheven van de inhoudingsplichtige naar een tarief van 15 percent van dat loon.
2. De inhoudingsplichtige is de belasting verschuldigd op het tijdstip waarop hij - indien zij niet van hem zou worden geheven - verplicht zou zijn de belasting in te houden. De heffing geschied als ware de door de inhoudingsplichtige in een tijdvak verschuldigde belasting door hem op aangifte af te dragen belasting, met dien verstande dat voor de toepassing van hoofdstuk V van de Algemene wet inzake rijksbelastingen de op aangifte afgedragen belasting wordt aangemerkt als belasting die op aangifte is voldaan.
3. Onder spaarloonregeling wordt verstaan een regeling die voorziet in het in geblokkeerde vorm sparen van loon, waartoe alle of alle onder een zelfde, bij de regeling aangewezen, categorie vallende werknemers die tot een inhoudingsplichtige in dienstbetrekking staan of geacht worden te staan, zijn gehouden, mits dat loon:
   a. per kalenderjaar niet meer bedraagt dan twee percent van het bedrag aan loon waarover van verzekerden ingevolge de Ziektewet, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de Werkloosheidswet ten hoogste premie wordt geheven;
   b. ter beschikking van de werknemer komt tot een ingevolge de regeling te bepalen bedrag en op een ingevolge de regeling te bepalen tijdstip, maar niet eerder dan nadat het oudste nog aanwezige, overeenkomstig de regeling gespaarde bedrag ten minste zeven kalenderjaren heeft uitgestaan; een en ander met inachtneming van bij algemene maatregel van bestuur te stellen nadere regelen.
4. In afwijking van het derde lid, letter b, komt het gespaarde bedrag ter beschikking van de werknemer:
   a. in bepaalde gevallen waarin de dienstbetrekking is beëindigd;
   b. terzake van de verwerving van een eigen woning als hoofdverblijf; een en ander met inachtneming van bij algemene maatregel van bestuur te stellen nadere regelen.
5. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen:
   a. regelingen als spaarloonregeling worden uitgesloten ingeval zij niet dienstbaar zijn aan de bevordering van duurzaam bezit van werknemers in voldoend brede kring of bij herhaling niet worden nageleefd, alsmede ingeval omtrent de uitvoering daarvan geen administratie wordt gevoerd waaruit blijkt dat aan de voorwaarden van de regeling wordt voldaan;
   b. regelen worden gesteld ter verzekering van het heffen van belasting over uitbetalingen welke in afwijking van de spaarloonregeling aan de werknemer worden gedaan.

Wet op de inkomstenbelasting 1964

Artikel 23

1. Tot de inkomsten uit arbeid behoren niet:

.....

c. loon dat in geblokkeerde vorm wordt gespaard ingevolge een spaarloonregeling, als is bedoeld in artikel 34a van de Wet op de loonbelasting 1964.

2. .....

Artikel 63

1. Als voorheffing worden aangewezen de ....., geheven loonbelasting ....., betrekking hebbende op bestanddelen van het onzuivere inkomen, ...

Coördinatiewet Sociale Verzekeringen

Artikel 6

1. Tot het loon behoren niet:

   .....

   h. uitkeringen en aanspraken op uitkeringen ingevolge een spaarregeling, voor zover die uitkeringen over ieder kalenderjaar waarin de werknemer overeenkomstig die regeling heeft gespaard, niet meer bedragen dan f.750;

   .....

4. Onder spaarregeling wordt verstaan een regeling - niet zijnde een pensioenregeling - die ten doel heeft de bevordering van duurzaam bezit van werknemers:
   a. door middel van besparingen van werknemers welke door de inhoudingsplichtige op verzoek van de werknemer zijn ingehouden en van uitkeringen welke door de inhoudingsplichtige naar gelang van die besparingen worden gedaan (premiespaarregeling), of
   b. door middel van uitkeringen door de inhoudingsplichtige naar gelang van winst of aan anderen toekomende winstuitkeringen (winstdelingsspaarregeling), een en ander mits de regeling voldoet aan het bepaalde in het vijfde of zesde lid, alsmede aan bij algemene maatregel van bestuur te stellen nadere regelen.
5. Om als premiespaarregeling te worden aangemerkt mag een regeling slechts voorzien in:
   a. uitkeringen van niet meer dan de helft van de besparingen van de werknemer ingeval deze gedurende ten minste vier kalenderjaren niet zijn opgenomen of deze op bij algemene maatregel van bestuur aan te geven wijze zijn besteed;
   b. uitkeringen van niet meer dan de besparingen van de werknemer ingeval deze gedurende ten minste zeven kalenderjaren niet zijn opgenomen;
   c. uitkeringen van niet meer dan het dubbele van de besparingen van de werknemer ingeval deze gedurende ten minste tien kalenderjaren niet zijn opgenomen, alsmede ingeval zij op bij algemene maatregel van bestuur aan te geven wijze ten behoeve van onroerende zaken zijn besteed en de uitkeringen uitsluitend op die wijze daartoe kunnen worden besteed.
6. Een winstdelingsregeling wordt slechts als spaarregeling aangemerkt voor zover gedurende ten minste zeven kalenderjaren uitsluitend op bij algemene maatregel van bestuur aan te geven wijze over de op verzoek van de werknemer geblokkeerde uitkeringen mag worden beschikt.
7. Onder spaarloonregeling wordt verstaan een regeling die voorziet in het in geblokkeerde vorm sparen van loon, waartoe alle of alle onder een zelfde, bij de regeling aangewezen, categorie vallende werknemers die tot een inhoudingsplichtige in dienstbetrekking staan of geacht worden te staan, zijn gehouden, mits dat loon:
   a. per kalenderjaar niet meer bedraagt dan twee percent van het bedrag aan loon waarover van verzekerden ingevolge de Ziektewet, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de Werkloosheidswet ten hoogste premie wordt geheven;
   b. ter beschikking van de werknemer komt tot een ingevolge de regeling te bepalen bedrag en op een ingevolge de regeling te bepalen tijdstip, maar niet eerder dan nadat het oudste nog aanwezige, overeenkomstig de regeling gespaarde bedrag ten minste zeven kalenderjaren heeft uitgestaan; een en ander met inachtneming van bij algemene maatregel van bestuur te stellen nadere regelen.

8. In afwijking van het zevende lid, letter b, komt het gespaarde bedrag ter beschikking van de werknemer:
   a. in bepaalde gevallen waarin de dienstbetrekking is beëindigd;
   b. terzake van de verwerving van een eigen woning als hoofdverblijf; een en ander met inachtneming van bij algemene maatregel van bestuur te stellen nadere regelen.
9. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen:
   a. regelingen als spaarloonregeling worden aangewezen, ook indien zij niet geheel voldoen aan de in het vierde, vijfde of zesde lid gestelde vereisten;
   b. regelingen als spaarloonregeling worden uitgesloten ingeval zij niet dienstbaar zijn aan de bevordering van duurzaam bezit van werknemers in voldoend brede kring of bij herhaling niet worden nageleefd, alsmede ingeval omtrent de uitvoering daarvan geen administratie wordt gevoerd waaruit blijkt dat aan de voorwaarden van de regeling wordt voldaan;
   c. regelen worden gesteld ter verzekering van het heffen van belasting over uitbetalingen welke in afwijking van de spaarloonregeling aan de werknemer worden gedaan.

Besluit bedrijfsspaarregelingen

Hoofdstuk I Premiespaarregeling

Artikel 1

Een premiespaarregeling als is bedoeld in artikel 11, vierde en vijfde lid van de Wet op de loonbelasting 1964 en artikel 6, vierde en vijfde lid van de Coördinatiewet Sociale Verzekering moet schriftelijk zijn vastgelegd en mede voldoen aan het gestelde in de artikelen 2 tot en met 19 van dit besluit.

Artikel 2

1. Een premiespaarregeling moet voorzien in uitkeringen - hierna te noemen: spaarpremies - die door de werkgever worden gedaan naar gelang van door hem van de werknemer op diens verzoek ingehouden besparingen - hierna te noemen: ingehouden spaargelden.
2. De spaarpremie mag over ieder kalenderjaar waarin de werknemer overeenkomstig de regeling heeft gespaard, niet meer bedragen dan f.750.
3. Voor de berekening van het in het tweede lid bedoelde maximum wordt de spaarpremie toegerekend aan het kalenderjaar waarin de ingehouden spaargelden ter zake waarvan de spaarpremie is toegekend, op de in artikel 3, eerste lid, bedoelde spaarrekening zijn bijgeschreven.
4. Ingehouden spaargelden ter zake waarvan een spaarpremie is toegekend komen niet nogmaals voor een spaarpremie in aanmerking.

Artikel 3

1. De ingehouden spaargelden moeten door de werkgever of een in de regeling aangewezen instelling worden geadministreerd op een bijzondere rekening - hierna te noemen: spaarrekening.
2. Als instelling bedoeld in het eerste lid, kunnen worden aangewezen spaarbanken, handelsbanken, landbouwcredietinstellingen, bouwkassen, spaarfondsen, en daarmede vergelijkbare rechtspersonen met volledige rechtsbevoegdheid.

Artikel 4

Ter zake van ingehouden spaargelden mag en spaarpremie worden toegekend:

a. van ten hoogste 50%, nadat zij gedurende ten minste 4 kalenderjaren op de spaarrekening hebben gestaan;
b. van ten hoogste 100%, nadat zij gedurende ten minste 7 kalenderjaren op de spaarrekening hebben gestaan;
c. van ten hoogste 200%, nadat zij gedurende ten minste 10 kalenderjaren op de spaarrekening hebben gestaan.

Artikel 5

1. Voordat het in de spaarrekening voor toekenning van een spaarpremie bepaalde aantal kalenderjaren is vervuld, mag die spaarpremie voorlopig worden bijgeschreven op de spaarrekening.
2. De werknemer mag over voorlopig bijgeschreven spaarpremies niet beschikken.
3. Een voorlopig bijgeschreven spaarpremie moet ter beschikking van de werkgever of een in de regeling aangewezen derde komen, zodra vaststaat dat die spaarpremie niet meer aan de werknemer zal mogen worden toegekend.

Artikel 6

1. Bij beëindiging van de dienstbetrekking voordat het in de spaarregeling voor toekenning van een spaarpremie bepaalde aantal kalenderjaren is vervuld, mag voor elk kalenderjaar gedurende hetwelk de ingehouden spaargelden op de spaarrekening hebben gestaan, een evenredig deel van de spaarpremie worden toegekend.
2. De gehele spaarpremie mag worden toegekend bij beëindiging van de dienstbetrekking of in verband met:
   a. het overlijden van de werknemer;
   b. het reorganiseren of het staken van de onderneming door de werkgever.

Artikel 7

Met betrekking tot ten laste van de spaarrekening gekochte effecten mag:

a. het in de aankoopprijs begrepen bedrag aan ingehouden spaargelden worden gelijkgesteld met ingehouden spaargelden op de spaarrekening zolang de effecten onbezwaard deel uitmaken van het vermogen van de werknemer;
b. bij verkoop de opbrengst tot het onder a bedoelde bedrag, voor zover dit onverwijld wordt teruggestort op de spaarrekening, worden gelijkgesteld met ingehouden spaargelden.

Artikel 8

Met betrekking tot de in artikel 7 bedoelde effecten, andere dan spaareffecten in de zin de Beschikking bijzondere beleggingsinstellingen (Stcrt. 1971, 249), moet:

a. de aankoop en de verkoop geschieden door bemiddeling van een in de regeling aangewezen instelling;
b. de bewaring geschieden door of onder verantwoordelijkheid van die instelling, dan wel door of onder verantwoordelijkheid van de werkgever.

Artikel 9

1. Met betrekking tot ten laste van de spaarrekening voldane premies welke verschuldigd zijn ingevolge een overeenkomst van levensverzekering, mag het daarin begrepen bedrag aan ingehouden spaargelden worden gelijkgesteld met ingehouden spaargelden op de spaarrekening, zolang de polis onbezwaard deel uitmaakt van het vermogen van de werknemer of van dat van zijn echtgenoot.
2. Voor de berekening van het in de spaarregeling voor toekenning van een spaarpremie bepaalde aantal kalenderjaren wordt alleen in aanmerking genomen de tijd na de voldoening van de premies.

Artikel 10

1. De in artikel 9, eerste lid, bedoelde overeenkomst van levensverzekering moet:
   a. zijn aangegaan met een verzekeraar in de zin van de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf (Stb. 1922, 716) of met de Sociale Verzekeringsbank;
   b. voldoen aan artikel 1 van de Wet op het Levensverzekeringsbedrijf;
   c. door de werknemer of zijn echtgenoot zijn gesloten, hetzij op het eigen leven, hetzij op dat van zijn echtgenoot of van de kinderen waarvoor de werknemer ingevolge de Algemene Kinderbijslagwet (Stb. 1968, 24) recht op kinderbijslag had op 1 januari van het jaar waarin de premie is voldaan.
2. In afwijking van artikel 9, eerste lid, mag een polis worden overgedragen tot zekerheid van een hypothecaire lening als is bedoeld in artikel 12, letter b, indien is overeengekomen dat het verzekerde bedrag zal worden aangewend voor aflossing van die lening.

Artikel 11

Ter zake van ingehouden spaargelden die ten laste van de spaarrekening worden besteed ter verwerving van onroerende zaken door de werknemer of zij echtgenoot mag bij de besteding een spaarpremie worden toegekend van ten hoogste 50% of, indien de spaarpremie mede besteed wordt ter verwerving van onroerende zaken, van ten hoogste 200%.

Artikel 12

Voor de toepassing van artikel 11 worden als besteed ter verwerving van onroerende zaken mede aangemerkt:

a. betalingen ter verwerving van lidmaatschappen van coöperatieve verenigingen waarvan de leden enkel op grond van hun lidmaatschap het recht van uitsluitend gebruik hebben van een aan de coöperatieve vereniging in eigendom toebehorend gebouw, danwel van een afzonderlijk gedeelte van dat gebouw;
b. aflossingen op hypothecaire leningen rustende op en aangegaan ter financiering van onroerende zaken, daaronder begrepen aflossingen door een lid van een coöperatieve vereniging als is bedoeld onder a, op een hypothecaire lening voor welke het onder a bedoelde gebouw dan wel een gedeelte van een zodanig gebouw is verbonden;
c. uitgaven ter zake van verbeteringen van een gebouw, waaronder worden verstaan alle technische voorzieningen aangebracht door de eigenaar van dat gebouw dan wel door het lid van de coöperatieve vereniging als is bedoeld onder a, waaronder het woongerief, indien het een woning, of de gebruikswaarde, indien het een bedrijfsruimte betreft, geacht kan worden te zijn gestegen, met inbegrip van in rechtstreeks verband met de verbetering uitgevoerde werkzaamheden, indien de gezamenlijke kosten van deze verbetering ten minste een bedrag van f.500 belopen.

Artikel 13

Ter zake van ingehouden spaargelden die ten laste van de spaarrekening zijn besteed ter voldoening van ingevolge een overeenkomst van levensverzekering verschuldigde premies, mag bij de besteding een spaarpremie worden toegekend van ten hoogste 50%, indien de polis onbezwaard deel uitmaakt van het vermogen van de werknemer of van dat van zijn echtgenoot.

Artikel 14

1. De in artikel 13 bedoelde overeenkomst van levensverzekering moet, voor zover het tijdstip van uitkering niet wordt bepaald door het overlijden van de verzekerde, voorzien in een looptijd van tenminste 5 jaren.
2. Artikel 10 vindt overeenkomstige toepassing.

Artikel 15

Voor de toepassing van artikel 13 worden als ingevolge een overeenkomst van levensverzekering verschuldigde premies mede aangemerkt regelmatige inleggingen bij een instelling als is bedoeld in artikel 3, tweede lid, waartoe de werknemer of zijn echtgenoot zich ingevolge een overeenkomst tot sparen met levensverzekering heeft verplicht, indien

a. in de overeenkomst, voor zover het tijdstip van uitkering niet wordt bepaald door het overlijden van de verzekerde, een looptijd van ten minste 5 jaren is voorzien;
b. de rechten van de werknemer of van zijn echtgenoot uit de overeenkomst - behoudens overeenkomstige toepassing van artikel 10, tweede lid - onbezwaard deel uitmaken van het vermogen van de werknemer of van dat van zijn echtgenoot;
c. de door de instelling als is bedoeld in artikel 3, tweede lid, gesloten overeenkomst van levensverzekering voldoet aan artikel 10, eerste lid, letters a en b.

Artikel 16

Ter zake van ingehouden spaargelden die van de spaarrekening zijn opgenomen in een tijdvak dat aanvangt één jaar vóór en eindigt drie maanden na het sluiten van het huwelijk van de werknemer, mag na het sluiten van het huwelijk een spaarpremie worden toegekend van ten hoogste 50%.

Artikel 17

Het tegoed op de spaarrekening mag uitsluitend bestaan uit:

a. de ingehouden spaargelden;
b. de opbrengst bij verkoop van effecten, tot het in de aankoopprijs begrepen bedrag aan ingehouden spaargelden;
c. de voorlopig bijgeschreven spaarpremies;
d. de ingehouden toegekende spaarpremies;
e. de op het tegoed gekweekte rente.

Artikel 18

Het verloop van het tegoed op de spaarrekening moet voor iedere werknemer per kalenderjaar waarin hij overeenkomstig de regeling heeft gespaard, afzonderlijk worden geadministreerd voor zoveel betreft:

a. de ingehouden spaargelden - daaronder begrepen de opbrengst van verkochte effecten - die nog voor een spaarpremie in aanmerking kunnen komen;
b. de voorlopig bijgeschreven spaarpremies.

Artikel 19

1. Uit de door de werkgever gevoerde administratie moet voor iedere werknemer per kalenderjaar waarin hij overeenkomstig de regeling heeft gespaard, duidelijk blijken welke spaarpremies zijn toegekend.
2. Uit de door de werkgever gevoerde administratie, zonodig aangevuld met door derden afgegeven bescheiden, moet met betrekking tot elke premietoekenning blijken dat deze op de spaarregeling is gegrond.

Hoofdstuk II Winstdelingsspaarregelingen

Artikel 20

Een winstdelingsspaarregeling als is bedoeld in artikel 11, vierde en zesde lid, van de Wet op de loonbelasting 194 en artikel 6, vierde en zesde lid van de Coördinatiewet Sociale Verzekering, moet schriftelijk zijn vastgelegd en mede voldoen aan het gestelde in de artikelen 21 tot en met 28 van dit besluit.

Artikel 21

1. Een winstdelingsspaarregeling moet voorzien in het op verzoek van de werknemer in geblokkeerde vorm sparen van uitkeringen - hierna te noemen: spaarwinstaandelen - die hem door de werkgever worden gedaan naar gelang van zijn winst of van aan anderen toekomende uitkeringen uit zijn winst, overeenkomstig een in de regeling aangewezen stelsel van winstverdeling.
2. Het spaarwinstaandeel mag in ieder kalenderjaar waarin de werknemer overeenkomstig de regeling een winstaandeel is toegekend niet meer bedragen dan f.750.

Artikel 22

1. De spaarwinstaandelen moeten door de werkgever of een in de regeling aangewezen instelling worden geadmini- streerd op een bijzondere rekening - hierna te noemen: spaarrekening.
2. Als instelling bedoeld in het eerste lid, kunnen worden aangewezen spaarbanken, handelsbanken, landbouwcredietinstellingen, bouwkassen, spaarfondsen, en daarmede vergelijkbare rechtspersonen met volledige rechtsbevoegdheid.

Artikel 23

Spaarwinstaandelen moeten gedurende tenminste 7 kalenderjaren geblokkeerd worden, hetzij op de spaarrekening, hetzij in ten laste van de spaarrekening gekochte effecten.

Artikel 24

1. De in artikel 23 bedoelde effecten moeten onbezwaard deel uitmaken van het vermogen van de werknemer zolang ten aanzien van het in de aankoopprijs begrepen bedrag aan spaarwinstaandelen de in de regeling bepaalde blokkeringstermijn nog niet is vervuld, behoudens dat verkoop mag zijn toegelaten, indien de opbrengst tot het vorenbedoelde bedrag, voor zover ten aanzien daarvan ten tijde van de verkoop de blokkeringstermijn nog niet is vervuld, onverwijld moet worden teruggestort op de spaarrekening.
2. Met betrekking tot de in artikel 23 bedoelde effecten vindt artikel 8 overeenkomstige toepassing.

Artikel 25

In afwijking van artikel 23 mag over spaarwinstaandelen worden beschikt:

a. indien zij worden besteed ter verwerving van onroerende zaken door de werknemer of zijn echtgenoot, ter voldoening van ingevolge een overeenkomst van levensverzekering verschuldigde premies indien de polis onbezwaard deel uitmaakt van het vermogen van werknemer of van dat van zijn echtgenoot, dan wel indien zij van de spaarrekening worden opgenomen binnen 3 maanden na het sluiten van het huwelijk van de werknemer;
b. bij beëindiging van de dienstbetrekking door of in verband met:
   1°. het overlijden van de werknemer;
   2°. het reorganiseren of het staken van de onderneming door de werkgever.

Artikel 26

Met betrekking tot de in artikel 25, letter a, genoemde onroerende zaken en overeenkomst van levensverzekering vinden artikel 12, onderscheidenlijk artikel 14 en artikel 15 overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat een overeenkomst van levensverzekering moet voorzien in een looptijd van ten miste 7 kalenderjaren.

Artikel 27

Het tegoed op de spaarrekening mag uitsluitend bestaan uit:

a. de spaarwinstaandelen;
b. de opbrengst van effecten, tot het in de aankoopprijs begrepen bedrag aan spaarwinstaandelen;
c. de op het tegoed gekweekte rente.

Artikel 28

1. Het verloop van het tegoed op de spaarrekening moet voor iedere werknemer per kalenderjaar waarin hij overeenkomstig de regeling heeft gespaard, afzonderlijk worden geadministreerd voor zoveel het betreft de, hetzij op de spaarrekening, hetzij in effecten, geblokkeerde spaarwinstaandelen.
2. Uit de door de werkgever of door een instelling als is bedoeld in artikel 22, tweede lid, gevoerde administratie, zonodig aangevuld met door derden afgegeven bescheiden, moet met betrekking tot elke beëindiging van de blokkering blijken dat deze op de spaarregeling is gegrond.

Hoofdstuk III Aanwijzing als spaarregeling

Artikel 29

Als premiespaarregeling worden hierbij aangewezen:

a. de Premiespaarregeling Rijksambtenaren 1968 (Stb. 263), de regeling inzake een spaarpremie als is bedoeld in artikel 7 van de Wet op de bezoldiging van de rechterlijke ambtenaren (Stb. 1957, 534) en het Besluit van 7 juni 1968 tot intrekking van de Premiespaarregeling burgemeesters (Stb. 325);
b. regelingen die door een provincie, gemeente, waterschap, veenschap of veenpolder dan wel door een ingevolge de Wet gemeenschappelijk regelingen (Stb. K 120) ingesteld orgaan zijn getroffen voor hun werknemers, mits die regelingen niet op andere wijze afwijken van de artikelen 2 tot en met 19 dan de Premiespaarregeling Rijksambtenaren 1968;
c. regelingen die niet op andere wijze afwijken van de artikelen 7, 9, 11 en 13 dan dat zij bepaalde door de werknemer niet met ingehouden spaargelden ten laste van de spaarrekening gedane periodieke betalingen, gelijkstellen met zodanige betalingen;
d. regelingen die voorzien in een spaarpremie naar gelang van het totaal van de in een periode van ten minste 4 kalenderjaren regelmatig ingehouden, in grootte niet belangrijk verschillende besparingen, mits die regelingen niet op andere wijze afwijken van de artikelen 2 tot en met 19 dan dat:
   1° in afwijking van artikel 2, tweede lid, de spaarpremie niet meer bedraagt dan zoveel maal f.750 als kalenderjaren begrepen zijn in die periode;
   2° in afwijking van artikel 2, derde lid, de spaarpremie wordt toegerekend aan die periode;
   3° in afwijking van artikel 4, een spaarpremie wordt toegekend van ten hoogste 25, 50, 100 of 200 pct., indien in die periode ten minste onderscheidenlijk 4, 8, 14 of 20 kalenderjaren zijn begrepen;
   4° in afwijking van artikel 6, eerste lid, bij de beëindiging van de dienstbetrekking voordat de in de spaarregeling voor toekenning van een spaarpremie bepaalde periode is vervuld, voor elk vervuld kalenderjaar niet meer dan een evenredig deel van die spaarpremie wordt toegekend;
e. regelingen die voorzien in het toekennen aan de werknemer aan wie een spaarpremie ingevolge de Jeugdspaarwet (Stb. 1971, 362) is uitbetaald, van een spaarpremie die niet hoger is dan 25% van het bedrag waarover ingevolge die wet de spaarpremie is berekend.

Artikel 29a

Tot 1 januari 1974 worden hierbij als premiespaarregeling aangewezen de door een provincie, gemeente, waterschap, veenschap of veenpolder dan wel door een ingevolge de Wet gemeenschappelijke regelingen ingesteld orgaan getroffen regelingen, die vóór 1 juli 1968 als premiespaarregeling waren aangewezen.

Artikel 30

1. Onze Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid zijn bevoegd als premiespaarregeling of als winstdelingsspaarregeling aan te wijzen regelingen welke naar hun oordeel slechts op ondergeschikte punten afwijken van de artikelen 2 tot en met 19, onderscheidenlijk 21 tot en met 28.

2. Bij de aanwijzing kunnen zij voorwaarden stellen:
   a. ter verzekering van een juiste heffing van belastingen en sociale verzekeringspremies;
   b. ter vergemakkelijking van de controle op de naleving van de regeling en de daaromtrent geldende wettelijke bepalingen.

Artikel 31

Onze Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid zijn bevoegd in aanvulling op en zonodig in afwijking van dit besluit regelen te geven ten aanzien van aan een spaarregeling deelnemende werknemers, die overgaan in de dienst van een andere werkgever, en aldaar eveneens aan een spaarregeling deelnemen.

Hoofdstuk IV Spaarloonregelingen

Artikel 32

Een spaarloonregeling als is bedoeld in artikel 34a, derde lid, van de Wet op de loonbelasting 1964 en artikel 6, zevende lid, van de Coördinatiewet Sociale Verzekering moet schriftelijk zijn vastgelegd en mede voldoen aan het gestelde in de artikelen 33 tot en met 36 van dit besluit.

Artikel 33

1. Een spaarloonregeling moet voorzien in het in geblokkeerde vorm sparen van loon - hierna te noemen: spaarloon - waartoe alle of alle onder eenzelfde, bij de regeling aangewezen, categorie vallende werknemers die tot een werkgever in dienstbetrekking staan of geacht worden te staan, zijn gehouden.
2. Het spaarloon mag in ieder kalenderjaar waarin de werknemer overeenkomstig de regeling spaart, niet meer bedragen dan twee percent van het bedrag aan loon waarover van verzekerden ingevolge de Ziektewet (Stb. 1952, 474), de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (Stb. 1966, 84) en de Werkloosheidswet (Stb. 1949, J 423) in dat jaar ten hoogste premie wordt geheven.

Artikel 34

1. Het spaarloon moet door een in de regeling aangewezen instelling die de gelden beheert, voor iedere werknemer - onder vermelding van het jaar van storting - afzonderlijk worden geadministreerd op een bijzondere rekening -hierna te noemen: spaarloonrekening - niet zijnde een spaarrekening in de zin van de artikelen 3, eerste lid, of 22, eerste lid, of een jeugdspaarrekening in de zin van de Jeugdspaarwet.
2. Als instelling bedoeld in het eerste lid, kunnen worden aangewezen de natuurlijke personen en de rechtspersonen die bij of krachtens artikel 1637s, tweede lid, letters c en d, van het Burgerlijk Wetboek tot beheer van spaargelden zijn toegelaten.
3. Het aan de werknemer toekomende spaarloon mag, ingeval alle onder de regeling vallende werknemers daartoe zijn gehouden, worden omgezet in aandelen in dan wel schuldvorderingen op het vermogen van de werkgever en, indien het wordt beheerd door een fonds, in op naam van de werknemer gestelde en - behoudens vervreemding aan het fonds na afloop van de blokkeringsverplichting - niet verhandelbare bewijzen van deelgerechtigdheid in dat fonds, een en ander binnen de grenzen gesteld krachtens artikel 1637s, tweede lid, onder c en d, van het Burgerlijk Wetboek. Deze aandelen, schuldvorderingen en bewijzen van deelgerechtigdheid

worden voor de toepassing van de volgende bepalingen van dit besluit aangemerkt als spaarloon.

4. De in het derde lid bedoelde aandelen en schuldvorderingen moeten door of onder de verantwoordelijkheid van degene die het spaarloon beheert, worden bewaard.
5. Het spaarloon mag door de werknemer niet worden vervreemd of bezwaard.

Artikel 35

Het spaarloon moet ter beschikking van de werknemer komen tot een ingevolge de regeling te bepalen bedrag en op een ingevolge de regeling te bepalen tijdstip, maar niet eerder dan nadat het oudste op dat tijdstip nog aanwezige gedeelte van het overeenkomstig de regeling gespaarde spaarloon ten minste 7 kalenderjaren is aangehouden. Bij het ter beschikking komen van een gedeelte van het spaarloon wordt het oudste aanwezige spaarloon geacht het eerste ter beschikking te zijn gekomen.

Artikel 36

1. In afwijking van artikel 35 moet door de werknemer of zijn rechtverkrijgenden over het gehele spaarloon kunnen worden beschikt:
   a. ingeval de dienstbetrekking is beëindigd en:
      1. de werknemer is overleden;
      2. de werknemer gaat emigreren;
      3. de werknemer voor meer dan 45% arbeidsongeschikt is in de zin van de Wet op de loonbelasting 1964;
      4. de werknemer de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt;
      5. de werkgever zijn onderneming heeft gestaakt en hij tevens degene is die het spaarloon beheert;
   b. binnen 6 maanden nadat de werknemer of zijn echtgenoot een overeenkomst onder bezwarende titel tot verwerving van een eigen woning als hoofdverblijf heeft aangegaan.
2. Onder verwerving van een eigen woning wordt mede verstaan de verkrijging van het lidmaatschap van een coöperatieve vereniging waarvan de leden enkel op grond van hun lidmaatschap het recht van uitsluitend gebruik hebben van een aan de coöperatieve vereniging in eigendom toebehorend gebouw, dan wel een afzonderlijk gedeelte van een zodanig gebouw.

Artikel 37

Loon gespaard overeenkomstig een spaarloonregeling in een vroegere dienstbetrekking, waarvoor de in de regeling gestelde spaartermijn nog niet is vervuld, mag worden aangemerkt als loon gespaard overeenkomstig een spaarloonregeling in de tegenwoordige dienstbetrekking in de jaren waarin het is gespaard, mits:

   a. de beheerder van het spaarloon van de werknemer bij beide spaarloonregelingen dezelfde is, of
   b. het spaarloon gespaard in de vroegere dienstbetrekking door de beheerder daarvan - te zamen met de administratieve gegevens - wordt overgedragen aan de beheerder van het spaarloon ingevolge de spaarloonregeling in de tegenwoordige dienstbetrekking.

Hoofdstuk V Uitsluiting van spaarregelingen en spaarloonregelingen

Artikel 38

1. Indien de werkgever twee of meer spaarregelingen in de zin van artikel 11, vierde lid, van de Wet op de loonbelasting 1964 en artikel 6, vierde lid, van de Coördinatiewet Sociale Verzekering heeft getroffen, zijn daarvan die regelingen uitgesloten die niet door Onze Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid zijn aangewezen.
2. Voor de toepassing van het eerste lid wordt een regeling als is bedoeld in artikel 29, letter d en e, aangemerkt als een zelfstandige spaarregeling.

Artikel 39

Als spaarregeling of spaarloonregeling zijn uitgesloten regelingen, waaraan de deelneming uitsluitend of nagenoeg uitsluitend is opengesteld voor of waarvan op grond van hun inhoud moet worden verwacht dat daarvan uitsluitend of nagenoeg uitsluitend zal worden gebruik gemaakt door werknemers, wier jaarloon meer bedraagt dan het in artikel 64, eerste lid, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 (Stb. 519) vermelde bedrag aan belastbaar inkomen, tenzij de werkgever uitsluitend of nagenoeg uitsluitend zodanige werknemers in dienst heeft en de deelneming voor al zijn werknemers is opengesteld.

Artikel 40

Onze Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid zijn bevoegd een regeling als premiespaarregeling, winstdelingsspaarregeling of spaarloonregeling uit te sluiten:

a. indien de regeling bij herhaling niet is nageleefd;
b. indien de met de uitvoering van de regeling verband houdende administratie van de werkgever of instelling als is bedoeld in het tweede lid van de artikelen 3, 22, onderscheidenlijk 34, onvoldoende mogelijkheid biedt tot controle op de naleving van de regeling en van de daaromtrent geldende wettelijke bepalingen.

Hoofdstuk VI Uitbetalingen welke in afwijking van de spaarregeling of de spaarloonregeling worden gedaan

Artikel 41

1. Indien in strijd met een premiespaarregeling aan een werknemer spaarpremies worden uitgekeerd, dan wel door een werknemer over voorlopig bijgeschreven spaarpremies wordt beschikt, worden die spaarpremies voor de toepassing van de Wet op de loonbelasting 1964 en de Coördinatiewet Sociale Verzekering aangemerkt als loon verstrekt door de werkgever.
2. Indien in strijd met een winstdelingsspaarregeling door een werknemer over op de spaarrekening of in effecten geblokkeerde spaarwinstaandelen wordt beschikt, dan wel aan een werknemer geblokkeerde effecten worden afgegeven, worden de daarin geblokkeerde bedragen voor de toepassing van de Wet op de loonbelasting 1964 en de Coördinatiewet Sociale Verzekering aangemerkt als loon verstrekt door de werkgever.
3. Spaarloon waarover door een werknemer in strijd met een spaarloonregeling wordt beschikt, wordt voor de toepassing van de Wet op de loonbelasting 1964 en de Coördinatiewet Sociale Verzekering aangemerkt als loon, niet zijnde spaarloon, verstrekt door de werkgever die het laatst spaarloon aan hem heeft toegekend.

4. Het in de vorige leden bedoelde loon wordt geacht te zijn genoten ten tijde van het uitkeren onderscheidenlijk het beschikken.

Artikel 42

Dit besluit verstaat, voor zoveel de belastingheffing betreft, onder werkgever, de inhoudingsplichtige.

Hoofdstuk VII Slotbepalingen

Artikel 43

Onze Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid zijn bevoegd voor de duur van ten hoogste vijf jaar als premiespaarregeling of winstdelingsspaarregeling aan te wijzen op 1 januari 1962 bestaande regelingen, mits deze naar hun oordeel slechts afwijkingen van de artikelen 2 tot en met 19, onderscheidenlijk 21 tot en met 28, vertonen, die tijdelijk bij wijze van overgang kunnen worden aanvaard. Zij verbinden aan deze aanwijzing de verplichting de regeling binnen een door hen te stellen termijn en in door hen aan te geven mate aan te passen aan de artikeln 2 tot en met 19, onderscheidenlijk 21 tot en met 28.

Artikel 44

Regelingen die krachtens het Besluit van 22 december 1961 (Stb. 460) door Onze Ministers van Financiën en van Sociale Zaken en Volksgezondheid als premiespaarregeling of winstdelingsspaarregeling zijn aangewezen, worden aangemerkt als door hen te zijn aangewezen krachtens dit besluit.

Artikel 45

In afwijking van artikel 26 behoeft een overeenkomst van levensverzekering die is afgesloten vóór 1 januari 1973 slechts te voorzien in een looptijd van ten minste 5 jaren.

Artikel 46

1. Het Besluit premiespaarregelingen en winstdelingsspaarregelingen (Stb. 1961, 460) wordt ingetrokken.
2. Het in het eerste lid bedoelde besluit blijft van toepassing, met betrekking tot tijdvakken welke zijn geëindigd vóór 1 juli 1965.

Artikel 47

1. Dit besluit treedt in werking met ingang van 1 juli 1965.
2. Dit besluit kan worden aangehaald als: Besluit bedrijfsspaarregelingen.

DE OVERDRACHT VAN DE EIGEN WONING AAN KINDEREN

Rotterdam, september 1990
drs. J.A.M. Mulder

Deelrapport Bouwsparen

INHOUDSOPGAVE

blz.

Voorwoord

1. Schenking van de ouderlijke eigen woning
   1.1. De civielrechtelijke aspecten van schenking 96
      1.1.1. Wat is een schenking? 96
      1.1.2. Formele en materiële schenkingen 96
   1.2. De fiscale aspecten van schenking 97
      1.2.1. Schenking in het algemeen 98
      1.2.2. De waarde van het geschonken goed 98
      1.2.3. Het tarief 101
      1.2.4. Enkele specifieke situaties 102
      102

2. De erfrechtelijke verkrijging van de ouderlijke eigen woning
   2.1. De civielrechtelijke aspecten van de erfrechtelijke verkrijging 114
      2.1.1. Erfrechtelijke verkrijging in het algemeen 114
      2.1.2. Erfopvolging bij versterf 114
      2.1.3. Het testament 115
      2.1.4. Aanvaarden of verwerpen van de erfenis 117
      2.1.5. Boedelscheiding 118
   2.2. De fiscaalrechtelijke aspecten van de erfrechtelijke verkrijging 118
      2.2.1. Erfrechtelijke verkrijging in het algemeen 119
      2.2.2. Hoe wordt de nalatenschap bepaald? 119
      2.2.3. De vrijstellingen in het successierecht 119
      2.2.4. Het tarief 121
      2.2.5. Enkele specifieke situaties 122

3. De verkoop van de ouderlijke eigen woning
   3.1. De civielrechtelijke aspecten van de verkoop 128
      3.1.1. De koop van goederen in het algemeen 128
      3.1.2. De verkoop van onroerend goederen 128
   3.2. De fiscaalrechtelijke aspecten van de verkoop 129
      3.2.1. De overdrachtsbelasting 129
      3.2.2. De financiering van de koopsom 129
      3.2.3. Enkele specifieke situaties 132
      133

Literatuur

134

VOORWOORD

In dit deelrapport wordt een overzicht gegeven van de voornaamste civielrechtelijke en fiscaal-juridische aspecten bij overdracht van de ouderlijke eigen woning door ouders aan hun kinderen. Het is de kern uit de skriptie waarop drs. J.A.M. Mulder op 27 september 1990 aan de Economische Faculteit van de Erasmus Universiteit Rotterdam afstudeerde als fiscaal econoom. Wij zijn er zeer erkentelijk voor dat drs. Mulder zijn afstudeerskriptie in het kader van het onderzoek "Bouwsparen" heeft willen schrijven, en dat we van zijn bevindingen gebruik mochten maken.

1. SCHENKING VAN DE OUDERLIJKE WONING

1.1. *De civielrechtelijke aspecten van schenking*

1.1.1. Wat is een schenking?

Schenking van de ouderlijke eigen woning aan de kinderen is een speciaal geval van schenking. Daarom eerst iets in het kort over schenking in het algemeen. Een eenduidige definitie van schenking is eigenlijk niet te geven. Het Burgerlijk Wetboek omschrijft 'schenking' als volgt (art. 1703, lid 1, BW):
"Schenking is eene overeenkomst, waarbij de schenker, bij zijn leven, om niet en onherroepelijk eenig goed afstaat ten behoeve van den begiftigde die hetzelfde aanneemt."

Wel is duidelijk dat er een zestal kenmerken aanwezig moeten zijn, wil er sprake zijn van een schenking. Deze kenmerken zijn:

1. de schenking is een overeenkomst
2. de schenking geschiedt bij zijn leven
3. de schenking is zonder tegenprestatie/om niet
4. de schenking is onherroepelijk
5. er moet sprake zijn van receptieve gezindheid van de begiftigde
6. er moet sprake zijn vrijgevigheid van de schenker

Enige van deze kenmerken worden hier nader toegelicht:

Ad 1: De schenking is een overeenkomst. De wilsovereenstemming van partijen is noodzakelijk. Juridisch relevant is de wilsuiting en niet de innerlijke wil. Schenking is een obligatoire overeenkomst (dit betekent dat het bij schenking gaat om het aangaan van een verbintenis) en geen zakelijke overeenkomst (de levering is dus geen onderdeel van de schenking, maar de uitvoering van de schenking). In principe is een schenking een eenzijdige overeenkomst. Dit houdt in dat uit de overeenkomst slechts van de zijde van één van de partijen verplichtingen voortvloeien.

Ad 2: Dit punt behoeft geen toelichting.

Ad 3: De schenking is om niet. 'Om niet' wil zeggen dat een tegenprestatie in de overeenkomst moet ontbreken. Het karakter 'om niet' wordt niet aangetast indien de waarde van de tegenprestatie verwaarloosbaar is. (Van Mens, 1985, blz. 47). De eis van 'om niet' wordt geabsorbeerd door de bevoordelingsbedoeling. (Hof 's-Gravenhage van 24 maart 1976, NJ 1977). Uit de aanwezigheid van een vermogensverschuiving 'om niet' zal onder omstandigheden een bevoordelingsbedoeling mogen worden afgeleid. Is de bevoordelingsbedoeling naar objectieve maatstaf aanwezig, dan is het niet langer noodzakelijk om de eis 'om niet' als constructieve eis te stellen.

Ad 4: Dit punt behoeft geen toelichting.

Ad 5: De receptieve gezindheid van de begiftigde. Behalve dat de schenker het initiatief neemt tot schenking zal de begiftigde ook de schenking moeten accepteren. Het blijft namelijk een overeenkomst. Dit onderdeel is in de rechtsliteratuur verwaarloosd. Toch is het een onderdeel van de schenkingsovereenkomst, omdat deze met de vrijgevigheid moet harmoniëren.

Ad 6: De vrijgevigheid van de schenker. Zoals hierboven al vermeld moet er bij schenking sprake zijn van een transactie om niet. Men zou het gericht zijn op vrijgevigheid kunnen zien als de verbijzondering van het om-niet-karakter, dat de schenking wezenlijke inhoud geeft.

Vrijgevigheid blijkt niet uit de wettelijke omschrijving van art. 1703 BW. Toch is de bevoordelingsbedoeling, in de vorm van het om-niet-karakter naar algemene opvatting van schrijvers en jurisprudentie een constitutieve vereiste voor schenking.

Sommigen zien vrijgevigheid als vereiste, en stellen zelfs dat vrijgevigheid inhoudt dat sprake moet zijn van verrijking bij de begiftigde en verarming van de schenker. Anderen vinden wel, dat vrijgevigheid een vereiste is om van schenking te kunnen spreken, maar dat verrijking c.q. verarming niet noodzakelijk is.

Ik ben van mening dat de eis van verrijking van de begiftigde en verarming van de schenker een juiste is. Bij ontbreken van verarming bij de schenker gaat de bevoordelingsbedoeling niet te zijnen koste waardoor de bevoordelingsbedoeling naar objectieve maatstaf in twijfel moet worden getrokken. Het NBW heeft de verrijking van de begiftigde en verarming van de schenker ook expliciet opgenomen in haar wettekst: "Schenking is een overeenkomst om niet, die er toe strekt dat de ene partij, de schenker, ten koste van eigen vermogen de andere partij, de begiftigde, verrijkt." (NBW art. 7.3.1 lid 1)

De vraag, die naar voren komt, is, of schenking uit eigen belang ook schenking is in de zin der wet. Er is namelijk een verschil tussen de oorzaak van de handeling (de naar buiten blijkende gezindheid) en het motief (de achterliggende beweegredenen) van de schenking. De motieven kunnen liggen tussen de sfeer van grof eigen belang en zuiver altruïsme. Indien er naar objectieve maatstaf sprake is van een bevoordeling, is het goed mogelijk dat deze bevoordeling naar subjectieve maatstaf ontbreekt. Uit het feit dat er in subjectieve zin geen bevoordeling aanwezig is, kan worden afgeleid dat vrijgevigheid ontbreekt en dat er dus geen sprake is van schenking. Dit komt o.a. naar voren in BNB 1976/64: Bevoordeling met belastingvoordeel voor de schenker is geen schenking.

1.1.2. Formele en materiële schenkingen.

Ons recht kent twee schenkingsbegrippen, namelijk de formele en de materiële schenking.
De formele schenking houdt in, dat de totstandkoming van de schenking gebonden is aan een vormvereiste. Deze vormvereiste is neergelegd in art. 1719 BW:

"Geene schenking .... kan op straffe van nietigheid anders gedaan worden dan bij eene notariële akte, waarvan de minuut onder den notaris is verbleven."

Deze formele eis is bij schenking van roerende goederen door de wet (art. 1724, BW) en de daarop geënte rechtspraak tot nagenoeg nihil teruggebracht. Schenking van onroerend goed (ook door ouders aan kinderen) is wel een formele schenking en moet dus verlopen via een notariële akte.

In het algemeen wordt overtreding van de vormvereiste als een nietigheid gezien: de schenking die niet aan de vormvereiste voldoet wordt naar civielrechtelijke opvatting zonder waarde geacht en er worden geen rechtsgevolgen aan verbonden. (Van Mens, 1985, blz. 58)

Tussen partijen levert de notariële akte van schenking dwingend bewijs op grond van de inhoud ervan. Dit geldt echter niet ten aanzien van derden, dus ook niet ten aanzien van de fiscus. In de

relatie tot partijen wordt de bewijskracht van de akte voor de fiscus bepaald door de vrije bewijsleer. Hierbij wordt uit gegaan van datgene wat de partijen beogen en niet wat zij inhoudelijk bepalen.
In HR 4 juni 1980, BNB 1980/199 komt dit duidelijk naar voren. Het ging hier om ouders, die aan de kinderen bij notariële transportakte onroerend goed hadden verkocht tegen taxatiewaarde. Bij dezelfde akte werd ook de koopsom kwijtgescholden. De inspecteur achtte de waarde van de verkochte goederen hoger dan de taxatiewaarde en stelde de schenking, ter berekening van schenkingsrecht, op deze hogere waarde. Dit werd overgenomen door de Hoge Raad, daar de belangstellenden een grotere schenking beoogden dan uit de akte bleek.

Zodra een bevoordeling niet leidt tot een levering, zoals bij kwijtschelding met bevoordelingsbedoeling het geval is, is er geen sprake van een formele schenking, hoewel hier wel sprake kan zijn van een overeenkomst met bevoordelingsbedoeling. Daardoor is er een tweede schenkingsbegrip geïntroduceerd: materiële schenking. Een materiële schenking wordt door Asser-Kamphuisen als volgt gedefinieerd: "Iedere bevoordeling uit vrijgevigheid bij leven van de schenker."
Hier komen ook weer de eerder genoemde vereisten aan de orde, namelijk dat er sprake moet zijn van vrijgevigheid van de schenker en dat de schenking moet geschieden bij leven. Bij de materiële schenking is de vormvereiste niet aanwezig.

Het belang van het onderscheid tussen de formele schenking en de materiële schenking is met name daarin gelegen, dat sommige wettelijke bepalingen blijkens hun strekking alleen geschreven zijn voor de formele schenking.

2.2. *De fiscale aspecten van schenking*

2.2.1. Schenking in het algemeen

Het schenken van goederen (zowel roerende als onroerende goederen) is in Nederland onderworpen aan belastingheffing en wel aan het schenkingsrecht, geregeld in de successiewet 1956.
Artikel 1 lid 1 Succ.W vat dit als volgt samen:

"Krachtens deze wet worden de volgende belastingen geheven:
1. recht van successie .....
2. recht van overgang .....
3. recht van schenking van de waarde van al wat door schenking wordt verkregen van iemand, die ten tijde van die schenking binnen het Rijk woonde."

De vraag is wat er volgens de successiewet onder schenking moet worden verstaan.

In principe richt de successiewet 1956 zich, voor wat betreft het schenkingsrecht, op feitelijke gebeurtenissen zonder aandacht te besteden aan eventuele juridische vormgeving, die de gebeurtenis al dan niet heeft. Het gaat er dus om wat de belastingplichtigen beogen en niet om de manier waarop de gebeurtenis tot stand wordt gebracht.
In principe, want de wetgever heeft het niet aangedurfd een eigen schenkingsbegrip, gebaseerd op deze feitelijke gebeurtenissen, voor de successiewet te introduceren en heeft daarom gemeend te moeten terugvallen op de civielrechtelijke definitie van de schenking (art. 1, lid 2, Succ.W).
Ook de materiële schenking heeft de wetgever als schenking willen betitelen. Evenals elke voldoening van een schuld of een verplichting, welke niet in recht vorderbaar is (art. 1, lid 2, Succ.W).
Ook een nietige schenking kan worden belast met schenkingsrecht. Ten gevolge van het rechtssysteem is het voor het recht van schenking indifferent of er sprake is van een rechtsgeldige of een nietige schenking, zodra aan de schenking uitvoering is gegeven. Zowel de feitelijke vermogensver-

meerdering door uitvoering van een nietige schenking als door uitvoering van een rechtsgeldige schenking, doet feitelijk een voorwaardelijke verrijking en dus belastingplicht ontstaan.
Wordt een nietige schenking ongedaan gemaakt dan is restitutie van schenkingsrecht mogelijk op voet van artikel 53 Succ.W.
De aansluiting bij de civielrechtelijke definitie maakt dat de vereisten (par. 1.1.1.) ook zijn overgenomen in de successiewet om te mogen spreken van een schenking.

Samenvattend is er pas sprake van belastingplicht krachtens recht van schenking, als een schenking ten eerste voldoet aan de vereisten van het civielrechtelijk schenkingsbegrip en ten tweede als de schenker ten tijde van de schenking binnen het Rijk woont.

Daarnaast zijn er nog enkele situaties waarbij schenking voor de belastingwetten wordt verondersteld. Bij fictie is bepaald dat ook Nederlanders die binnen het Rijk hebben gewoond en een schenking doen binnen tien jaar nadat ze het Rijk hebben verlaten de schenking hebben gedaan toen zij nog binnen het Rijk woonden (art. 3, lid 1, Succ.W). Eventuele soortgelijke belastingen geheven door andere landen mogen verrekend worden met het schenkingsrecht, als dit andere land geen belasting geheven zou hebben wanneer de schenker daadwerkelijk in Nederland zou hebben gewoond (Christiaanse, 1989, blz. 205, art. 16).

Ook is bij fictie bepaald dat een ieder die het Rijk heeft verlaten en binnen een jaar een schenking doet, hij deze schenking gedaan heeft toen hij nog binnen het Rijk woonde (art. 3, lid 2, Succ.W).

Het recht van schenking wordt geheven over hetgeen de begiftigde verkrijgt (art. 5, lid 3, Succ.W). Logischerwijze is dit een gesaldeerd bedrag als de begiftigde verplicht is in het kader van de schenking uitgaven te doen, die ertoe leiden dat de waarde van het verkregene per saldo afneemt.

Het traditioneel civielrechtelijke schenkingsbegrip vereist dat er sprake is van overgang van vermogen. Daarnaast zijn in de wet enkele fictiebepalingen ten aanzien van het object opgenomen, die er in de eerste plaats zijn om ontgaan en ontduiking van belasting te voorkomen (Van Mens, 1985, blz. 211 e.v.). Bij fictie worden dan bepaalde rechtshandelingen met een schenking of een erfrechtelijke verkrijging gelijk gesteld.

Relevante fictiebepalingen bij de overdracht van de ouderlijke eigen woning aan de kinderen zijn:

a. afstand van een zakelijk recht en kwijtschelding van een vordering (art. 14, Succ.W). Zowel bij afstand als bij kwijtschelding is geen sprake van overgang van vermogen, maar is er sprake van een tenietgaan van een recht resp. vordering. Hierdoor zou de fiscus achter het net vissen, als niet de fictie van artikel 14 in het leven was geroepen. Door deze wettelijke bepaling worden afstand van een zakelijk recht en kwijtschelding van een vordering voor de toepassing van de successiewet als verkrijgingen aangemerkt. Wil deze verkrijging nu als schenking aangemerkt kunnen worden dan zal sprake moeten zijn van de civielrechtelijke vereisten (par. 1.1.1.). Mogelijk hebben we te maken met artikel 14 als we spreken over koop van de ouderlijke woning met kwijtschelding van de koopsom.

b. enkele tijdens leven gedane schenkingen die als erfrechtelijke verkrijgingen worden gezien:
   - 180 dagen regel van artikel 12 Succ.W. Al wat binnen 180 dagen aan het overlijden voorafgaande is geschonken door een erflater, die ten tijde van dat overlijden binnen het Rijk woonde, wordt, voor de regeling van het recht van successie, geacht krachtens erfrecht door het overlijden te zijn verkregen. Er is dus geen schenkingsrecht, maar successierecht verschuldigd. De waarde van het geschonken goed wordt bepaald door de waarde ten tijde van het overlijden, niet ten tijde van de schenking. Ook nu nog

heeft de 180 dagen-regel een duidelijk anti-ontgaanskarakter. Dit omdat het schenkingsrecht ruimere vrijstellingen heeft dan het recht van successie. Schenkings- en overgangsrechten worden in dit geval wel verrekend met de successierechten. Dus schenking van de ouderlijke woning binnen 180 dagen voorafgaande aan het overlijden van de ouders valt niet onder het schenkingsrecht maar onder het successierecht.
   - schuldigerkenning en kwijtschelding onder voorwaarde van overleving (art. 9, Succ.W). Wanneer de één, onder voorwaarde van overleving, een schuld aangaat met een ander of hem iets kwijtscheldt, dan wordt de ander, als begiftigde, bij vervulling van de voorwaarde, voor de toepassing van de successiewet, geacht krachtens erfrecht te hebben verkregen van de overleden schuldenaar c.q. kwijtschelder. In het geval van koop van de ouderlijke woning door de kinderen, waarbij de koopsom onder voorwaarde van overleving van de ouders kwijtgescholden wordt, betekent dit voor de kinderen, dat de kwijtschelding van de koopsom bij overlijden van de ouders gezien moet worden als een erfrechtelijke verkrijging ter grootte van deze koopsom.
     Deze constructie valt dus niet onder artikel 14 Succ.W.

c. het tenietgaan door overlijden van een vruchtgebruik of een periodieke uitkering (art. 10, Succ.W).
   De fictie van artikel 10 Succ.W probeert transacties tegen te gaan, die tot resultaat hebben een verkleining van het vermogen waarover, bij erflaters dood, successierecht kan worden geheven. Een toekomstige erflater kan zo'n transacties zonder bezwaar aangaan, omdat de erflater zich bij zijn leven geen voelbare offers behoeft te getroosten, aangezien hij immers praktisch in het genot blijft van een equivalent van de uit het afgestane vermogen verkregen inkomsten (Van Mens, 1985, blz. 223).
   De bedoelde transacties zijn in artikel 10 als volgt geconcretiseerd: 1) er moet sprake zijn van een rechtshandeling, 2) er moet sprake zijn van een verkrijging, die ten koste gaat van het vermogen van de erflater, 3) erflater moet tot het overlijden het genot hebben van een vruchtgebruik of periodieke uitkering.
   Het is duidelijk dat de hierbedoelde rechtshandeling een formele of materiële schenking kan zijn. Door fictie wordt het verkregene nu geacht door het overlijden krachtens erfrecht te zijn verkregen. Indien de rechtshandeling waarop artikel 10 van toepassing is een schenking is, komt het betaalde recht van schenking, evenals de betaalde overdrachtsbelasting in mindering op het recht van successie, indien en voor zover er dubbele heffing plaatsvindt (art. 10, lid 4, Succ.W.). Indien de rechtshandeling waarop de fictie van toepassing moet zijn onroerende goederen betreft, wordt de verkrijging gesteld op de waarde naar het tijdstip van de rechtshandeling (BNB 1965/96). Indien echter de onroerend goedtransactie eerst na overlijden economische werking krijgt, is de waarde naar het tijdstip van overlijden bepalend. (BNB 1981/332) Dus stel A schenkt onroerend goed aan B onder behoud van vruchtgebruik. B heeft nu slechts het bloot eigendom van het onroerend goed. Over deze schenking wordt door B beperkt schenkingsrecht betaald. Bij overlijden van A gaat het vruchtgebruik teniet, waardoor het blote eigendom van B onbelast aangroeit tot vol eigendom. Er is geen sprake van een feitelijke overdracht. Artikel 10 bepaalt dat de schenking (van het blote eigendom) niet heeft plaatsgevonden en dat bij overlijden het volle eigendom van het onroerend goed overgaat van A naar B. Deze overgang is belast met successierecht, onder aftrek van het betaalde schenkingsrecht over het blote eigendom.
   Deze fictie werkt niet alleen ten aanzien van echtgenoten en van bloed- en aanverwanten tot en met de vierde graad en hun echtgenoten, maar ook ten aanzien van personen, die gedurende tenminste 5 jaren een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd.

1.2.2. De waarde van het geschonken goed

Om aansluiting te vinden bij IB, VB en WBR is de waarde in het economische verkeer het uitgangspunt voor belastingheffing (art. 21, Succ.W). Deze waarde is gekozen om een objectief waardebegrip, vrij van persoonlijke schattingen, te introduceren.

Artikel 21 geeft ook enkele bijzondere waarderingsregelingen. Specifiek voor de overdracht van de ouderlijke eigen woning is de regeling, die is opgenomen in lid 4 van artikel 21 Succ.W van belang. Met name over de waardering van de eigen woning.

Bij verkrijging van een eigen woning door de echtgenoot, een bloed- of aanverwant tot en met de vierde graad, maar ook niet-bloedverwanten, die gedurende tenminste 5 jaren met de schenker een gemeenschappelijke huishouding voerden, wordt de waarde van de woning gesteld op de waarde in bewoonde staat.
De waarde in bewoonde staat is evenals in de IB en VB gesteld op 60% van de waarde in het economische verkeer. Dit geldt voor schenkingen en bij overlijden.
De huidige regeling stelt als voorwaarde voor het van toepassing zijn van de waarde in bewoonde staat, dat redelijkerwijs kan worden aangenomen dat bewoning van het onderwerpelijke onroerend goed door de verkrijgers zal worden voortgezet.
Dus als uitgangspunt voor belastingheffing geldt, bij schenking van de ouderlijke eigen woning aan een inwonend kind, de waarde in bewoonde staat (60% van de waarde in het economische verkeer), terwijl bij schenking aan een uitwonend kind over de waarde van de woning in het economische verkeer belasting wordt geheven.

Onder 'eigen woning' dient te worden verstaan de woning, die de schenker te zamen met ten minste één van de hiervoor genoemde personen tot het tijdstip van schenking anders dan tijdelijk als hoofdverblijf ter beschikking stond.
Voor schenking van een woning door de eigenaar/enig bewoner of voor schenking van een tweede woning is de 60%-regeling niet van toepassing. Anderzijds is de regeling wel van toepassing wanneer de eigen woning slechts voor één van de bedoelde personen samen met de schenker tot hoofdverblijf diende en de overigen hun hoofdverblijf elders hadden. De regeling zal eveneens van toepassing zijn in het geval een uitwonend kind de eigen woning krijgt gelegateerd, terwijl de langstlevende echtgenoot daarin blijft wonen.

In de situatie waarbij het geschonken goed meteen na de schenking wordt ontruimd (en verkocht), mag de 60%-regeling niet worden toegepast. De bewoning van het geschonken onroerend goed wordt namelijk niet door de verkrijgers voortgezet.

Vruchtgebruiken en soortgelijke rechten worden gewaardeerd op grond van artikel 21 lid 8 Succ.W.
Als uitgangspunt geldt de waarde in het economische verkeer. Ook bij waardering van een vruchtgebruik heeft de wetgever in belangrijke mate afstand genomen van persoonlijke schattingen.
In beginsel is een vruchtgebruik afhankelijk van een aantal factoren.
Ten eerste van de duur van het vruchtgebruik en ten tweede van het netto-rendement van het onroerend goed. Beide elementen leveren schattingsproblemen op.
Om deze moeilijkheden uit de weg te gaan heeft de wetgever het jaarlijks rendement van het onroerend goed gesteld op 6% (art. 21, lid 8, Succ.W jo. art. 10, Uitv. besl. Succ.W) en de duur van een vruchtgebruik via een kapitalisatiefactor (art. 21, lid 8, Succ.W jo. art. 5, Uitv. besl. Succ.W), overeenkomstig een periodieke uitkering, in beschouwing genomen.

Voorbeeld: Wanneer een vruchtgebruik op een ouderlijke woning (met een waarde van f.250.000 in het economische verkeer) wordt gevestigd door de ouders ten gunste van een 35-jarige, uitwonende zoon (kapitalisatiefactor 14), dan is de waarde van dit vruchtgebruik: 6% x f.250.000 x 14 = f.210.000.
De waarde van de woning in bloot eigendom is het verschil tussen waarde van de woning in vol eigendom en de waarde van het vruchtgebruik (art. 21, lid 9, Succ.W). In bovenstaand voorbeeld zou de waarde van de blote eigendom dus (f.250.000 minus f.210.000) f.40.000 zijn.

1.2.3. Het tarief

Het tarief voor het recht van schenking is geregeld in artikel 24 Succ.W. Het tarief voor het recht van schenking is gelijk aan het tarief voor het recht van successie.

Het tarief voor het schenkingsrecht is gebaseerd op twee soorten progressies. De eerste progressie stelt het tarief en de mate van progressie afhankelijk van de verwantschap tussen schenker en verkrijger. De tweede progressie houdt verband met de omvang van de verkrijging. Naarmate de verkrijging groter wordt, wordt het marginale tarief hoger (Van Mens, 1985, blz. 230).

Artikel 27 Succ.W bepaalt, dat schenkingen in een tijdsverloop van 2 jaar door dezelfde schenker aan dezelfde begiftigde als één schenking, ten belope van het gezamenlijke bedrag, worden aangemerkt. Van deze samenvoegingsregel zijn schenkingen door ouders aan hun kinderen uitgezonderd. Daar geldt namelijk dat schenkingen gedurende een kalenderjaar worden aangemerkt als één schenking ten belope van het gezamenlijke bedrag (art. 28, Succ.W).

Om te weten wat er aan recht van schenking moet worden betaald, moeten we weten tegen welk tarief er belast mag worden, maar ook wàt er belast mag worden. Zoals we al gezien hebben wordt het recht van schenking geheven over al hetgeen de begiftigde verkrijgt. Echter we moeten wel rekening houden met datgene, wat vrijgesteld is. De vrijstellingen binnen het schenkingsrecht staan vermeld in artikel 33 Succ.W. De vrijstellingen voor het schenkingsrecht zijn ruimer dan die voor het recht van successie.

De vrijstelling, welke van belang is bij schenking van de ouders aan de kinderen is art. 33 lid, ten vijfde Succe.W: schenkingen van ouders aan kinderen. Ongeacht de burgerlijke staat van het kind is per jaar f.6.662 (bedrag 1990) vrijgesteld. Bovendien wordt voor kinderen in de leeftijd tussen 18 en 35 jaar de vrijstelling éénmalig verhoogd tot f.33.311 (bedrag 1990).

Het begrip kinderen is voor de successiewetgeving erg ruim. In artikel 19 Succ.W staat dat pleegkinderen (onder bepaalde voorwaarden (lid 2)) gelijkgesteld worden met wettige kinderen van de pleegouder en dat natuurlijke kinderen gelijkgesteld worden met wettige kinderen van de moeder en van de vader, als de vader het kind erkend.

Als er al schenkingsrecht wordt geheven behoeft er weliswaar geen overdrachtsbelasting meer te worden betaald (art. 15, lid 1, sub d, WBR), maar er zit een adder onder het gras: over het bedrag van de vrijstelling moet alsnog 6% 'schenkingsrecht' worden betaald (art. 33, lid 2, Succ.W) en bovendien mag het schenkingsrecht nooit minder bedragen dan hetgeen aan overdrachtsbelasting verschuldigd zou zijn geweest (art. 24, lid 3, Succ.W).

1.2.4. Enkele specifieke schenkingssituaties.

Koop met kwijtschelding van de koopsom

Onder koop met kwijtschelding van de koopsom versta ik hier, dat de kinderen de ouderlijke eigen woning tegen een bepaald bedrag kopen en dat de kinderen vervolgens dit bedrag niet daadwerkelijk betalen, maar dat het door de ouders wordt kwijtgescholden.

Koop met kwijtschelding van de koopsom wordt toegepast om de negatieve gevolgen van schenking te ontgaan. Deze gevolgen zijn tweeërlei.
Ten eerste is een groot bezwaar dat een schenking opgenomen behoort te worden in de berekening van het legitieme portie (= de bij wet geroepene erfgenamen in rechte linie toegekend wettelijk erfdeel (art. 960, BW)). Dit betekent dat de in de wet genoemde erfgenamen (delen van) het huis op kunnen eisen bij overlijden van de erflater/schenker.
Ten tweede betekent schenking van de woning dat, bij overlijden van de schenker, deze woning weer in het erfdeel moet worden gebracht wanneer er de verplichting is tot voldoening aan of verrekening met mede-erfgenamen (art. 1132, BW). Ook dit brengt problemen met zich mee. De familieverhoudingen kunnen bijvoorbeeld flink verstoord worden.

In de notariële wereld is men daarom op het idee gekomen om schenking van de woning te vervangen door koop van de woning met kwijtschelding van de koopsom. In het laatste geval wordt de schenking van de woning vervangen door schenking van een geldbedrag. Problemen met betrekking tot de legitieme portie en inbrenging bij voldoening of verrekening doen zich niet meer voor wat betreft de woning. Slechts het geldbedrag kan nu opgeëist worden en niet meer de woning.

De vraag is of vervanging van schenking door koop met kwijtschelding van de koopsom inderdaad door de wetgever geaccepteerd wordt. Is er hier sprake van twee rechtshandelingen: a) koop van de ouderlijke woning door de kinderen en b) kwijtschelding van de koopsom door de ouders, of moet er als het ware door de constructie heen gekeken worden en koop met kwijtschelding inderdaad beschouwd worden als één rechtshandeling, namelijk schenking?

Kleijn (WPNR 5528, 1980, blz. 537, Rechtsvraag I) is van mening dat koop met kwijtschelding gezien moet worden als twee rechtshandelingen. Volgens hem zijn er aanmerkelijke verschillen tussen beide constructies. "Mensen doen wat ze willen en doen dit zoals ze dat willen, dus kunnen schenking en koop met kwijtschelding van de koopsom niet gelijk gesteld worden. Er is dus geen reden om door de constructie heen te kijken."

Ook van der Ploeg sr (WPNR 5543, 1980, blz. 850) concludeert, dat de vrees dat koop met kwijtschelding wel eens een verborgen schenking van het onroerend goed zou kunnen zijn, ongegrond is. Wat de partijen verklaren dat willen zij.

Schoordijk (WPNR 5437, 1978, blz. 348/349, Rechtsvraag II en WPNR 5500, 1979, blz. 685, Rechtsvraag II) is van mening dat er wel sprake is van schenking. Hij stelt dat koop met kwijtschelding van de koopsom economisch en daarom z.i. ook juridisch qua strekking niets anders is dan schenking van onroerend goed. In een reactie op Kleijn zegt hij nog eens (WPNR 5528, 1980, blz. 538): "Er gaat onder de schone schijn van twee handelingen (koop en kwijtschelding) één handeling schuil, t.w. een schenking."

Schuttevâer ondersteunt Schoordijk als hij zegt (WPNR 5543, 1980, blz. 843): "Het is mij, als notarieel jurist, óók een raadsel hoe iemand in een geval als het onderhavige (koop met kwijtschelding JM) de overtuiging kan hebben: dat tot stand is gekomen een koopovereenkomst, dat de koper dan

ook al met het geld voor de koopsom in zijn binnenzak loopt, maar dat vervolgens plotseling de verkoper door een soort vrijgevigheidsbliksem wordt getroffen, waarvan kwijtschelding van het toch zó solide bedongene tegen het einde van het verlijden van de akte van koop en levering het voor de wederpartij stellig dan volslagen onverwachte gevolg is! Hoe toch gaan deze dingen in de praktijk? De belanghebbenden vervoegen zich bij de notaris met hun probleem. Het woord probleem is eigenlijk misplaatst. De ouders willen het onroerende goed aan het kind schenken en dàt alleen."

Ook Heuff (WPNR 5659, 1983, blz. 441 t/m 447) vindt dat koop met kwijtschelding van de koopsom gezien kan worden als een schenking. In dit artikel bespreekt hij NJ 1983/250 waar het er onder andere om gaat of koop met kwijtschelding een schenking is waar het legitieme portie op van toepassing is. Hierbij moet allereerst nagegaan worden of überhaupt wel sprake kan zijn van schenking. Hij beantwoordt deze vraag bevestigend als hij de conclusie van Advocaat-Generaal Franx aanhaalt, die zegt: "De kwijtschelding kan er op duiden dat reeds de 'verkoop' zelf een schijnhandeling was, een verkapte schenking. (...). Of de kwijtschelding aldus de 'verkoop' tot een schenking maakt, is een feitelijke vraag, die in het algemeen te eerder bevestigd zal moeten worden beantwoord naar mate de kwijtschelding in de tijd dichter bij de verkoop lag. Een verkoop die onmiddellijk door een kwijtschelding wordt gevolgd, zal in beginsel als (partiële) schenking moeten worden beschouwd."
Ook de Hoge Raad zegt in dit arrest, aldus Heuff, dat er inderdaad sprake kan zijn van een schenking. Daarbij maakt het verschil of de kwijtschelding binnen een jaar of in latere jaren geschiedt. Het criterium is dus één jaar of meer. De scheidslijn ligt hier omdat de relatie tussen overdracht en bedoeling van de overdracht (namelijk schenking) wel duidelijk is bij kwijtschelding binnen een jaar en niet bij kwijtschelding in latere jaren.

Dus wanneer A onroerend goed verkoopt aan B en tegelijk of binnen een jaar na overdracht de koopsom kwijtscheldt, dan is er sprake van schenking van de woning. Kwijtschelding in latere jaren houdt geen schenking van het onroerend goed in. Daar in deze situatie het vermoeden dat een overdracht om niet wordt beoogd niet waarschijnlijk is. In dit geval is slechts sprake van schenking van een geldbedrag, ter waarde van de koopsom.

Ook in de belastingrechtspraak komt de vraag naar voren hoe koop met kwijtschelding van de koopsom behandeld moet worden. In HR 4 juni 1980, BNB 1980/199 komt deze vraag indirect aan de orde. Het antwoord wordt gevonden in het door het Hof weergegeven standpunt van de inspecteur, dat niet bestreden (en daardoor ook erkend) is door belanghebbenden: "dat de transactie tussen partijen in hun geheel genomen schenkingen zijn van onroerend goed, (...), dat de constructie van koop gevolgd door kwijtschelding van de koopsom alleen is toegepast om civielrechtelijke bezwaren van een schenkingstitel bij onroerend goed te vermijden, (...)."

Eigenlijk is binnen de belastingrechtspraak naar mijn weten nooit echt uitgevochten of voor belastingheffing koop met kwijtschelding van de koopsom gelijkgesteld kan worden met schenking. Belanghebbenden vreesden immers dat wanneer zij dit ter discussie stelden en zij zouden in het gelijk gesteld worden, de overdrachtsbelasting niet meer aftrekbaar zou zijn (zie hierna).
Toch verwacht ik dat ook hier het civiele recht de doorslag zal geven. Koop met kwijtschelding van de koopsom binnen een jaar moet gezien worden als een schenking.
Wanneer dit niet het geval is en koop met kwijtschelding wordt niet gezien als een schenking, dan is deze constructie erg nadelig, omdat de overdrachtsbelasting dan niet aftrekbaar is.

Belanghebbenden mogen, overeenkomstig artikel 24 laatste lid, de overdrachtsbelasting, betaald over het bedrag waarover recht van schenking verschuldigd is, in mindering brengen op het schenkingsrecht.

De vraag is of belanghebbenden, indien zij zich geplaatst zien voor de keuze van de toepassing van de wet voor wat is geschonken (onroerend goed of koopsom), zich wensen te houden aan hun civielrechtelijke splitsingsconstructie met als consequentie, dat de verrekeningsbepaling van artikel 24 lid 5 Succ.W zijn toepassing mist. Deze verrekeningsconstructie is er namelijk om cumulatie tussen schenkingsrecht en overdrachtsbelasting bij schenking van onroerend goed te voorkomen.
In het geval van koop met kwijtschelding is er namelijk geen sprake van cumulatie van beide belastingen daar overdrachtsbelasting wordt betaald bij overdracht van het onroerend goed en schenkingsrecht wordt betaald bij kwijtschelding van de koopsom. Er is dus sprake van twee verschillende objecten en daardoor kan geen cumulatie optreden.
Een resolutie uit 1943 (PW 14761) verklaart de verrekeningsbepaling ook toepasselijk op het schenkingsrecht geheven over de kwijtgescholden koopsom ofschoon over de koopsom geen overdrachtsbelasting is geheven, maar wel over het verkochte onroerend goed. Daarbij moet wel sprake zijn van ".... verkoop van onroerend goed met gelijktijdige kwijtschelding van de koopsom".
In de belastingrechtspraak is dit anders gesteld. Bij BNB 1982/316 (Hof Leeuwarden, 16 oktober 1981) werd geoordeeld, dat de rechtshandelingen zo nauw met elkaar samenhingen dat zij in wezen één geheel vormden. Er was hier sprake van kwijtschelding van de koopsom twee dagen na de koop.
Ook in V-N 10 november 1984 (Hof 's Gravenhage, 30 november 1983) wordt koop met kwijtschelding van de koopsom, in dit geval, gezien als een schenking, ".... omdat tussen aankoop en kwijtschelding een zodanige samenhang bestaat dat zij niet los van elkaar gezien kunnen worden. (....) De termijn van circa twee weken tussen de rechtshandelingen is niet zo lang dat alleen daardoor het verband zou worden verbroken".

Natuurlijk behoeft de koopsom niet in één keer kwijtgescholden worden. Wanneer de kwijtschelding wordt uitgesmeerd over meerdere jaren kan naar mijn mening geen sprake zijn van schenking van de woning, omdat de kwijtschelding niet in nauwe samenhang staat met de koop. Koop en kwijtschelding moeten nu los van elkaar gezien worden.
Afsluitend behandel ik hier een voorbeeld zoals is gepubliceerd in de Consumentengeldgids van de Consumentenbond van januari 1987 (tarieven 1990):
De ouders van een gezin met twee kinderen, willen hun huis over laten gaan op hun kinderen.
De ouders zijn respectievelijk 62 en 60 jaar, de kinderen respectievelijk 28 en 30 jaar.
Het huis is vrij van hypotheek en in het economische verkeer f.200.000 waard.
Verder wordt gemakshalve aangenomen dat er overigens geen te schenken vermogensbestanddelen zijn. De overdracht wordt gerealiseerd door koop met kwijtschelding van de koopsom.

Eerst moet, voor de belastingheffing, de waarde van de woning worden bepaald. Dat is normaal gesproken de waarde bij vrije verkoop. Maar als de koper erin woont mag de waarde in bewoonde staat worden genomen. Dit is in dit geval niet 60% van de waarde bij vrije verkoop (die regeling geldt slechts bij schenkingen en erfenissen), maar gewoonlijk tussen de 50 en 80%. Dit is afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden en niet forfaitair bepaald.
Laten wij uitgaan van de waarde in bewoonde staat van 60% (= f.120.000).

Wat moeten de kinderen nu betalen? Daarbij vergelijk ik koop met kwijtschelding van de koopsom met schenking.

* koop met kwijtschelding van de koopsom.
Over de koopsom moet allereerst overdrachtsbelasting worden betaald: 6% x f.200.000 = f.12.000.
De kwijtschelding van de koopsom betekent een schenking van f.120.000 aan beide kinderen. Elk kind ontvangt dan f.60.000. Daarover moet schenkingsrecht betaald worden.

schenking per kind	f.60.000	resp. f.60.000
normale resp.	f. 6.662	f. -
eenmalige vrijstelling	-	f.33.311
belastbaar bedrag voor successiewet	f.53.338	f.26.689
te betalen schenkingsrecht per kind	f. 3.266	f. 1.334
overdrachtsbelasting over vrijstelling	f. 399 (1)	f. 1.998 (1)
totaal te betalen rechten per kind	f. 3.665	f. 3.332
totaal te betalen door de twee kinderen	f. 7.330	f. 6.664
in mindering te brengen overdr.bel.	f.12.000	f.12.000
daadwerkelijk te betalen	0	0

(1) Volgens artikel 33 lid 2 wordt in de gevallen waarin een schenking geheel of gedeeltelijk van recht is vrijgesteld, een bijzonder recht van schenking geheven, indien de schenking o.a. betrekking heeft op hier te lande gelegen onroerende zaken. Dit bijzondere recht is gelijk aan de overdrachtsbelasting welke over de vrijgestelde gedeelte van de waarde van de bevoordeling verschuldigd zou zijn, indien artikel 15, lid 1, letter d, WBR niet zou gelden. Het bedraagt dus 6% over de van recht van schenking vrijgestelde waarde van het onroerend goed.

* schenking
Er wordt een woning ter waarde van f.200.000 geschonken. Het schenkingsrecht hoeft echter maar berekend te worden over de waarde in bewoonde staat (f.120.000). Per kind wordt er f.60.000 geschonken.

schenking per kind	f.60.000	resp. f.60.000
normale resp.	f. 6.662	-
eenmalige vrijstelling	-	f.33.311
belastbaar bedrag voor successiewet	f.53.338	f.26.689
te betalen schenkingsrecht per kind	f. 3.266	f. 1.334
overdrachtsbelasting over vrijstelling	f. 399	f. 1.998
totaal te betalen rechten per kind	f. 3.665	f. 3.332
totaal betalen twee kinderen	f. 7.330	f. 6.664
overdrachtsbelasting	f.12.000 (2)	f.12.000 (2)
te betalen door de twee kinderen	f.12.000	f.12.000

(2) Volgens artikel 24 lid 3 Succ.W kan het schenkingsrecht nooit lager zijn, dan wanneer overdrachtsbelasting verschuldigd zou zijn.

Samenvattend betalen beide kinderen tezamen bij:

	schenking		koop met kwijtschelding	
overdrachtsbelasting	0	0	f.12.000	f.12.000
schenkingsrecht	f.12.000	f.12.000	0	0
notariskosten	?	?	?	?
totaal	f.12.000	f.12.000	f.12.000	f.12.000

Conclusie: De constructie van koop met kwijtschelding is fiscaal niets voordeliger. Niet slechts in dit geval, maar ook als het schenkingsrecht de overdrachtsbelasting overtreft.
Alleen om civielrechtelijke redenen zou men toch kunnen kiezen voor koop met kwijtschelding van de koopsom. Tevens kan de lezer zien, dat het benutten van de eenmalige vrijstelling in deze situatie niet nuttig is. De extra vrijstelling van f.26.649 leidt niet tot een belastingbesparing.

Schenking van het vruchtgebruik
Een vruchtgebruik wordt door Oranje (1985, blz. 37) als volgt omschreven:

"Het vruchtgebruik is het aan iemand verleende zakelijke recht om de vruchten van bijv. onroerend goed te genieten onder verplich- ting om de kosten voor zijn rekening te nemen."

Een zakelijk recht betekent, dat ten opzichte van iedereen dit recht te gelde gemaakt kan worden. Indien niets anders is geregeld eindigt het recht bij de dood van de vruchtgebruiker.

Voor de toepassing van de successiewet wordt onder vruchtgebruik mede begrepen: rechten van vruchtgenot, gebruik en bewoning, vruchten en inkomsten, jaarlijkse opbrengsten en rechten op soortgelijke uitkeringen uit daartoe aangewezen goederen (Lindeijer, blz. 81).

Degene die de zaak bezit waarop een ander een vruchtgebruik heeft, heeft nog slechts een 'kaal' eigendomsrecht, want de opbrengsten en de lasten komen niet meer hem, maar de vruchtgebruiker toe. Hij wordt de blote eigenaar genoemd. Gedurende de periode van blote eigendom komen wel de waardedalingen en -stijgingen voor rekening van de blote eigenaar. Ondanks het feit dat de blote eigenaar geen voordelen kan trekken uit het onroerend goed, wordt hij onder onze wetgeving toch behandeld als iemand die een bron van inkomen heeft.

De vestiging van een genotsrecht (zoals bijvoorbeeld vruchtgebruik) vormt in beginsel een aantasting van de bron van inkomen. Dit heeft tot gevolg dat bij de natuurlijk persoon, die het recht vestigt, de ontvangen koopsom niet kan worden belast en de natuurlijk persoon, die het recht koopt, geen recht heeft op aftrek van de koopsom. De vergoeding blijft onbelast, omdat deze in de gedachtengang van de HR wordt gegeven voor het vermogensverlies, namelijk de waardedaling van de volle eigendom tot blote eigendom. Het is niet een vergoeding toegekend ter vervanging van toekomstige inkomsten ten gevolge van een teniet gaan van een bron (BNB 1964/213).

Uitzonderingen op deze regel zijn gemaakt voor:
1. tijdelijke rechten van vruchtgebruik
2. een recht van vruchtgebruik op onroerende goederen.

Ad 1: De vestiging tegen een tegenprestatie van een tijdelijk recht van vruchtgebruik wordt gelijkgesteld met verkoop van de gedurende de looptijd van het vruchtgebruik te verwachten inkomsten. De ontvangen tegenprestatie wordt dan in de heffing betrokken als inkomsten uit vermogen. Belastbaarheid van het tijdelijke vruchtgebruik bij de blote eigenaar zou moeten betekenen, dat voor de vruchtgebruiker de koopsom aftrekbaar is. Dit is ook het geval. Onder een tijdelijke vruchtgebruik moet worden verstaan een vruchtgebruik dat niet levenslang is. In het vervolg ga ik slechts uit van een levenslang vruchtgebruik.

ad 2 Vestiging van een vruchtgebruik op onroerende goederen heeft, aldus de Hoge Raad, in feitelijk en maatschappelijk opzicht zozeer overeenstemming met verhuur van die goederen, dat het vestigen van een dergelijk recht in de regel is aan te merken als een wijze van rendabel maken van die goederen. De ontvangen koopsom is in deze redenering belast bij de verkoper, maar de koper kan de koopsom niet aftrekken, aangezien een huurder de koopsom van het gehuurde pand ook niet kan aftrekken. De Hoge Raad heeft zich echter nog niet over deze vraag expliciet uitgelaten.

Zoals reeds vermeld bezit de blote eigenaar de bron van inkomen en bezit de vruchtgebruiker de lasten en de lusten van deze inkomensbron. Dit brengt met zich mee dat de vruchtgebruiker voor de inkomstenbelasting geconfronteerd wordt met het huurwaardeforfait (ex art. 42a, Wet IB) of met de

economische huurwaarde. Hij is namelijk degene, die inkomsten uit vermogen realiseert door middel van de voordelen getrokken uit onroerende goederen (art. 24, Wet IB). Dit voordeel bestaat uit het eigen gebruik van het onroerend goed (Mobach, IB, blz. 165). Wanneer alle kosten van reparaties en onderhoud en alle overige lasten en belastingen door de vruchtgebruiker worden voldaan, dan wordt de grootte van het voordeel berekent via het huurwaardeforfait. Wanneer niet alle lasten voor rekening van de vruchtgebruiker zijn dan vindt bijtelling plaats van de economische huurwaarde.

Ook voor de vermogensbelasting geldt dat bezittingen belast met vruchtgebruik worden aangemerkt als bezittingen van de vruchtgebruiker (art. 6, Wet VB). De vruchtgebruiker wordt voor de toepassing van de wet behandeld als ware hij eigenaar, slechts voor de waardering wordt een reductie toegepast. De reductie staat beschreven in artikel 9 Wet VB: "Bezittingen belast met vruchtgebruik (....) worden in aanmerking genomen voor 80% van de waarde welke daaraan zou zijn toegekend indien de vruchtgebruiker (....) het onbezwaarde recht daarop zou hebben." Dit betekent dat de woning voor 80% van de waarde in het economische verkeer (in vrij opleverbare staat of in bewoonde staat) meetelt voor de vermogensbelasting.

De gemeentelijke onroerend goedbelasting bestaat uit twee delen, een deel voor de feitelijke gebruiker en een deel voor degene, die het genot van het onroerend goed hebben krachtens een zakelijk recht (Oranje, 1985, blz. 137). In veel gevallen behoort een gebruiker tot beide groepen. Zo ook de vruchtgebruiker. Hij is degene, die én het feitelijke gebruik heeft én het genotsrecht van het onroerend goed heeft. De vruchtgebruiker wordt dan ook voor beide delen van de onroerend goedbelasting aangeslagen. Voor de onroerend goedbelasting zal in afwijking van bijvoorbeeld de inkomsten en vermogensbelasting niet de waarde in bewoonde staat worden genomen, maar de waarde in vrij opleverbare staat.

Alvorens verder te gaan eerst een korte herhaling van de waardering van het vruchtgebruik en het bloot eigendom, zoals is beschreven in paragraaf 1.2.2.

Wanneer een vruchtgebruik op een ouderlijke woning (met de waarde van f.250.000 in het economische verkeer) wordt gevestigd door de ouders ten gunste van een 35-jarige uitwonende zoon, dan is de waarde van dit vruchtgebruik: 6% x 250.000 x 14 = f.210.000. De waarde van de woning in bloot eigendom is het verschil tussen waarde van de woning in vol eigendom en de waarde van het vruchtgebruik. De waarde van de blote eigendom is (f.250.000 minus f.210.000 =) f.40.000.

Met betrekking tot de overdracht van de ouderlijke woning aan de kinderen en schenking van een vruchtgebruik zijn er twee situaties te onderscheiden:
1. ouders schenken de kinderen niet de eigen woning, op het moment waarop zij de woning verlaten, maar slechts het vruchtgebruik. In deze situatie hebben de ouders het (blote) eigendom van de woning en de kinderen het feitelijke woongenot.
2. ouders schenken de kinderen de ouderlijke woning, maar onder voorbehoud van een vruchtgebruik. In deze situatie hebben de kinderen het (blote) eigendom van de woning, terwijl de ouders het feitelijke woongenot hebben.

Ad 1: Ouders schenken de kinderen in eerste instantie niet de eigen woning, op het moment waarop zij de woning verlaten, maar slechts het vruchtgebruik. In later stadium (bijv. bij overlijden) zal de blote eigendom aan het vruchtgebruik worden toegevoegd. Het vruchtgebruik groeit dan aan tot vol eigendom. In uitgangssituatie hebben de ouders het (blote) eigendom van de woning en de kinderen het feitelijke woongenot. In later stadium komen beiden in bezit van de kinderen.
Het volle eigendom wordt in twee etappes verkregen. In eerste instantie door schenking van het vruchtgebruik. Deze schenking valt onder de belastingwetgeving en is belast met schenkingsrecht. In

tweede instantie wordt door vererving het blote eigendom verkregen. Hiervoor moet successierecht betaald worden over de waarde van het blote eigendom bij overlijden van de langstlevende echtgenoot.
Het voordeel van deze constructie is dat er nu sprake is van twee transacties, die beide op verschillende momenten afzonderlijk belast worden. Dit kan een progressievoordeel opleveren. Uitgaande van vorig voorbeeld betekent volgens artikel 24 Succ.W, dat schenkingsrecht over f.210.000 (marginaal tarief 15%) en successierecht over f.40.000 (marginaal tarief 8%) betaald moet worden in plaats van schenkingsrecht dan wel successierecht over f.250.000 (marginaal tarief 15%). Het nadeel van deze constructie is dat bij vererving het blote eigendom opnieuw gewaardeerd moet worden en deze door twee oorzaken hoger uit kan vallen. Allereerst door een stijging van de economische waarde (een stijging van de waarde van f.250.000 naar bijvoorbeeld f.350.000 betekent een waardestijging van het blote eigendom van f.16.000 en een extra vererving van f.16.000) en ten tweede zal de waarde van het vruchtgebruik zich wijzigen, doordat de kapitalisatiefactor (ex art. 5, Uitv. besl. Succ.W) verandert, daar de vruchtgebruiker ouder is geworden.
Wanneer nu de langstlevende blote eigenaar na bijvoorbeeld 10 jaar overlijdt en de waarde van de woning is gestegen van f.250.000 naar f.350.000 dan stijgt het bloot eigendom met f.37.000 naar f.77.000 als gevolg van deze waardestijging en als gevolg van een andere kapitalisatiefactor. Hierdoor wordt meteen een hoger marginaal tarief van toepassing (12%).

Ad 2: Ouders schenken de kinderen de ouderlijke woning, maar onder voorbehoud van een vruchtgebruik. In later stadium zal bijvoorbeeld door overlijden het vruchtgebruik teniet gaan waardoor de kinderen het volle eigendom verkrijgen.
In deze situatie hebben de kinderen het (blote) eigendom van de woning, terwijl de ouders het feitelijke woongenot hebben. Bij overlijden van beide ouders gaat het vruchtgebruik verloren, waardoor de kinderen het volle eigendom krijgen. Ook hier zie je dus dat door de constructie twee (deel)transacties ontstaan:

* schenking van de blote eigendom. Deze is volgens de Successiewet belast met schenkingsrecht.
* tenietgaan van het vruchtgebruik, waardoor het blote eigendom aangroeit tot een vol eigendom.

Deze deeltransactie zou niet belast zijn als de wetgever hier geen stokje voor had gesto-ken. In principe is er namelijk geen sprake van een belastbaar feit. Er wordt niets geërfd en ook niets geschonken. Er wordt niets overgedragen, er is slechts sprake van het vervallen van een recht. Dat er een ander is, die van het overlijden financieel profiteert is iets dat buiten de verkrijgingen 'krach-tens erfrecht' om gaat. (Van Mens, 1985, blz. 110)
Kortom: zonder wettelijke bepaling zou er geen belasting geheven kunnen worden.
De wetgever heeft dit manco inderdaad erkend en heeft een fictiebepaling in het leven geroepen, die is opgenomen in artikel 10 Succ.W. Hierin staat dat wanneer er sprake is van een rechtshandeling (bijvoorbeeld schenking), waarbij de overledene partij is, en waarbij iemand ten koste van erflaters vermogen heeft verkregen, er dan sprake is van vermogen krachtens erfrecht
door overlijden te zijn verkregen (art. 10, lid 1, Succ.W).
In lid 2 van dit artikel staat vermeld dat lid 1 tevens toepassing vindt als de erflater een vruchtgebruik krijgt ten laste van de verkrijger.
Concreet betekent dit dat als de ouders de eigen woning schenken onder voorbehoud van een vruchtgebruik en door overlijden van de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik beëindigd wordt, er dan sprake is van vererving van de volle woning. Eerdere schenking van de blote eigendom van de woning wordt 'teruggedraaid'. Wel is het zo dat wanneer het recht van successie, dat via deze regeling betaald moet worden, samenvalt met eerder geheven overdrachtsbelasting en schenkingsrecht, deze laatste heffingen tezamen met een jaarlijkse fictieve rente van 6% in mindering mogen worden gebracht op de successierechten (art. 10, lid 3, Succ.W).

De waarde van de woning bij de zgn. vererving van artikel 10 Succ.W is niet de waarde bij overlijden van de ouders maar de waarde bij de verkoop van het bloot eigendom, hetgeen prettig is bij tussentijdse waardestijgingen.
Door invoering van de fictiebepaling van artikel 10 Succ.W heeft de wetgever de voordelen van schenking onder voorbehoud van een vruchtgebruik ongedaan gemaakt, tenzij het gaat om het voordeel door waardestijging tussen het moment van vestiging van vruchtgebruik en het moment van overlijden.

Ik sluit deze paragraaf af met een voorbeeld (tarieven 1990):
De ouders van een gezin met twee kinderen, willen hun huis over laten gaan op hun kinderen.
De ouders zijn respectievelijk 62 en 60 jaar, de kinderen 28 respectievelijk 30 jaar. Beide kinderen wonen buitenshuis.
Het huis is vrij van hypotheek en in het economische verkeer f.200.000 waard.
Verder wordt gemakshalve aangenomen dat er overigens geen te schenken vermogensbestanddelen zijn. De overdracht wordt gerealiseerd door schenking van het vruchtgebruik nu. Het bloot eigendom wordt verkregen bij overlijden van de langstlevende echtgenoot. De langstlevende echtgenoot overlijdt na 10 jaar en de waarde van de woning is in die tijd gestegen van f.200.000 naar f.275.000

Om nu te berekenen hoeveel belasting er bij deze overdracht betaald moet worden moeten we eerst de waarde van het vruchtgebruik en het bloot eigendom berekenen. Beide kinderen wonen niet in het over te dragen huis, dus de waarde van de woning is de waarde in het economische verkeer.
Het vruchtgebruik is waard: 6% x 200.000 x 15 = f.180.000 Voor de kapitalisatiefactor moeten we kijken naar art. 5, Uitv. besl. Succ.W en art. 7, Uitv. besl. Succ.W. In het laatste artikel staat dat wanneer een vruchtgebruik afhankelijk is het overlijden van de langstlevende, als kapitalisatiefactor genomen moet worden de factor behorende bij de leeftijd van de jongste verkrijger minus vijf jaren (in dit geval dus voor iemand van 28 - 5 = 23 jaar).
Het bloot eigendom is waard 200.000 - 180.000 = f.20.000
Na 10 jaar bij overlijden van de langstlevende echtgenoot is de waarde van het bloot eigendom 275.000 - (6% x 275.000 x 14) = f.44.000

Wat moeten de kinderen nu betalen? Daarbij vergelijk ik schenking van vruchtgebruik en vererving van het bloot eigendom na 10 jaar met schenking van het volle eigendom en met vererving van het volle eigendom na 10 jaar.

* schenking van het vruchtgebruik

Het vruchtgebruik is waard f.180.000. Dus ieder kind krijgt f.90.000 Daarover moet schenkingsrecht betaald worden.

schenking per kind	f.90.000 resp.	f.90.000
normale resp.	f. 6.662	-
eenmalige vrijstelling	-	f.33.311
belastbaar bedrag voor successiewet	f.83.338	f.56.689
te betalen schenkingsrecht per kind	f. 6.335	f. 3.535
overdrachtsbelasting over vrijstelling	f. 399	f. 1.998
totaal te betalen rechten per kind	f. 6.734	f. 5.533
totaal te betalen door de twee kinderen	f.13.468	f.11.066
overdrachtsbelasting	f.10.800	f.10.800
te betalen door de twee kinderen (de hoogste van beide bedragen)	f.13.468	f.11.066

Het blote eigendom wordt vervolgens na 10 jaar verkregen. Om de waarde van deze verkrijging te weten te komen, moet de waarde van het vruchtgebruik herberekend worden. Het blote eigendom is nu waard f.44.000 en daarover moet successierecht betaald worden.

vererving per kind	f.22.000
vrijgesteld (art. 32, lid 1, ten vierde, letter d)	f.13.324
belastbaar bedrag voor successiewet	f. 8.676
te betalen successierecht per kind	f. 433
tezamen betalen beide kinderen	f. 866

* schenking van het volle eigendom

Geschonken wordt een woning ter waarde van f.200.000 aan twee kinderen. Omdat geen der kinderen inwonend zijn, geldt als waarde voor berekening van het schenkingsrecht deze waarde.

schenking per kind	f.100.000 resp.	f.100.000
normale resp.	f. 6.662	-
eenmalige vrijstelling	-	f. 33.311
belastbaar bedrag	f. 93.338	f. 66.689
te betalen schenkingsrecht per kind	f. 7.535	f. 4.337
overdrachtsbelasting over vrijstelling	f. 399	f. 1.998
totaal te betalen rechten per kind	f. 7.934	f. 6.335
totaal te betalen door de twee kinderen	f. 15.868	f. 12.670
overdrachtsbelasting	f. 12.000	f. 12.000
te betalen door de twee kinderen (de hoogste van beide bedragen)	f. 15.868	f. 12.670

* vererving van het volle eigendom

De kinderen erven na 10 jaar de woning ter waarde van f.275.000. Daarover moet successierecht betaald worden.

vererving per kind	f.137.500
belastbaar bedrag voor successiewet	f.137.500 (1)
te betalen successierecht per kind	f. 12.962 (2)
totaal te betalen door de twee kinderen	f. 25.924

(1) Omdat de vererving groter is dan f.39.973 bepaalt artikel 32, lid 1, ten vierde, letter d Succ.W, dat er geen vrijstelling is.

(2) In artikel 35 Succ.W is bepaald dat het recht van schenking niet meer mag zijn dan 3/4 van het bedrag, dat de maximale vrijstelling te boven gaat. Toch wordt hier het successierecht berekend via artikel 24 Succ.W, omdat dit leidt tot minder belasting.

Samenvattend betalen beide kinderen tezamen bij:

	schenking		vruchtgebruik	kinderen	erven
schenkingsrecht	15.868	12.670	13.468	11.066	0
successierecht	0	0	866	866	25.924
notariskosten	?	?	?	?	?
totaal	15.868	12.670	14.334	11.932	25.924

Conclusie: Het schenken van het vruchtgebruik en vererving van het bloot eigendom is in dit geval fiscaal iets voordeliger dan schenking. Toch is het verschil relatief niet zo groot. Vererving is wel duidelijk onvoordeliger. Dit is gedeeltelijk het gevolg van het feit dat er geen vrijstelling is en gedeeltelijk omdat de woning in waarde is gestegen. Het benutten van de eenmalige vrijstelling bij schenking is in deze situatie wel nuttig. De extra vrijstelling van f.26.649 leidt tot een belastingbesparing van f.3.198 (bij schenking van het volle eigendom) en van f.2.402 (bij schenking van het vruchtgebruik).

Schenking van het economische eigendom

Een derde mogelijkheid om onroerend goed over te dragen is via overdracht van het economische eigendom.

Onder economische eigendomsoverdracht verstaat Verstraaten (WPNR 5883, 1988, blz. 413):

"de koopovereenkomst, die wat de verplichtingen van de koper betreft is uitgevoerd, en die wat de verplichtingen van de verkoper betreft, in zoverre is uitgevoerd dat de koper:

- economisch alle eigenaarsrisico's, -lusten en -lasten betreffende het verkochte voor zijn rekening heeft gekregen.
- zijn recht op levering van de (juridische) eigendom kan effectueren, zodra en aan wie hij dat wil, en
- recht heeft op andere daden van (zakenrechtelijke/obligatore) beschikking betreffende het verkochte, eventueel verzekerd met een onherroepelijke volmacht en een hypotheekrecht."

Wanneer nu de ouders de eigen woning op deze manier overdragen aan de kinderen, dan bezitten de kinderen alle rechten en plichten met betrekking tot het huis, maar blijven de ouders juridisch eigenaar met de verplichting bij overlijden het huis ook in deze zin te leveren.

Het grote voordeel van deze constructie is dat geen overdrachtsbelasting betaald hoeft te worden, althans op niet het moment van economische eigendomsoverdracht. Overdrachtsbelasting wordt namelijk geheven ter zake van verkrijging van onroerend goed. Bij verkrijging moet gedacht worden aan de civielrechtelijke eigendomsverkrijging of de verkrijging van een beperkt recht. De verkrijging van slechts economisch eigendom valt er dus niet onder. Er wordt ook geen akte tot levering in de zin van artikel 8 WBR opgemaakt (Verstraaten, WPNR 5883, 1988, blz. 413), zodat er van verkrijging geen sprake is.

Natuurlijk is het wel zo, dat bij een latere levering van het juridische eigendom, er alsnog overdrachtsbelasting betaald moet worden. Er is immers dan wel sprake van civielrechtelijke eigendomsverkrijging. Het wordt echter anders als het juridisch eigendom bij overlijden wordt verkregen of via formele schenking. Verkrijging krachtens erfrecht is namelijk geen verkrijging voor de overdrachtsbelasting (art. 3, sub a, WBR) en formele schenkingen zijn vrijgesteld van overdrachtsbelasting (art. 15 lid 1, letter d, WBR). Wel moet successierecht resp. schenkingsrecht betaald worden.

De vraag is echter waarover. Het recht van successie wordt namelijk geheven over de erfrechtelijke verkrijging, na aftrek van de lasten (art. 5, lid 1, Succ.W). Hier is de last volkomen gelijk aan de waarde van het legaat, zodat er geen successierecht verschuldigd is. Dit geldt ook voor schenkingen. Lasten en verplichtingen verbonden aan de schenking komen in aftrek op de verkrijging (art. 5, lid 3, Succ.W).

Deze conclusie met betrekking tot het successierecht wordt ook getrokken in de Consumentengeldgids van januari 1987: "Bovendien hoeft te zijner tijd ook geen successierecht te worden betaald, omdat de waarde van het huis wegvalt tegen de leveringsverplichting van de ouders." (blz. 30). De redactie van V-N is het hier niet mee eens. In de antwoorden op de vragen nr. 6311 (V-N, 1987, blz. 2046) en nr. 6341 (V-N, 1988, blz. 1123 en 1124) stellen zij, dat ".... voor heffing van successierecht

de op het moment van het overlijden teniet gegane leveringsverplichting als een aftrekbare schuld in aanmerking mag worden genomen. Geheel in het algemeen zou men kunnen stellen, dat het in aftrek brengen van een vervallen verplichting niet mogelijk is en dat het er eigenlijk niet toe doet, (....)." "Zekerheid over de visie van de Hoge Raad (....) kan uiteraard alleen worden verkregen door verdere jurisprudentie." (V-N 1988, blz. 1124).

Als voordeel van schenking van het economisch eigendom boven erfrechtelijke verkrijging is, dat de waardestijgingen toekomen aan de economisch eigenaar en daarom onbelast blijven.

Een dergelijke besparing is alleen mogelijk bij verkoop van het economische eigendom van het huis aan de kinderen. Bij schenking is een dergelijke besparing niet mogelijk, daar komt immers geen overdrachtsbelasting bij kijken. Hier kom ik later op terug. Allereerst de vraag of hier sprake is van fraus legis.
Verstraaten (WPNR 5884, 1988, blz. 432/433) komt tot de conclusie dat: ".... de keuze voor die civielrechtelijke weg die leidt tot betaling van zo min mogelijk belasting, niet als fraus legis kan worden aangemerkt, zodat geen overdrachtsbelasting verschuldigd is."

Toch blijft genoemde constructie tamelijk onzeker.
Verstraaten sluit dan ook af met de opmerking dat er onzekerheid is, of de rechter zijn mening over de wijze van uitlegging van de koopovereenkomsten en legaat zal delen (WPNR 5884, 1988, blz. 433).
Zoals al gezegd doet bij schenking dit voordeel zich helemaal niet voor. Bij schenking komt immers geen overdrachtsbelasting kijken, maar schenkingsrecht. Omdat schenkingsrecht geheven wordt van de waarde van al wat door schenking wordt verkregen, is er hier geen sprake van een fiscaal voordelige constructie.
De enige vraag, die over blijft, is wat de waarde van de schenking (i.c. het economisch eigendom) is.
Volgens Verstraaten (WPNR 5883, 1988, blz. 416) is het juridisch eigendom slechts een juridische, maar economisch lege, huls. De waarde van het economisch eigendom is dan gelijk aan de waarde van de woning. Ook Geppaart (1983, blz. 65/66) is van mening dat de waarde van een economisch overgedragen goed voor de vermogensbelasting - waarmee de successiewet wat waardering van onroerend goed betreft parallel loopt - op nihil zou mogen worden gesteld.

De consequenties voor de inkomstenbelasting zijn, dat de economisch eigenaar inkomsten uit vermogen (i.c. de woning) geniet. Hij is namelijk degene, die het eigen gebruik van de woning heeft. Omdat alle lusten en lasten in handen zijn van dezelfde persoon is het huurwaardeforfait (ex art. 42a, Wet IB) van toepassing.
In V-N 1986, (blz. 2481/2482, vraag nr. 6157) wordt gesteld: "Voor toepassing van het huurwaardeforfait van artikel 42a Wet op de inkomstenbelasting 1964 is niet zozeer van belang of de bewoner de juridische eigendom al heeft verkregen; veel meer van belang is dat alle voordelen en alle kosten, lasten en afschrijvingen (dit laatste is niet meer nodig JM) voor rekening van de zoon (economisch eigenaar JM) komen."

Ook voor de vermogensbelasting telt, naar mijn mening, het economisch eigendom als een bezit (art. 4, lid 1, Wet VB). De waarde van dit bezit is, zoals eerder weergegeven, gelijk aan de waarde van het onroerend goed in het economische verkeer. De juridisch eigenaar bezit iets wat, Geppaart heeft dat al gezegd, een waarde heeft van nihil.

De economisch eigenaar zal als feitelijke gebruiker en als genotsgerechtigde worden betrokken in de gemeentelijke onroerend goedbelasting.

Samenvattend moet bij schenking van het economisch eigendom van een woning (door ouders aan kinderen), schenkingsrecht betaald worden over de waarde van de woning (dit is de waarde in het economische verkeer c.q. de waarde in bewoonde staat bij inwonende kinderen).
Bij latere overdracht van het juridisch eigendom, wordt er iets overgedragen zonder waarde. Belastingheffing blijft dan achterwege.

Verschillen in fiscale gevolgen tussen schenking van de gehele woning (door ouders aan kinderen) en schenking van het economisch eigendom van de woning (door ouders aan kinderen) zijn er naar mijn mening niet.

Andere situaties
Naast schenking van de woning onder voorbehoud van een zakelijk recht, zoals vruchtgebruik, kan er ook geschonken worden onder voorbehoud van een persoonlijk recht van bewoning.
Deze constructie is echter nauwelijks voordelig omdat een persoonlijk recht niet ten rechte gemaakt kan worden ten opzichte van derden. Als de kinderen de aan hen geschonken woning bijvoorbeeld verkopen aan derden, dan hebben de ouders geen woonrecht tegenover de nieuwe eigenaar.
Ook hebben persoonlijke rechten geen waardedrukkend effect op de waarde van de woning, die geschonken is. Dit komt juist doordat dit recht niet geldt ten opzichte van een derde.

Het gevaar, dat het woonrecht niet geldt ten opzichte van derden, is niet aanwezig, wanneer de woning door de ouders geschonken wordt en zij daarbij een huurovereenkomst sluiten met hun kinderen. Een huurovereenkomst kan namelijk wel ten opzichte van derden ten rechte gemaakt worden.
De waarde van de woning zal op het moment van schenking nog niet beïnvloed worden door de huurovereenkomst. Deze bestaat dan namelijk nog niet. Wel wordt de waarde gedrukt door deze huurovereenkomst als de kinderen de geschonken woning bijvoorbeeld aan derden overdoen.
De huur, die de ouders betalen, moet reëel zijn. Een te lage of een te hoge huur betekent anders een schenking door de kinderen aan de ouders of door de ouders aan de kinderen.
De huur is voor de ouders niet aftrekbaar, terwijl dit wel tot de inkomsten worden gerekend voor de kinderen, die er inkomstenbelasting over moeten betalen. Daar staat tegenover, dat de kinderen niet belast worden met het huurwaardeforfait of de economische huurwaarde.
De woning zal tevens voor de vermogensbelasting meetellen als vermogen van de kinderen. Voor de onroerend goedbelasting moet het gebruikersdeel betaald worden door de ouders, terwijl de kinderen het eigenaarsdeel moeten betalen.

2. DE ERFRECHTELIJKE VERKRIJGING VAN DE OUDERLIJKE EIGEN WONING

2.1. *De civielrechtelijke aspecten van de erfrechtelijke verkrijging*

2.1.1. Erfrechtelijke verkrijging in het algemeen.

Er is slechts sprake van een verkrijging krachtens erfrecht wanneer iemand overlijdt. Of zoals het Burgerlijk Wetboek zegt (art. 877):

"Erfopvolging heeft alleen door den dood plaats."

Er moet dus steeds een overledene, een erflater, zijn, wiens bezit aan baten en schulden, de nalatenschap, moet worden afgewikkeld.

Een nalatenschap kan op twee manieren aan de erfgenamen toekomen: a) via erfopvolging bij versterf en b) bij uiterste wilsbeschikking (testament). Erfopvolging bij versterf houdt in, dat door de wet tot de erfenis geroepen worden, zij die tot de overledene in familierechtelijke betrekkingen stonden, en de langstlevende echtgenoot (art. 879, BW). Een testament of een uiterste wilsbeschikking is een akte, waarin staat wat iemand wil dat na zijn overlijden zal geschieden (art. 922, BW).

2.1.2. Erfopvolging bij versterf

Het erfrecht bij versterf is een zgn. subsidiair erfrecht, het geldt alleen indien en voor zover de erflater niet op geldige wijze anders heeft beschikt (Engelhard, 1973, blz. 10).
In het Burgelijk Wetboek wordt dit als volgt verwoord: "De goederen, welke iemand bij zijn overlijden nalaat, behooren aan zijn wettelijke erfgenamen, voor zoo verre hij daarover niet bij uitersten wil wettiglijk mogt hebben beschikt." (art. 921, BW).
Van belang hierbij is dus, wie de wettelijke erfgenamen zijn.

De wettelijke erfgenamen
Om krachtens de wet geroepen te worden, moet men de echtgenoot of een bloedverwant van de overledene zijn; aangehuwden worden nimmer door de wet geroepen (Lindeijer, 1976, blz. 19).
Ons Burgerlijk Wetboek spreekt van vier groepen van erfgenamen. De groepen zijn (Lindeijer, 1976, blz. 21):

1. Bloedverwanten in de rechte neerdalende lijn en de langstlevende echtgenoot;
2. Ouders, broers en zusters en afstammelingen van broers en zusters;
3. Grootouders en verdere verwanten in de rechte opgaande lijn;
4. Overige bloedverwanten, die noch tot de neerdalende noch tot de opgaande lijn behoren en ook geen broers en zusters of afstammelingen van broers en zusters zijn (de zgn. zijverwanten).

Erfgenamen uit een hogere groep sluiten uit, dat anderen uit lagere groepen erfgenaam kunnen worden.

Ad 1: Bloedverwanten in de rechte neerdalende lijn zijn de kinderen (zowel wettige als onwettige) en ook de afstammelingen van een vooroverleden kind. Deze laatsten komen in de plaats van de vooroverleden persoon, die, als hij nog in leven zou zijn geweest, in deze groep thuis zou horen. Dit wordt 'plaatsvulling' genoemd (art. 888, BW). Plaatsvulling heeft tot in het oneindige plaats (art. 889, BW). De langstlevende echtgenoot wordt met een kind van de overledene gelijkgesteld (art. 899a, BW).
Elke erfgenaam erft voor gelijke delen. Daarbij is het erfdeel van een onwettig kind beperkt tot 1/3 gedeelte van hetgeen hij zou krijgen als hij wettig was. Plaatsvullers krijgen tezamen datgene, wat degene, wiens plaats is ingenomen, zou hebben ontvangen.
Wanneer een ouder overlijdt en er is een eigen woning, dan betekent dit, dat de woning, in principe, in gelijke mate verdeeld moet worden tussen de langstlevende echtgenoot en de kinderen.
In principe, want wanneer de erflater getrouwd was in gemeenschap van goederen, dan bezitten beide ouders de woning en valt slechts de helft van de woning in de nalatenschap. De langstlevende echt-genoot bezit dan de helft plus een kindsdeel, terwijl de kinderen ieder een kindsdeel krijgen.

Ad 2: Slechts wanneer er geen erfgenamen uit de eerste groep zijn, komen de ouders, broers en zusters en hun afstammelingen (plaatsvulling) aan bod.
De vader en/of de moeder krijgen tenminste 1/4 deel per ouder van de nalatenschap (art. 901, lid 2, BW).

Broers en zusters erven in gelijke delen, behalve wanneer er halve verwantschap aanwezig is. Dan wordt de nalatenschap verdeeld in twee gelijke delen, een vaderlijk en de moederlijk deel. Volle verwantschappen delen in beide helften, halve verwantschappen slechts in het deel waar tot zij behoren (art. 904, BW).

Ad 3: Is ook in de tweede groep niemand aanwezig, die erven kan of wil, dan komen de bloedverwanten in de verdere opgaande lijn, dus grootouders, overgrootouders etc. waarbij de naaste in graad de verdere uitsluit (Engelhard, 1973, blz. 17). Ook binnen deze groep komen de rechthebbenden in beginsel voor gelijke porties op. Echter eerst moet de nalatenschap verdeeld worden in een fictief vaderlijk en een fictief moederlijk deel. Daarna wordt er voor iedere erfgenaam een gelijke portie gevormd (art. 900, BW).

Ad 4: Bij gebreke van voorgaande groepen worden in iedere zijlinie de naaste bloedverwanten, ieder voor de helft, tot de erfenis geroepen (art. 905, lid 2, BW). Voorbeelden van bloedverwanten uit deze groep zijn: ooms, tantes, achterkleinkinderen van overgrootouders. Bloedverwanten van de overledene, verder verwijderd dan de zesde graad in de zijlinie, kunnen niet erven (art 908, lid 1, BW), tenzij deze is vooroverleden. Dan kan door plaatsvulling een zevende of zelfs nog hogere graad erven.

De nalatenschap
In artikel 880 BW staat vermeld dat de erfgenamen in bezit komen van de goederen, de rechten en de rechtsvorderingen van de overledene. Dit zijn zowel de positieve als de negatieve bezittingen van de erflater.

Bij de bepaling van de nalatenschap speelt het huwelijksvermogensrecht een rol. Wanneer binnen een huwelijk de kortstlevende echtgenoot overlijdt, dan wordt de nalatenschap bepaald door de voorwaarden waaronder de echtgenoten zijn getrouwd. De uitersten hierbij zijn de toestand waarin er algehele gemeenschap van goederen bestaat en de toestand waarin geen zakenrechtelijke huwelijksgemeenschap bestaat. De huwelijksgemeenschap treedt van rechtswege in doordat aanstaande echtgenoten een huwelijk aangaan zonder het maken van huwelijksvoorwaarden, dan wel door huwelijksvoorwaarden, die tijdens het huwelijk gemaakt zijn (Nuytinck, 1987, blz. 19).

In de situatie van huwelijk in algehele gemeenschap van goederen vallen alle tegenwoordige en toekomstige goederen als ook alle schulden van ieder der echtgenoten in de gemeenschap. Een echtgenoot kan beschikken over zijn aandeel in de gehele gemeenschap. De nalatenschap van één van de echtgenoten bestaat, bij zijn overlijden, dan ook uit zijn aandeel in de gemeenschap (d.i. de helft van de algehele gemeenschap). De andere helft komt de langstlevende echtgenoot toe.

In de situatie waarin echtgenoten getrouwd zijn met uitsluiting van iedere vermogensgemeenschap, blijven de vermogens van de beide echtgenoten behoren tot hun eigen privé-vermogen. Ieder der echtgenoten is bevoegd tot het verrichten van beschikkingshandelingen, (....), met betrekking tot zijn vermogen (Nuytinck, 1987, blz. 97). De nalatenschap van de overleden echtgenoot bestaat uit zijn privé-vermogen.

Ook wanneer één der erfgenamen getrouwd is in algehele gemeenschap van goederen, zal de hem toekomende nalatenschap vallen in die gemeenschap. De erfgenaam en zijn echtgenoot kunnen beide voor hun aandeel beschikken over deze nalatenschap.
Echter wanneer de erflater bij uiterste wilsbeschikking of bij gift heeft bepaald, dat (een gedeelte van) de nalatenschap buiten die gemeenschap valt, is alleen de erfgenaam gerechtigd om over de nalatenschap te beschikken (art. 94, lid 1, Boek 1, BW).

De erfgenamen hebben het recht om hun legitieme portie vrij en onbezwaard in goederen (ook onroerende goederen) van de boedel te ontvangen (Lindeijer, 1976, blz. 28).
De onroerende goederen, die in de boedel moeten terugkeren, worden daardoor vrij van schulden of hypotheken, door de begiftigde daarop gelegd (art. 975, BW).

Het legitieme portie is alleen opeisbaar, als de erfgenaam dit uitdrukkelijk verzoekt. Hij kan ook berusten in de situatie, waarbij hij zijn portie niet krijgt.

2.1.4. Aanvaarden of verwerpen van de erfenis

Bij de verschillen tussen erfgenaam en legataris werd reeds vermeld, dat de erfgenaam aansprakelijk is voor de schulden. Dit houdt in, dat de erfgenamen naar evenredigheid moeten voldoen aan de schulden en verplichtingen van de erflater. De schuldeisers kunnen de erfgenamen daar ook op aanspreken.

Wanneer nu de schulden de baten overtreffen, zou dat betekenen, dat de erfgenamen hun eigen vermogen moeten aanspreken. Dit is niet de bedoeling. Daarom heeft de wet enige bepalingen opgenomen, om de erfgenamen te beschermen.
Naast het zuiver aanvaarden van de nalatenschap heeft de erfgenaam de mogelijkheid van het verwerpen van de nalatenschap. Ook kan hij de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving aannemen (art. 1090 en 1091, BW).

Verwerping van de erfenis moet uitdrukkelijk geschieden. Het erfdeel van degene, die de erfenis heeft verworpen komt toe aan degenen, die bij wet geroepen zouden zijn wanneer de verwerper niet zou hebben geleefd. Plaatsvulling is niet mogelijk na verwerping.
De legitieme portie van de andere erfgenamen wordt niet beïnvloed door verwerping van de nalatenschap van één van de erfgenamen. Ook legatarissen kunnen een legaat verwerpen, ondanks dat de legataris niets te maken heeft met de schulden in de nalatenschap. Zij zullen dit bijvoorbeeld doen, als het legaat onaanvaardbare lasten met zich mee brengt.

Aanvaarding van de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving houdt in dat de erfenis wel aanvaard wordt, maar dat de erfgenaam slechts gehouden is tot betaling van schulden ten belope van de waarde van de nalatenschap. Het eigen vermogen van de erfgenaam hoeft dus niet te worden aangesproken (art. 1078, BW).

2.1.5. Boedelscheiding

Als een eigen woning in de nalatenschap valt, dan hebben de erfgenamen er niets aan als zij ieder voor een bepaald deel, via erfrechtelijke verkrijging, eigenaar worden van deze woning. Beter zou het zijn om de woning toe te delen aan één van de erfgenamen.

In dat geval is die ene erfgenaam gerechtigd in de waarde van de woning en in de opbrengsten en lasten van de woning en niet meer alle erfgenamen. Wettelijk is dit geregeld in de 16de titel, Boek 3 BW.

Iedere erfgenaam kan ten alle tijde boedelscheiding vorderen; niemand is verplicht in een onverdeelde boedel te blijven als hij dat niet wenst (Engelhard, 1973, blz. 41).

De vraag is wanneer er sprake is van boedelscheiding en wanneer er geen sprake is van boedelscheiding, maar van bijvoorbeeld overdracht. Het verschil is duidelijk zichtbaar bij onroerend goed.

Overdrachten van onroerend goed moeten in het algemeen plaats hebben bij notariële akte, terwijl boedelscheiding zonder notariële tussenkomst kan worden voltrokken.
Verder zijn er nog enkele fiscale voordelen. Bij de overdracht behoort overdrachtsbelasting te worden geheven, terwijl bij boedelscheiding er geacht wordt geen overdracht plaats te hebben gevonden. Iedere erfgenaam is namelijk de erflater onmiddellijk opgevolgd in het hem toebedeelde goed; geen andere erfgenaam heeft ooit het eigendom van dit goed gehad (art. 1129, BW).
Voor een boedelscheiding is nodig, dat: a) alle erfgenamen moeten meewerken en b) de onverdeeldheid ten minste ten aanzien van één vermogensbestanddeel worden opgeheven (Schuttevâer, 1985, blz. 35).

2.2. *De fiscaalrechtelijke aspecten van de erfrechtelijke verkrijging*

2.2.1. Erfrechtelijke verkrijging in het algemeen

Evenals het schenken van goederen is het verkrijgen krachtens erfrecht ook onderhevig aan belastingheffing volgens de successiewet (art. 1, lid 1, ten eerste, Succ.W):

Het recht van successie wordt geheven ".... van de waarde van al wat krachtens erfrecht wordt verkregen door het overlijden van iemand, die ten tijde van dat overlijden binnen het Rijk woonde."
Ook hier geldt, dat de wet zich praktisch geheel richt op het standpunt van het burgerlijk recht. Wat ieder krachtens erfrecht toekomt, wordt derhalve bepaald door de regels van het Burgerlijk Wetboek.

Tevens is van belang, dat de overledene ten tijde van het overlijden binnen het Rijk woonde. De vraag is wanneer iemand binnen het Rijk woont. Dit wordt bepaald door artikel 4 AWR, waarin staat, dat waar iemand woont beoordeeld moet worden naar de omstandigheden. Ook staat in de AWR vermeld, dat onder het Rijk moet worden verstaan: het Rijk binnen Europa (art. 2, lid 3, letter d, AWR).

Bij fictie (art. 3, Succ.W) is hieraan toegevoegd, dat Nederlanders, die binnen het Rijk hebben gewoond en binnen 10 jaren, nadat zij het Rijk verlaten hebben, zijn overleden worden geacht ten tijde van het overlijden binnen het Rijk te hebben gewoond (lid 1). Alsdan is toch successierecht verschuldigd over de nalatenschap. Echter soortgelijke belastingen geheven over (delen van) de nalatenschap door andere Mogendheden, mogen verrekend worden met het successierecht. Als voorwaarde is wel gesteld, dat deze andere Mogendheden niet geheven zouden hebben, als .... "de erflater ten tijde van het overlijden zijn daadwerkelijke woonplaats in Nederland zou hebben gehad." (Christiaanse, 1989, blz. 205, art. 13, lid 1).

De verklaring van vermoedelijk overlijden wordt voor de successiewet in alle opzichten gelijkgesteld met werkelijk overlijden (art. 4, lid 1, Succ.W).

2.2.2. Hoe wordt de nalatenschap bepaald?

"Het recht van successie wordt geheven van hetgeen ieder krachtens erfrecht verkrijgt, eventueel na aftrek van zijn aandeel in de volgens deze voor aftrek in aanmerking komende schulden, legaten en lasten" (art. 5, lid 1, Succ.W). Krachtens erfrecht verkregen betekent dat de nalatenschap wordt bepaald door het civielrechtelijke begrip 'erfrechtelijk verkrijging'. Eventueel in aftrek komende legaten, schulden en lasten zijn vermeld in artikel 20 Succ.W.
Als lasten kunnen slechts afgetrokken worden de kosten van lijkbezorging voor zover zij niet bovenmatig zijn (lid 1). Als schulden worden slechts erkend, die schulden, die in rechte vorderbaar zijn. Lopende interesten en andere periodieke verplichtingen en zakelijke belastingen zijn aftrekbaar tot

en met de dag van overlijden (lid 3, letter a) en belastingschulden zijn alleen aftrekbaar, voorzover daarover geen ontheffing kan worden gekregen (lid 3, letter b).

Fictiebepalingen
In de loop der tijden blijkt steeds weer, dat mensen nogal vindingrijk zijn om de formele bepalingen van het civiele recht zo uit te leggen of te ontwijken, dat de fiscus achter het net vist.
In een aantal gevallen heeft de wetgever ingegrepen en zgn. fictiebepalingen ingevoerd: voor de toepassing van de successiewet worden hierdoor bepaalde vermogenstransacties als successierechtelijke verkrijging aangemerkt (Verbrugge, 1985, blz. 31).

Van belang voor deze studie zijn:
* verkrijging krachtens huwelijksvermogensrecht, die het gevolg is van afstand van de nalatenschap (art. 6, Succ.W).
Wanneer erfgenamen van de overleden echtgenoot afstand doen van hun aandeel in de nalatenschap, dan komt dit deel toe aan de langstlevende echtgenoot. Dit is een verkrijging door de langstlevende echtgenoot krachtens huwelijksvermogensrecht en niet krachtens successierecht. Om nu de belastingheffing veilig te stellen, is artikel 6 in de wet gekomen, die bepaald dat bovenstaande verkrijging beschouwd moet worden als een erfrechtelijke verkrijging.
Wanneer de kinderen de ouderlijke eigen woning bij overlijden van de eerststervende echtgenoot krijgen toebedeeld en daarvan afstand doen, dan komt deze woning toe aan de langstlevende echtgenoot, die hierover successierecht moet betalen.

* schuldigerkenning en kwijtschelding onder voorwaarde van overleving (art. 9, Succ.W).
Deze fictie is ook al behandeld in het hoofdstuk 1. Ik volsta hier met het herhalen van het daar genoemde voorbeeld:
In het geval van koop van de ouderlijke woning door de kinderen, waarbij de koopsom onder voorwaarde van overleving van de ouders wordt kwijtgescholden, betekent dit voor de kinderen, dat de kwijtschelding van de koopsom bij overlijden van de ouders gezien moet worden als een erfrechtelijke verkrijging ter grootte van deze koopsom.

Artikel 9, lid 2 is een uitzondering voor de gevallen waarin de bij testament erkende schuld reeds tijdens het leven van de erflater bestond en in rechte vorderbaar was.

* omzetting door de erflater van het volle eigendom in genotsrechten (bijvoorbeeld vruchtgebruik), die bij het overlijden van de erflater eindigen (art. 10, Succ.W).
Bij het overlijden is de aanwas van het blote eigendom tot volle eigendom in bepaalde gevallen, ingevolge artikel 10, belast (Verbrugge, 1985, blz. 33). Dit geldt niet alleen indien de genotsrechten toekomen aan de echtgenoot van de erflater en diens bloed- en aanverwanten tot en met de vierde graad maar ook voor degenen, die met de erflater samenwoonden voor tenminste 5 jaren. Tevens is dit artikel van toepassing als het genot van de erflater binnen 180 dagen voor zijn overlijden is geëindigd.

In de praktijk wordt op grond van de goedkeuringsresolutie van 30 november 1964, nr. D4/8981, de waarde van het onroerend goed dat tot de fictieve verkrijging ex artikel 10 Succ.W behoort, niet hoger gesteld dan de waarde zoals die op het moment van het aangaan van de rechtshandeling was (Verbrugge, 1985, blz. 33).

* schenkingen kort voor het overlijden (art. 12, Succ.W).
Wanneer een schenking is gedaan binnen 180 dagen voor het overlijden, dan wordt dit aangemerkt als erfrechtelijke verkrijgingen, waarover successierecht verschuldigd is.

De waardebepaling van de bestanddelen van de nalatenschap
Evenals bij schenking (par. 1.2.2) is de waarde in het economische verkeer het uitgangspunt voor belastingheffing (art. 21, Succ.W).

Onroerend goed wordt in principe ook op deze manier gewaardeerd. De waarde in het economische verkeer van onroerend goed is bijna steeds gelijk aan de verkoopwaarde in vrij opleverbare staat.
Zoals vermeld staat in par. 1.2.2) is er voor schenking of vererving van de eigen woning een speciale waarderingsmaatstaf in het leven geroepen.
In het kort is de inhoud van deze regeling, die neergelegd is in artikel 21, lid 4 van de Succ.W, dat bij verkrijging van een eigen woning door de echtgenoot, een bloed- of aanverwant tot en met de vierde graad, maar ook niet-bloedverwanten, die gedurende tenminste 5 jaren met de schenker samenwoonden, de waarde van de woning gesteld wordt op de waarde in bewoonde staat (60% van de waarde in het economische verkeer).
De huidige regeling is slechts van toepassing als redelijkerwijs kan worden aangenomen dat de bewoning van het onderwerpelijke onroerend goed door de verkrijgers zal worden voortgezet.
Een 'eigen woning' is in dit verband de woning van de erflater, die hem tot het tijdstip van overlijden als hoofdverblijf ter beschikking stond.

Voor de waardering van een vruchtgebruik is een speciale regeling in de wet opgenomen.
Het jaarlijks rendement van het vruchtgebruik wordt gesteld op 6% van de waarde van de woning (dit is de waarde in het economische verkeer in vrij opleverbare of in bewoonde staat). Dit jaarlijks rendement wordt vervolgens gekapitaliseerd, overeenkomstig een periodieke uitkering, en geeft zo de waarde van een vruchtgebruik.
De waarde van de woning in bloot eigendom is het verschil tussen waarde van de woning in vol eigendom en de waarde van het vruchtgebruik.
Wanneer nu de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van de eigen woning krijgt gelegateerd en het kind het blote eigendom krijgt, dan is ook nu de waarde van de woning in bewoonde staat het uitgangspunt voor de belastingheffing.

2.2.3. De vrijstellingen in het successierecht

Nadat op de hierboven beschreven wijze bepaald is wat door ieder wordt geërfd en wat dus voor ieder belastbaar is, komen de vrijstellingen aan de orde.
De vrijstellingen zijn geregeld in artikel 32 Succ.W. Van belang voor de overdracht van de ouderlijke woning aan de kinderen, is het volgende. Vrijgesteld zijn:
* verkrijgingen krachtens erfrecht door de hierna genoemde personen tot de daarachter vermelde bedragen (lid 1 ten vierde):
  - letter b: kinderen tot 23 jaar: fl 6.662 voor iedere jaar dat de verkrijger jonger is dan 23 jaar, met dien verstande dat de vrijstelling tenminste f.13.324 bedraagt; indien het kind verkeert in een situatie als bedoeld is onder letter c (zie hierna JM) bedraagt de vrijstelling ten minste f.19.986. Slechts over het meerdere wordt belasting geheven.
  - letter c: kinderen ouder dan 23 jaar, die grotendeels op kosten van de overledene werden onderhouden en, hetzij ouder zijn dan 60 jaar, hetzij tengevolge van ziekte of gebreken vermoedelijk in de eerstkomende drie jaren buiten staat zullen zijn arbeid die voor hun kracht berekend is, de helft te verdienen van hetgeen lichamelijk en geestelijk

gezonde personen van gelijke leeftijd in staat zijn aan inkomen uit arbeid te verwerven: f.13.324. Slechts over het meerdere wordt belasting geheven.
  - letter d: kinderen voor wie de vrijstelling onder de letters b en c genoemd niet van toepassing is: f.13.324 indien het saldo van de verkrijging niet meer bedraagt dan f.39.973. Wanneer meer dan f.39.973 wordt verkregen vervalt de vrijstelling in zijn geheel.

Omdat dit kennelijk als onredelijk beschouwd wordt, heeft de wetgever bepaald (art. 35 lid 1 Succ.W), dat het recht van successie niet meer kan bedragen dan 3/4 van het bedrag, waarmee de verkrijging het voor de verkrijger bepaalde maximum van de gehele vrijstelling te boven gaat. Dus over een verkrijging van f.40.000 wordt successierecht betaald ter grootte van 3/4 * (40.000 minus 39.973) = f.6 en niet van f.2.199 volgens artikel 24 Succ.W.

De bedragen die in deze paragraaf vermeld zijn, zijn bedragen van 1990.

2.2.4. Het tarief

In paragraaf 1.2.3 is reeds vermeld, dat het tarief voor bereke-ning van het recht van successie gelijk is aan dat van het schenkingsrecht. Dus op de belaste verkrijgingen wordt het tarief van artikel 24 successiewet toegepast.
Bij vererving aan de kinderen vallen deze kinderen in tariefgroep I. Het marginale belastingtarief is dan 5 tot 27%.

In artikel 19 Succ.W staat omschreven wat onder het begrip 'kinderen' moet worden verstaan. Hierin staat, dat pleegkinderen gelijkgesteld worden met wettige kinderen van de pleegouder en dat natuurlijke kinderen gelijkgesteld worden met wettige kinderen van de moeder en van de vader, als de vader het kind erkend.

Het bedrag van het successierecht ondergaat ten gevolge van verwerping of van afstand van rechten geen vermindering.
"In geval van een verwerpen of van een afstand van rechten moeten twee rechtsberekeningen worden gemaakt, één waarbij rekening moet worden gehouden met de verwerping of afstand en één waarbij deze buiten beschouwing wordt gelaten. De berekening welke tot de hoogste uitkomst leidt, moet worden gevolgd" (Lindeijer, 1976, blz. 88).

Bij schenking is gebleken, dat de te betalen belasting voor schenking van onroerend goed ten minste zo groot is als de overdrachtsbelasting. Dit komt, omdat over de schenkingsvrijstelling een speciaal schenkingsrecht geheven wordt (art. 33, lid 2, Succ.W) en omdat het tarief minimaal 6% is (art. 24, lid 3, Succewet).
Bij vererving van onroerend goed, in tegenstelling tot schenking, is het mogelijk, dat het successierecht minder kan bedragen dan de overdrachtsbelasting.

2.2.5. Enkele specifieke situaties

Evenals in het vorige hoofdstuk zal hier bekeken worden, wat er gebeurd bij vererving van een vruchtgebruik en van economisch eigendom. Allereerst wordt bekeken wat de gevolgen zijn van het al dan niet toescheiden van de woning bij boedelscheiding.

Boedelscheiding en de woning
Wanneer één van beide ouders overlijdt, dan komt de eigen woning toe aan de langstlevende echtgenoot en aan de kinderen.
De erfgenamen kunnen de boedel onverdeeld laten. Dit houdt in, dat alle erfgenamen gerechtigd zijn in de (waarde van de) woning en in de opbrengsten van de woning.
Een andere mogelijkheid is, dat de woning verdeeld wordt onder de erfgenamen, waarbij één van de erfgenamen de woning toebedeeld krijgt en de anderen een vordering op deze erfgenaam krijgen.
Een derde mogelijkheid is om de eigen woning te verkopen. Niet de woning, maar de opbrengst van de verkoop kan nu wel verdeeld worden onder de langstlevende echtgenoot en de kinderen.

De woning blijft onverdeeld
Zoals al gezegd zijn alle erfgenamen gerechtigd in de woning. Toch zal er maar één van de erfgenamen in de woning kunnen gaan wonen en hij zal dan huur moeten gaan betalen aan de overige erfgenamen.

De erfgenaam/bewoner heeft het eigen gebruik van de woning en zal dus in de inkomstenbelasting betrokken worden. In de huidige wetgeving het zo is, dat ondanks dat de bewoner niet alle lasten en lusten zelf draagt (immers alle erfgenamen zijn gerechtigd in de woning) toch het huurwaardeforfait ex artikel 42a Wet IB voor hem van toepassing kan zijn. Dit is het geval als de meerdere belastingplichtigen de woning als hun eigen woning beschouwen. Maar omdat de erfgenamen niet allemaal in de nagelaten woning gaan wonen gaat het huurwaardeforfait in dit geval niet op. De economische huurwaarde moet opgegeven worden.
De bewoner zal voor de vermogensbelasting aangeslagen worden en zal tevens onroerend goedbelasting moeten betalen.

Ook is het zo, dat als de langstlevende echtgenoot de bewoner is en deze na verloop van tijd overlijdt, dat er slechts een gedeelte van de woning via erfrecht over gaat op de kinderen; een gedeelte (het kindsdeel bij overlijden van de eerststervende echtgenoot) is namelijk al in bezit van de kinderen.
Waardestijgingen van de woning worden dan ook slechts gedeeltelijk belast met successierecht, omdat er slechts een bepaald gedeelte geërfd wordt.

Toescheiding van de woning bij boedelscheiding
In deze situatie kan de woning toegescheiden worden aan de langstlevende echtgenoot of aan de kinderen.
De toescheiding van de woning aan één van de erfgenamen houdt niet in, dat ieder van de erfgenamen hun erfdeel in de woning krijgen en dit deel overdragen aan de toegedeelde erfgenaam. In dat geval zou namelijk overdrachtsbelasting betaald moeten worden. Artikel 1129 BW bepaalt nu, dat de overige erfgenamen nimmer het eigendom hebben gehad van het desbetreffende goed (lid 2). Er vindt geen overdracht plaats: iedere erfgenaam wordt geacht onmiddellijk te zijn opgevolgd in het hem toebedeelde goed (lid 1). Het belastingrecht volgt hier dus heel duidelijk het civiele recht.

Als de woning toegescheiden wordt aan één van de erfgenamen, dan krijgen de anderen logischer wijs de woning niet. Wanneer nu de woning het enige is, wat nagelaten wordt, is er sprake van overbedeling. De andere erfgenamen krijgen dan een vordering op degene die de woning toegedeeld heeft gekregen (ter grootte van hun erfdeel). Wanneer de nalatenschap echter groter is, worden de andere vermogensbestanddelen aan deze andere erfgenamen toegedeeld tot hun erfdeel.

Als de woning toebedeeld wordt aan de langstlevende echtgenoot, dan krijgen de kinderen de woning eerst in bezit bij overlijden van deze echtgenoot. De echtgenoot is bewoner en krijgt dus te maken met de inkomstenbelasting, vermogensbelasting en de onroerend goedbelasting.

Bij overlijden van de langstlevende echtgenoot erven de kinderen de woning, met als gevolg dat waardeveranderingen in de erfenis vallen.

Toescheiding aan de langstlevende echtgenoot vergeleken met het onverdeeld laten van de boedel, waarbij de langstlevende echtgenoot de woning bewoont, heeft voor de kinderen het gevolg dat ze jaarlijks rente ontvangen over de schuld (bij toescheiding) in plaats van over huur ontvangen van de bewoner (bij onverdeeldheid) en dat bij overlijden van de langstlevende echtgenoot de gehele waardeverandering van de woning in de erfenis valt (bij toescheiding) of slechts een gedeelte (bij onverdeeldheid).

Wat fiscaal het voordeligste is, is afhankelijk van de situatie.
Als de woning toebedeeld wordt aan één van de kinderen en deze gaat er in wonen, dan heeft dit de volgende gevolgen: Fiscaal betekent het, dat het kind/bewoner de woning als inkomsten uit vermogen moet opgeven voor de inkomstenbelasting. Als bewoner van het eigen huis wordt hij aangeslagen volgens het huurwaardeforfait.
Waardeveranderingen komen nu niet ten laste of ten gunste van alle erfgenamen, maar slechts van het kind/bewoner en de eventuele waardestijgingen worden niet betrokken in het successierecht op het moment, dat de langstlevende echtgenoot overlijdt.

In dit geval hebben de overige erfgenamen een vordering op het kind/bewoner, waardoor het kind/bewoner de aan de andere erfgenamen verschuldigde rente in mindering kan brengen op zijn belastbaar inkomen voor de inkomstenbelasting.
Ook is het kind/bewoner belastingplichtig voor de vermogensbelasting en de onroerend goedbelasting.
Bij de overdracht behoort overdrachtsbelasting te worden geheven, terwijl bij boedelscheiding, zoals reeds eerder gezegd, geacht wordt geen overdracht te hebben plaats gevonden. Iedere erfgenaam is namelijk de erflater onmiddellijk opgevolgd in het hem toebedeelde goed; geen andere erfgenaam heeft ooit het eigendom van dit goed gehad (art. 1129, BW).

Vererving van een vruchtgebruik
Vererving van een vruchtgebruik door de kinderen kan alleen plaatsvinden als de ouders de eigen woning, bij testament, opsplitsen, daarbij het vruchtgebruik van de woning toedelend aan de kinderen en het bloot eigendom aan de langstlevende echtgenoot. Het vruchtgebruik komt dan bij overlijden van de eerststervende echtgenoot in bezit van de kinderen, het blote eigendom bij overlijden van de langstlevende echtgenoot. Beide geschieden door vererving.

In deze situatie krijgen de kinderen de woonruimte toebedeeld als de eerststervende echtgenoot overlijdt. De langstlevende echtgenoot behoudt een deel van het vermogen (namelijk de waarde van het bloot eigendom). Hij zal echter wel moeten verhuizen.

Fiscale voordelen doen zich niet voor, of het zou moeten zijn dat de woning in twee etappes bij de kinderen terecht komt. Dit laatste kan progressievoordelen met zich meebrengen.
Hiertegenover staat, dat (zoals in hoofdstuk 1 ook naar voren komt) waardestijgingen van de woning en waardedalingen van het vruchtgebruik, de nalatenschap (de waarde van het blote eigendom) vergroten.

De situatie, waarbij het vruchtgebruik via vererving over gaat op de kinderen, komt in de praktijk niet of nauwelijks voor.

Wel komt het voor, dat de ouders een testament maken, waarbij zij elkaar bij overlijden het vruchtgebruik nalaten en de kinderen het blote eigendom. De ratio van deze constructie ligt in het feit, dat de kinderen in bezit komen van de woning, zonder dat de langstlevende echtgenoot zonder woonruimte komt te zitten. Daarbij komt het fiscale voordeel, dat bij overlijden van de langstlevende echtgenoot, de woning in volle eigendom komt van de kinderen zonder dat er successierecht betaald moet worden. Het recht van vruchtgebruik vervalt (en wordt niet door de langstlevende echtgenoot nagelaten) zodat er geen sprake is van een verkrijging, waarover belasting betaald behoeft te worden.

Ten derde komen waardeveranderingen niet in de nalatenschap terecht. Dit is voordelig bij waardestijgingen en nadelig bij waardedalingen.

Een vruchtgebruik, gevestigd ten gunste van een erflater, kan nooit via vererving naar de kinderen gaan. Vruchtgebruik is namelijk een zakelijk recht, dat teniet gaat bij overlijden van de vruchtgebruiker (art. 854, ten eerste, BW).

In de situaties waardoor bij vererving de woning gesplitst wordt in vruchtgebruik en bloot eigendom, komt men niet in aanraking met artikel 10 Succ.W.
Volgens dit artikel wordt een verkrijging van het bloot eigendom ten gevolge van een rechtshandeling (bijvoorbeeld schenking) door erfgenamen ten koste van het vermogen van de erflater onder bepaalde voorwaarden 'teruggedraaid', omdat deze constructie beoogt minder successierecht te betalen. Bij overlijden wordt dan verondersteld, dat de gehele woning krachtens erfrecht overgaat.

Uit de voorwaarden, genoemd in artikel 10, wordt verondersteld, dat er sprake moet zijn van een rechtshandeling, waarbij ten koste van het vermogen van de erflater een goed wordt verkregen en waarbij de erflater tot zijn overlijden het genot van het vruchtgebruik ten laste van dit goed heeft gehad.
Vererving is geen rechtshandeling en tevens wordt het vruchtgebruik pas bij overlijden gevestigd zodat er geen sprake kan zijn van toepassing van artikel 10.

Artikel 10 is alleen bedoeld voor de gevallen, waarbij de erflater de woning aan zijn kinderen schenkt of verkoopt, onder voorbehoud van vruchtgebruik.

In de situatie, waarbij de ouders elkaar wederzijds bij overlijden het vruchtgebruik van de woning nalaten, dienen we met twee factoren rekening te houden.
Allereerst kunnen de ouders in gemeenschap van goederen gehuwd zijn. Wanneer de woning het enige vermogen is, dan heeft de langstlevende echtgenoot recht op zijn aandeel in de huwelijksgemeenschap, te weten de helft van de woning. De langstlevende echtgenoot kan het ontbrekende deel van de woning opeisen (Oranje, 1985, blz. 120). Dit heeft tot gevolg, dat de hele constructie van vruchtgebruik en vol eigendom, met al zijn voordelen, geen doorgang kan vinden.
Het probleem speelt niet als de echtgenoten getrouwd zijn onder huwelijkse voorwaarden.

Het tweede probleem kan zich voordoen, wanneer de kinderen hun wettelijke erfdeel (legitieme portie) opeisen. De kinderen hebben het recht om het legitieme portie vrij en onbezwaard in goederen van de boedel te ontvangen (Lindeijer, 1976, blz. 28). Dit zou betekenen, dat de kinderen hun deel van de woning vrij van vruchtgebruik kunnen opeisen.
Wanneer deze situatie zich voordoet, heeft dit gevolgen voor de verdeling van de nalatenschap, namelijk de kinderen (die het blote eigendom vererven) vernietigen het vruchtgebruik.

Ze verkrijgen hun legitieme portie in volle eigendom, maar moeten het gedeelte van de blote eigendom, dat niet tot hun legitieme portie hoort, afstaan aan de langstlevende echtgenoot (die nu het volle eigendom van de rest in bezit krijgt) (art. 965 BW).
De fiscus volgt hier de gang van zaken, zodat voor de successiewet de kinderen geacht worden hun legitieme portie te hebben ontvangen (Engelhard, 1973, blz. 21).

Een voorbeeld met betrekking tot vruchtgebruik (tarieven 1990):

De ouders van een gezin met twee kinderen, willen hun huis bij overlijden van één van de ouders over laten gaan op hun kinderen. Zij doen dit door, bij testament, de woning te vermaken aan de kinderen onder voorbehoud van vruchtgebruik, dat toekomt aan de langstlevende echtgenoot. De ouders zijn respectievelijk 62 en 60 jaar, de kinderen 28 en 30 jaar. Beide kinderen uitwonend.
De ouders zijn getrouwd onder huwelijkse voorwaarden en de woning is het bezit van de eerststervende. Het huis is vrij van hypotheek en f.200.000 in het economische verkeer waard. Verder wordt gemakshalve aangenomen dat er overigens geen te schenken vermogensbestanddelen zijn. De oudste ouder sterft in 1990. De langstlevende echtgenoot overlijdt na 10 jaar en de waarde van de woning is in die tijd gestegen van f.200.000 naar f.275.000.

Wat moeten de kinderen nu betalen? Daarbij vergelijk ik vererving onder voorbehoud van vruchtgebruik met vererving van het volle eigendom. Daarbij ga ik ervan uit, dat de langstlevende echtgenoot, met geldige titel, in de woning blijft wonen. Dan immers is de waarde van de woning de waarde in bewoonde staat en zijn beide situaties vergelijkbaar.

* vererving onder voorbehoud van vruchtgebruik
Eerst de waarde van het vruchtgebruik. Beide kinderen zijn uitwonend en de langstlevende echtgenoot blijft in de woning wonen.
Voor berekening van het vruchtgebruik mag dan de waarde in bewoonde staat (60% * f.200.000) genomen worden.
Het vruchtgebruik is waard: 6% x 120.000 x 10 = f.72.000
Het blote eigendom is waard: 120.000 - 72.000 = f.48.000
In 1990, bij overlijden van de eerststervende echtgenoot, verkrijgen de kinderen het blote eigendom ter waarde van f.48.000. Dit is f.24.000 per kind, waarover successierecht betaald moet worden.

vererving per kind	f. 24.000
vrijstelling voor kinderen ouder dan 23 jaar	f. 13.324
belastbaar bedrag	f. 10.676
te betalen successierecht per kind	f. 533
tezamen betalen beide kinderen	f. 1.066
de langstlevende echtgenoot krijgt	f. 72.000
vrijstelling echtgenoten	f.466.342
belastbaar bedrag	0

Na 10 jaar, bij overlijden van de langstlevende echtgenoot, vervalt het vruchtgebruik en groeit het blote eigendom aan tot vol eigendom. Dit is zoals reeds gezegd een onbelaste aanwas, evenals de waardestijging in deze 10 jaar.

* vererving van het volle eigendom.
De kinderen vererven de woning in volle eigendom. De waarde van deze woning voor de successiewet is dan eveneens f.120.000. Per kind heeft de nalatenschap een waarde van f.60.000

vererving per kind	f. 60.000
vrijstelling voor kinderen ouder dan 23 jaar	0 (1)
belastbaar bedrag	f. 60.000
te betalen successierecht per kind	f. 3.799
toepassing artikel 35 Succ.W per kind	f. 15.020 (2)
tezamen betalen beide kinderen	f. 7.598 (3)

(1) Omdat de erfenis groter is f.39.973 komen de kinderen niet in aanmerking voor de vrijstelling (art. 32, lid 1, ten vierde, letter d Succ.W).

(2) Wanneer de verkrijging groter is dan een in de wet gesteld maximum waarvoor de vrijstelling nog wel geldt, dan bedraagt het recht niet meer dan 3/4 deel van het bedrag waarmee het maximum overschreden wordt.

(3) Dit is de laagste van bovenstaande twee bedragen.

Samenvattend betalen beide kinderen en de echtgenoot aan successierecht bij:

	vererving onder voorbehoud	vererving
kinderen betalen	1.066	7.598
echtgenoot betaalt	0	-
totaal	1.066	7.598

In dit geval blijkt duidelijk dat vererving onder voorbehoud van vruchtgebruik fiscaal voordeliger is dan vererving van het volle eigendom.

Vererving van economisch eigendom
Vererving van economisch eigendom, waarbij de ouders elkaar wederzijds bij testament het juridisch eigendom doen toekomen en het economisch eigendom aan de kinderen laten, is een constructie, die in de praktijk niet of nauwelijks voorkomt.

Wanneer de woning toch op deze manier vererfd wordt, komen de kinderen in bezit van alle rechten en plichten met betrekking tot het huis, maar blijft de langstlevende echtgenoot juridisch eigenaar met de verplichting bij overlijden het huis in deze zin te leveren.

Zoals vermeld in hoofdstuk 1 is bij verkrijging van economisch eigendom via koop, in eerste instantie, geen overdrachtsbelasting verschuldigd. Deze moet worden betaald bij verkrijging van het juridisch eigendom, immers dan is er sprake van een civielrechtelijke eigendomsverkrijging.
Wanneer het juridisch eigendom wordt verkregen bij erfrecht, wordt deze constructie fiscaal voordelig, omdat er dan geen overdrachtsbelasting verschuldigd is. Bij verkrijgingen krachtens erfrecht wordt namelijk nooit overdrachtsbelasting geheven (art. 3, WBR).
Er behoeft niet alleen geen overdrachtsbelasting betaald te worden, maar ook geen successierechten, omdat tegenover de waarde van de woning, die geërfd wordt, de leveringsverplichting staat.

In het geval dat het economisch eigendom verkregen wordt bij overlijden, bestaat, evenals bij schenking, deze voordelen niet.
Bij schenking niet, omdat wel schenkingsrecht betaald moet worden (bij onroerend goed is dit minimaal de overdrachtsbelasting).
Bij overlijden niet, omdat bij vererving nooit overdrachtsbelasting betaald moet worden en omdat over de waarde van het economisch eigendom wel successierecht betaald moet worden.
Wel is het zo, dat waardestijgingen van het onroerend goed toekomen aan de economisch eigenaar, en niet de nalatenschap van de langstlevende echtgenoot vergroten.

De in de vorige paragraaf genoemde nadelen met betrekking tot het opeisen van het wettelijk erfdeel (namelijk de vernietiging van het economisch eigendom door het opeisen) en het huwelijksgoederenrecht (namelijk de langstlevende echtgenoot is, wanneer er gehuwd is in gemeenschap van goederen, gerechtigd in de helft van de woning, zodat geen economisch eigendom afgesplitst kan worden) spelen ook hier een rol.

3. DE VERKOOP VAN DE OUDERLIJKE EIGEN WONING

3.1. *De civielrechtelijke aspecten van de verkoop*

3.1.1. De koop van goederen in het algemeen

Aan de koop en verkoop van onroerende goederen is in het BW geen aparte titel gewijd. Ook zijn er geen bijzondere voorschriften met betrekking tot dit onderdeel opgenomen. Dit heeft tot gevolg, dat de koop van onroerende goederen aan dezelfde wettelijke regels is onderworpen als welke gelden voor de koop van roerende goederen.

"Koop is de overeenkomst waarbij de één zich verbindt een zaak te verstrekken en de ander om daarvoor een prijs in geld te betalen." (Ruitinga, 1988, blz. 11)

De overeenkomst
Evenals bij schenking is voor het tot stand komen van een overeenkomst van koop onder meer vereist, dat ieder der betrokken partijen daarin toestemt (wederzijdse toestemming). De verkoper doet dit via een aanbod en de koper via het aanvaarden van dit aanbod. Wanneer achteraf vast is komen te staan, dat één der partijen haar toestemming heeft gegeven onder invloed van dwaling, dwang of bedrog, dan is de overeenkomst vernietigbaar (art. 1485, BW). Dit gebeurt door de rechter (Ruitinga, 1988, blz. 47).

Verplicht in de koopovereenkomst staat vermeld welke goederen onderwerp van de overeenkomst kunnen zijn en de prijs waartegen de goederen verkocht mogen worden.
Daarnaast hebben de partijen de vrijheid om andere punten in de overeenkomst vast te leggen.

Een zaak
In beginsel kunnen alle goederen en rechten (tezamen 'zaken'), die voorwerp van eigendom kunnen zijn, object zijn van een koopovereenkomst. Wel dient aan bepaalde voorwaarden te worden voldaan. De belangrijkste daarvan is, dat zij voldoende bepaald, althans bepaalbaar zijn.

De koopprijs
De koopprijs moet door de partijen bepaald worden. Zij dient daartoe te worden uitgedrukt in geld.
De hoogte van de koopprijs behoeft geen afspiegeling te zijn van de reële waarde van de desbetreffende goederen, tenzij daarmee een schenking beoogd wordt.
De eigendomsverkrijging komt bij koop door overdracht van het eigendomsrecht tot stand. Daartoe is nodig, dat de koopzaak krachtens geldige titel wordt geleverd door iemand, die bevoegd is over de zaak te beschikken.
De koper is verplicht de verkoper in de gelegenheid te stellen de koopzaak aan hem in eigendom over te dragen. Bij onroerend goed betekent dit, dat de koper verplicht is aan de totstandkoming van de transportakte en het passeren daarvan mee te werken.

De nakoming van deze verplichting kan zonodig in kort geding worden afgedwongen (Ruitinga, 1988, blz. 62). Omgekeerd geldt, dat ook de verkoper in kort geding tot levering kan worden aangesproken.

Hierboven staat al vermeld, dat de overdracht pas tot stand kan komen als de koopzaak wordt geleverd.
Onder 'levering' moet worden verstaan (art. 1511, BW): .... "eene overdragt van het verkochte goed in de magt en het bezit van den kooper."

3.1.2. De verkoop van onroerend goederen

Toch zijn er ook wel degelijk verschillen tussen koop van roerende goederen en koop van onroerende goederen.

Bij verkoop en levering van onroerende goederen zijn in de praktijk de volgende stadia te onderscheiden (Schut/Mijnssen, 1982, blz. 61 e.v.):

1. Over de zaak en de prijs wordt overeenstemming bereikt; hierdoor is een koopovereenkomst gesloten (art. 1493, BW en art. 7.1.1.1, NBW).
2. Meestal wordt de koopovereenkomst (een obligatoire overeenkomst, die tot levering verplicht) neergelegd in een akte. Die akte wordt wel voorlopige koopakte genoemd. (....).
3. De volgende stap is het vastleggen van de zakelijke overeenkomst (de overeenkomst die tot eigendomsoverdracht strekt) in de notariële akte. Deze tot levering bestemde akte wordt meestal transportakte genoemd (...). (art. 671a, BW en art. 3.4.2.4., lid 1, NBW)
4. De transportakte wordt vervolgens overgeschreven in de daartoe bestemde registers (art. 671 lid 1, BW en art. 3.4.2.4, lid 1, NBW).

In civielrechtelijke zin is er pas sprake van de eigendomsoverdracht als de transportakte voor overschrijving ten hypotheekkantore wordt aangeboden. Dit is beschreven in artikel 1495 BW, waarin vermeld staat, dat het eigendom pas over gaat nadat de levering overeenkomstig artikel 671 is geschied.
Wanneer een opschortende voorwaarde is verbonden aan de overeenkomst, en aan deze voorwaarde wordt voldaan, dan is er sprake van een eigendomsoverdracht op het moment waarop de overeenkomst is gesloten (art. 1297, BW) (Bijl/Smit, 1979, blz. 86).
Voor de verkoop van een ouderlijke eigen woning is nog een speciale regeling in het Burgerlijk Wetboek opgenomen, namelijk artikel 88, Boek 1, BW.
Hierin staat vermeld, dat een echtgenoot voor ... "overeenkomsten van vervreemding, (....) van een door de echtgenoten tezamen of door de andere echtgenoot alleen bewoonde woning of van zaken die bij een zodanige woning of tot de inboedel daarvan behoren", toe-stemming behoeft van de andere echtgenoot.

Inschakeling van de notaris voor de overdracht van onroerende goederen is sedert 1965 verplicht (Van Velten, 1984, blz. 49).

3.2. *Fiscaalrechtelijke aspecten van de verkoop*

3.2.1. De overdrachtsbelasting

Zoals in de vorige hoofdstukken naar voren is gekomen moet bij verkoop van onroerend goed belasting betaald worden. Deze overdrachtsbelasting staat vermeld in de Wet op belastingen van rechtsverkeer (WBR).

Het belastingobject
De overdrachtsbelasting treft in beginsel alle verkrijgingen van binnen het Rijk gelegen onroerende goederen en zakelijke rechten daarop.
Hieruit blijkt, dat het niet slechts gaat om de overdracht maar om de verkrijging (Moltmaker, 1988, blz. 20).

De term 'verkrijgingen' is in de wet niet verder omschreven. Echter ook hier (evenals bij het schenkingsbegrip), en dat blijkt uit de wetsgeschiedenis, moet worden aangenomen, dat het gaat om de civielrechtelijke eigendomsverkrijging of de verkrijging van een zakelijk recht.

En zoals boven beschreven is er in civielrechtelijke zin pas sprake van de eigendomsoverdracht als de transportakte voor overschrijving ten hypotheekkantore wordt aangeboden.
Het moment van verkrijging wijkt in het fiscale recht hiervan af. In de leden 1 en 2 van artikel 8 WBR, waarin het moment van verkrijging is geregeld, staat dat het tijdstip van (Bijl/Smit, 1979, blz. 86):

- een verkrijging waarbij art. 671 BW toepassing vindt, wordt gesteld op het moment van opmaking (dat is ondertekening) van de transportakte.
- een verkrijging onder opschortende voorwaarde wordt gesteld op het moment van vervulling van de voorwaarde."

Er is gezegd, dat in beginsel alle verkrijgingen van onroerend goed belast zijn. Uitgezonderd zijn echter verkrijgingen krachtens (art. 3, WBR):

a. boedelmenging, erfrecht en verjaring;
b. scheidingen van een huwelijksgemeenschap of nalatenschap;
c. natrekking van een goed.

De titel van de verkrijging doet op zichzelf niet ter zake.

Artikel 8, lid 3, WBR schrijft tenslotte voor, dat civielrechtelijke nietigheid van een verkrijging buiten beschouwing blijft (Bijl/Smit, 1979, blz. 86). Er is dan toch overdrachtsbelasting verschuldigd. En zelfs twee keer, ook als de verkrijging wordt teruggedraaid. Dit heeft de wetgever echter niet bedoeld en daarom wordt in artikel 19, lid 1, letter b WBR geregeld, dat de belasting teruggegeven wordt voor verkrijgingen, die worden hersteld als gevolg van nietigheid.

De wetgever stelt voor de heffing van de overdrachtsbelasting niet de eis dat de verkrijging bij akte wordt gedaan.

Onroerende goederen en zakelijke rechten daarop
Welke goederen onroerend zijn en welke rechten zakelijk zijn, wordt in beginsel bepaald door het civiele recht (Moltmaker, 1988, blz. 30). Dit is geregeld in de artikelen 562 tot en met 564 van het Burgerlijk Wetboek.
Daarnaast bestaan er nog enkele niet onroerende goederen gelijkgesteld met binnen het Rijk gelegen onroerende goed. Dit is geregeld in artikel 4 WBR. Het gaat om:

- certificaten e.d. ter zake van onroerende goederen.
- aandelen in zgn. onroerend-goedlichamen.
- rechten van lidmaatschap van coöperatieve woning- en flatexploitatieverenigingen e.d.

Dus verkrijging van bijvoorbeeld aandelen in een onroerend-goedlichaam (ook wanneer deze verkrijging plaatsvindt tussen ouders en kinderen) is belastbaar voor de overdrachtsbelasting.

Ook zakelijke rechten vallen onder de overdrachtsbelasting. Geen belasting is verschuldigd wegens de verkrijging van een persoonlijk recht op levering van onroerend goed.

In de artikelen 5 en 6 WBR wordt het civielrechtelijke begrip 'zakelijke recht' beperkt resp. uitgebreid. Zo staat in artikel 5, dat niet als zakelijk recht wordt aangemerkt de rechten van bezit, grondrente en hypotheek. Artikel 6 beschouwd het afstand doen van een zakelijk recht als een verkrijging van dat recht door degene ten behoeve van wie afstand wordt gedaan. Ook wijziging van een zakelijk recht wordt beschouwd als een afstand doen van een zakelijk recht tegen verkrijging van een nieuw recht.

Het tarief en de vrijstellingen
Het tarief voor de overdrachtsbelasting is proportioneel, normaliter 6% (art. 14, lid 1, WBR) en wordt berekend over de waarde van het verkregen onroerend goed of van het zakelijke recht daarop.

Maatstaf van heffing voor de overdrachtsbelasting is dus de waarde van het verkregen onroerend goed of van het zakelijke recht daarop. Deze waarde is ten minste gelijk aan die van de tegenprestatie (art. 9, lid 1, WBR). Onder de waarde moet worden verstaan: de waarde in het economische verkeer (art. 52, WBR).

Zakelijke rechten, zoals bijvoorbeeld een vruchtgebruik hebben invloed op de waarde in het economische verkeer van het onroerend goed. Het vruchtgebruik wordt verwerkt in de waarde in het economische verkeer.
Anders ligt het met door de koper aangegane zuivere persoonlijke rechten. Deze verlagen de waarde in het economische verkeer niet en hebben dus geen waardedrukkend effect (Tuinte, WFR 5888, 1989, blz. 1323).

Een waarde in bewoonde staat bestaat niet voor de Wet op Belastingen van Rechtsverkeer. Het feit van eigen-bewoning moet generlei een rol spelen (Schuttevâer/Bongard, 1987, blz. 91). De eigenaar wil het huis verkopen en zal dit zo goed mogelijk doen: in vrij opleverbare staat.

De waarde van een zakelijk recht (zoals een vruchtgebruik) wordt voor de overdrachtsbelasting niet bepaald via een vast rendement (van 6%) en een vaste kapitalisatiefactor (art. 5, Uitv. besl. Succ.W) zoals gebruikelijk bij schenking en vererving.
Voor de overdrachtsbelasting moet een werkelijke waarde van het vruchtgebruik berekend worden op basis van de levensprognose van de vruchtgebruiker en het jaarlijks netto verwacht rendement van het onroerend goed.
Ook de waarde van het bloot eigendom moet in beginsel zelfstandig worden bepaald (Schuttevâer/Bongard, 1987, blz. 104).

Volgen de verkrijgingen elkaar spoedig op, dan wordt de druk van de overdrachtsbelasting verlicht (art. 13, WBR). Het moet dan gaan om een verkrijging, die plaatsvindt binnen 3 maanden na een vorige verkrijging van dezelfde zaken, waarbij overdrachtsbelas-ting was verschuldigd volgens het normale tarief.
Wegens de nieuwe verkrijging wordt de overdrachtsbelasting dan slechts geheven over de waarde van het verkregen onroerend goed, verminderd met het bedrag waarover bij de vorige verkrijging overdrachtsbelasting was verschuldigd (Leidraad, hoofdstuk XI, blz. 6).

Voor de scriptie relevante vrijstellingen zijn:
* artikel 15, lid 1, letter b WBR: overdracht van onroerende zaken aan de kinderen, mits die zaken dienstbaar zijn aan een onderneming van de ouder en door de kinderen wordt voortgezet. Het woongedeelte van bijvoorbeeld een woon/winkelpand of van een boerderij zal niet in de vrijstelling kunnen delen, omdat dit gedeelte niet dienstbaar is aan de onderneming.
* artikel 15, lid 1, letter d WBR: formele schenkingen. Deze schenking is al belast met schenkingsrecht en is daarom vrij-gesteld van overdrachtsbelasting. Daarom ook, dat alles wat niet met schenkingsrecht is belast alsnog onder de overdrachtsbelasting valt.

De formele schenking van aandelen in onroerend goed-lichamen zijn niet vrijgesteld van overdrachtsbelasting (Schuttevâer/Bongard, 1987, blz. 112).
Ook materiële schenkingen zijn niet vrijgesteld van overdrachtsbelasting.

3.2.2. De financiering van de koopsom

De koopsom zal door de kinderen op één of andere manier betaald moeten worden.

De aankoopsom van een eigen woning is veel gevallen gefinancierd met een hypotheek.
De fiscale voordelen van zo'n lening zijn, dat de rente betaald over de schuld integraal aftrekbaar is voor de inkomstenbelasting, evenals de kosten van de geldlening (zoals bijvoorbeeld taxatiekosten, kosten van de hypotheekakte en kosten voor de aanvraag van gemeente garantie).
Aflossingen van de hypotheek zijn niet aftrekbaar.

Daarnaast is het mogelijk, dat de koopsom door de ouders wordt kwijtgescholden. Dit kan in één keer of in meerdere keren.
Kwijtschelding van de koopsom, zo hebben we gezien in hoofdstuk 1, betekent dat de koopsom door de ouders aan de kinderen wordt geschonken.
Wanneer dit gebeurt binnen een jaar zal de schenking in het algemeen uitgaan boven de vrijstelling, zodat schenkingsrecht verschuldigd is. Tevens wordt in dit geval de schenking van de koopsom gezien als schenking van de woning met alle gevolgen van dien voor de erfrechtelijke verkrijging.
Wanneer de kwijtschelding geschiedt na een jaar, in één keer, is er ook sprake van een schenking, alleen dan van het geldbedrag en niet meer van de woning. Ook nu zal er schenkingsrecht verschuldigd zijn, als de schenking de vrijstelling van artikel 33, lid 1, ten vijfde Succ.W te boven gaat.
Het voordeligst is het om jaarlijks kwijt te schelden ten bedrage van het vrijgestelde bedrag van artikel 33 Succ.W. In het eerste jaar kan zelfs gebruik gemaakt worden van de éénmalige vrijstelling (f.33.311).
Het voordeel zit 'm in het feit dat er geen schenkingsrecht betaald behoeft te worden. Wel bestaat de kans dat de schuld nog niet geheel is kwijtgescholden als de ouders zijn overleden. Alsdan moet er over het resterende bedrag successierecht betaald worden.

Een derde mogelijkheid is, dat de kinderen de koopsom schuldig blijven tot een later moment, bijvoorbeeld tot het overlijden van de ouders. De schuld kan dan uit de erfenis betaald worden.
Wanneer deze schuldigerkenning een renteloze of zeer laagrentende geldlening is, dan kan er sprake zijn van een schenking. Het verschil tussen de vastgestelde rente en de normaal jaarlijks verschuldigde rente (deze kan gesteld worden op 6%) kan als een schenking gezien worden, als de lening een vaste looptijd heeft en niet te allen tijde direct opvraagbaar is.
Deze directe opeisbaarheid moet wel realistisch zijn. Een lening is niet daadwerkelijk direct opeisbaar, indien het kind de lening bij opeisen van de ouders niet meteen zou kunnen terugbetalen. De schuldenaar moet solvabel zijn.
Daarnaast kan er sprake zijn van een rentedragende lening tegen een reële marktrente.
Nu kan het zijn, dat de rentevergoeding wel bedongen is, maar pas betaald wordt bij overlijden van de ouders. De schuld en de rentevergoeding vallen dan in de nalatenschap, zodat over beide successierecht moet worden betaald.

De rentevergoeding is voor de ouders geen inkomen voor de inkomstenbelasting, omdat de rente niet rentedragend is. Zij is slechts opeisbaar bij overlijden.
Wordt daadwerkelijk jaarlijks rente betaald, dan is dit voor de ouders inkomen (Wanneer het de rentevrijstelling te boven gaat moet er ook daadwerkelijk belasting over betaald worden.) voor de inkomstenbelasting en voor de kinderen aftrekbaar.

3.2.3. Enkele specifieke situaties

Zoals al naar voren is gekomen in hoofdstuk 1, is overdrachtsbelasting niet verschuldigd als het economisch eigendom wordt verkocht (ook door ouders aan de kinderen).
Specifieke behandeling van de verkoop van vruchtgebruik heeft naar mijn mening geen zin, daar zakelijke rechten geen bijzondere positie in de overdrachtsbelasting innemen.

Verkoop van economisch eigendom
Wanneer nu de ouders de eigen woning op deze manier verkopen aan de kinderen, bezitten de kinderen alle rechten en plichten met betrekking tot het huis. De ouders blijven juridisch eigenaar met de verplichting bij overlijden het huis te leveren.

Het grote voordeel van deze constructie is dat geen overdrachtsbelasting betaald behoeft te worden op het moment van economische eigendomsoverdracht.
Overdrachtsbelasting wordt namelijk geheven ter zake van verkrijging van onroerend goed. Daarbij moet er in civielrechtelijke zin sprake zijn van eigendomsverkrijging. Daarvan is hier geen sprake.
Bij latere levering van het juridische eigendom moet alsnog over-drachtsbelasting betaald worden. Dan is wel sprake van civielrechtelijke eigendomsverkrijging.

Het wordt echter anders als het juridisch eigendom bij overlijden of via formele schenking wordt verkregen. Overdrachtsbelasting is dan niet verschuldigd, immers verkrijging krachtens erfrecht is namelijk geen verkrijging voor de overdrachtsbelasting en formele schenkingen zijn vrijgesteld van overdrachtsbelasting.
Wel moet successierecht resp. schenkingsrecht betaald worden. Echter de waarde van de verkrijging (t.w. het juridisch eigendom met de verplichting tot levering) is nihil.
Schenking heeft wel als voordeel, boven erfrechtelijke verkrijging, dat de waardestijgingen toekomen aan de economisch eigenaar en daarom onbelast zijn.

Besparing van overdrachtsbelasting is alleen mogelijk bij verkoop van het economische eigendom van het huis aan de kinderen.

Toch blijkt genoemde constructie tamelijk onzeker.

LITERATUUR

Belastingpraktijkboek voor de belegger, 1987, Kluwer-Deventer, blz. 81 t/m 96.

Bijl, mr. D.B., tezamen met mr. D.C. Smit, Onroerend goed; omzetbelasting en overdrachtsbelasting, Fiscale Monografieën nr. 30, 1979, Kluwer-Deventer.

Christiaanse, prof. dr. J.H., tezamen met mr. E.A. Brood, Reader Internationaal belastingrecht 1989/1990, Faculteit der Rechtsgeleerdheid EUR, Gouda Quint BV - Arnhem, blz. 201 t/m 206.

Consumentengeldgids, Kwartaaluitgave van de consumentenbond, 6e jaargang nr. 4 oktober 1986, blz. 182 t/m 187.

Consumentengeldgids, Kwartaaluitgave van de consumentenbond, 7e jaargang nr. 1 januari 1987, blz. 26 t/m 31.

Engelhard, mr. dr. J.L.F., Erfrecht en fiscus; handleiding voor testateurs en erfgenamen, 1973, Nederlandse Uitgeversmaatschappij (NUMIJ), Leiden.

Geppaart, Ch.P.A., Vermogensbelasting: fiscaalrechtelijke beschouwingen over de belasting naar het vermogen van natuurlijke personen, Fiscale hand- en studieboeken no. 3, 1983, Kluwer-Deventer.

Heuff, W., Inkorting door legitimarissen in geval van vervreemding gevolgd door kwijtschelding (n.a.v. HR 19 mrt 1982), Weekblad Privaatrecht, Notariaat en Registratie 5659, 1983, blz. 441 t/m 447.

Kleijn, W.M., Rechtsvraag I, Weekblad Privaatrecht, Notariaat en Registratie 5528, 1980, blz. 537.

Lindeijer, mr. A.G.F., Hoofdlijnen successiewetgeving, Fiscale Studieserie no. 13, 1976, FED-Deventer.

Mens, K.L.M. van, Schenking, civielrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten van het schenkingsbegrip, Academisch proefschrift 1985, Kluwer-Deventer.

Mobach, mr. H., en anderen, Cursus belastingrecht, deel 1 Inkomstenbelasting, Gouda-Quint BV Arnhem.

Moltmaker, J.K., Belasting en Rechtsverkeer, Fiscale Monografieën no. 25, 1988, Kluwer-Deventer.

Nuytinck, A.J.M., Bevoegdheid van echtgenoten in het huwelijksvermogensrecht, academisch proefschrift, 1987, Kluwer-Deventer.

Oranje, K., Eigen woning en fiscus, Kluwer belastingwijzers 1, 1985, Kluwer-Deventer.

Ploeg sr., P.W. van der, Verkoop van vast goed met gelijktijdige kwijtschelding van de koopsom: een reactie, Weekblad Privaatrecht, Notariaat en Registratie 5543, 1980, blz. 845 t/m 850.

Roelen, mr. A.W.M., Overdracht ouderlijke woning aan kinderen, onder voorbehoud rechten van gebruik en bewoning, Maandblad Belasting Beschouwingen no. 2, febr. 1989, blz. 25 t/m 32.

Ruitinga, mr. D.P., Koop en Verkoop, uit de reeks 'REGEL & RECHT-Bedrijfspraktijk, 1988, VUGA Uitgeverij B.V. 's-Gravenhage.

Schoordijk, H.C.F. Rechtsvraag II, Weekblad Privaatrecht, Notariaat en Registratie 5437, 1978, blz. 348/349.

Schoordijk, H.C.F. Rechtsvraag II, Weekblad Privaatrecht, Notariaat en Registratie 5500, 1979, blz. 685.

Schut/Mijnssen, Bezit en levering volgens het BW en het NBW,
Studiepocket Privaatrecht nr. 26, 1982 Tjeenk-Willink Zwolle.

Schuttevâer, mr. H., Verkoop van vast goed met gelijktijdige kwijtschelding van de koopsom: een doodgevaarlijke titel, Weekblad Privaatrecht, Notariaat en Registratie 5543, 1980, blz. 841 t/m 844.

Tuinte FB., Ing. G.H.J., Heffingsmaastaf overdrachtsbelasting wordt alleen beïnvloed door bewoning krachtens huurrecht en zakelijke genotsrecht, Weekblad Fiscaal Recht 5888, 1989, blz. 1321 t/m 1325.

Velten, mr. A.A. van, Koop van onroerende zaken, Monografieën en Nieuw BW, 65c B-serie, 1984, Kluwer-Deventer.

Verbrugge, mr. H.A.F., tezamen met mr. drs. H.P.A.M. van Arendonk, De nieuwe successiewet 1956, Fiscaal actueel, 1985, Kluwer-Deventer.

Verbrugge, mr. H.A.F., De overdacht van een onderneming door ouders aan kinderen en de overdrachtsbelasting, Weekblad Fiscaal Recht 5680, 1985, blz. 540 t/m 543.
Verstraaten, mr. R.T.G., Een niet vrij opleverbare eigen woning en het successierecht, maandblad Fiscaal, 1983 nr.5, blz.'s 122 t/m 138, Fiscaal instituut te Leiden.

Verstraaten, mr, R.T.G., Erfrechtelijke afwikkeling van een economisch eigendomsoverdracht van onroerend goed (civielrechtelijke en fiscale aspecten) (I), Weekblad Pivaatrecht, Notariaat en Registratie 5883, 1988, blz. 413 t/m 417.

DE FISCALE BEHANDELING VAN DE EIGEN WONING IN DE EG-LIDSTATEN, JAPAN, DE VS EN ZWEDEN

Rotterdam, september 1990

Dr. D.A. Albregtse
Drs. P.C.J. Oerlemans

Deelrapport Bouwsparen

INHOUDSOPGAVE

		blz.
Inleiding		136
1.	Belgie	136
2.	Denemarken	139
3.	Duitsland	141
4.	Frankrijk	143
5.	Griekenland	145
6.	Ierland	146
7.	Italië	147
8.	Luxemburg	149
9.	Nederland	151
10.	Portugal	153
11.	Spanje	154
12.	Verenigd Koninkrijk	155
13.	Zweden	156
14.	Japan	157
15.	Verenigde Staten	159

INLEIDING

In dit rapport wordt een overzicht gegeven van de fiscale behandeling van de eigen-woning in de EG-lidstaten, Zweden en Japan en de Verenigde Staten. Per land wordt een beschrijving gegeven van de voor de eigenaar-bewoner belangrijkste regels. Hierbij besteden wij aandacht aan de fiscale regels bij aankoop en bij het in bezit hebben van een eigen woning. Ook de fiscale gevolgen van vermogenswinsten bij verkoop van de eigen woning worden beschreven.

Onder eigen woning verstaan we de woning waarin de eigenaar zelf (met zijn gezin) woont. De woning wordt voor dit rapport geacht zijn hoofdverblijf te zijn. Speciale regels voor tweede woningen of vakantiewoningen blijven buiten beschouwing. Evenmin wordt aandacht besteed aan fiscale complicaties bij het tijdelijk ter beschikking stellen van de woning aan derden, het tijdelijk verhuren van de woning of aan allerlei vruchtgenotssituaties. Ook problemen rondom de bedrijfswoning blijven onbesproken.

1. BELGIË[1]

1.1. *Kadastraal inkomen*

(Het nogal afwijkend systeem wat betreft de fiscale behandeling van de eigen woning in België ten opzichte van die in de andere onderzochte landen noopt tot een vrij uitvoerige uiteenzetting hiervan).

Een belangrijk gegeven voor de fiscale behandeling van de eigen woning is het zgn. kadastrale inkomen, toe te rekenen aan de eigen woning. Het kadastrale inkomen is gelijk aan het gemiddeld netto inkomen dat uit een vergelijkbare woning, bij verhuur vloeit. Het gemiddeld netto inkomen wordt gesteld op de normale brutohuurprijs plus huurlasten[2] van een vergelijkbare woning minus 40% daarvan (bij grond: 10%). De aftrekpost van 40% houdt verband met de gemiddelde onderhouds- en reparatiekosten. Als er geen vergelijkbare huurwoningen zijn dan wordt het kadastraal inkomen gesteld op 5,3% van de normale verkoopwaarde van de woning (of de grond). Het kadastraal inkomen wordt officieel vastgesteld door de Administratie van het Kadaster, een afdeling van het Belgische Ministerie van Financiën. De vaststelling, perekwatie genaamd, wordt periodiek herzien; in beginsel om de tien jaar. De laatste perekwatie vond plaats per 1 januari 1975. Hoewel het in de bedoeling lag, en wettelijk ook beoogd, om met ingang van het aanslagjaar 1976 al met de nauw vastgestelde kadastrale inkomens rekening te houden is dat pas geschiedt met ingang van het aanslagjaar 1980. Per 1 januari 1990 wordt een nieuwe perekwatie voorzien. Officieel zal met ingang van het aanslagjaar 1991 voor het eerst rekening worden gehouden met de resultaten van de perekwatie.[3] Het kadastraal inkomen is van belang bij de heffing van:

- registratierecht (1.2.1);
- onroerende voorheffing (1.3.1);
- personenbelasting (1.3.2).

---

1 100 Bfr is f.5,60 (koers begin oktober 1990).

2 Alles wat de huurder in naam of in de plaats van de eigenaar betaalt.

3 Inmiddels is bekend gemaakt, dat de prekwatie is uitgesteld tot 1 januari 1992.

1.2. *Heffingen bij de verwerving van een eigen woning*

1.2.1. Registratierecht

Bij de koop van bestaande woningen is registratierecht verschuldigd. Het tarief daarvan is 12,5% en wordt geheven bij de koper of verkoper (afhankelijk van hetgeen hierover in het koopkontrakt is vermeld) over de verkoopprijs. De verkoopprijs wordt daarbij minimaal gesteld op de verkoopwaarde. In een aantal gevallen geldt een lager tarief. Zo is bij verkoop aan de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en aanverwante organisaties slechts 6% registratierecht verschuldigd en bij doorverkoop door die organisaties 1,5%, tenminste als de koper recht heeft op een aankooppremie. Een voor lagere inkomensgroepen belangrijk faciliteit vormt ongetwijfeld het verlaagde tarief van 6% bij koop van een zgn. bescheiden woning. Van een bescheiden woning is sprake als het kadastraal inkomen van de woning niet hoger is dan 30.000 Bfr (voor grond, waaronder grond van gebouwen: niet hoger dan 13.000 Bfr).[1] Het bedrag van 30.000 Bfr wordt verhoogd tot:

- 34.000 Bfr als de koper meer dan twee kinderen te zijne laste heeft;
- 38.000 Bfr als de koper meer dan vier kinderen te zijne laste heeft;
- 92.000 Bfr als de koper meer dan zes kinderen te zijne laste heeft.

De koper komt alleen voor het verlaagde tarief in aanmerking als het kadastraal inkomen van het aangekochte plus alle kadastrale inkomens, toe te rekenen aan de overige als in bezit zijnde onroerende goederen de hiervoor genoemde grenzen niet overschrijdt. Een uitzondering hierop bestaat, als een woning wordt verkregen bij vererving. In dat geval mogen de grenzen met 25% worden overschreden.

1.2.2. BTW

BTW is verschuldigd bij verkrijging van een nieuwe woning. Het tarief is 17%. BTW is alleen verschuldigd over de verkoopprijs van het bouwsel, exclusief de ondergrond. Ten aanzien van de ondergrond is registratierecht verschuldigd (12.5% of 6%) (zie 1.2.1). Splitsing van de totale koopprijs van nieuwbouwwoningen, waarin de grondprijs is begrepen is dus noodzakelijk.

1.3. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

1.3.1. Onroerende voorheffing

De onroerende voorheffing wordt geheven over het vastgestelde kadastrale inkomen. Als peildatum geldt 1 januari. Bij nieuwe woningen geldt als peildatum 1 januari na datum van ingebruikneming. De opbrengst wordt verdeeld op de verschillende bestuurslagen: Rijksoverheid, provincies, agglomeratie en gemeenten. Het basistarief is 1,25% van het kadastraal inkomen. De opbrengst daarvan is bestemd voor de Rijksoverheid. De andere bestuurslagen heffen opcentiemen die onderling sterk variëren. Met name voor gemeenten is de onroerende voorheffing een belangrijke opbrengstenbron. Aan het boek van W. Maeckelbergh en P. Carlier uit 1987 ontlenen wij onderstaand voorbeeld dat de werking van het systeem en de verdeling van de opbrengst goed illustreert[2].

---

1 De hoogte van het kadastraal inkomen hoeft niets te zeggen over de verkoopprijs van de woning. Dure, maar slecht verhuurbare patriciërswoningen, bijvoorbeeld, kunnen een laag kadastraal inkomen hebben.

2 Betaalt de fiscus ook uw woning? Onmisbare raadgevingen voor elke (toekomstige) eigenaar. Groot-Bijgaarden, De Standaard, 1987, 175 blz.

Stel een woning in de stad Brussel met een kadastraal inkomen van 100.000 Bfr. Tarief is in totaal 38,612% d.w.z. de totale opbrengst van de heffing is 38612 Bfr. Deze is als volgt verdeeld over de verschillende bestuurslagen:

- Rijksoverheid: 1,25% van 100.000 BFr = 1250 Bfr
- provincie Brabant: 434 opcentiemen = 5425 Bfr
- agglomeratie Brussel: 105 opcentiemen = 1312 Bfr
- stad Brussel: 2450 opcentiemen = 30625 Bfr

Met name de provinciale en de gemeentelijke opcentiemen variëren sterk.

- provinciaal: van 250 Bfr. in de provincie Oost-Vlaanderen tot ruim 1600 Bfr. in de provincie Henegouwen.
- gemeentelijk van 340 Bfr. in het Oost-Vlaamse St. Maarten Latum tot 3750 Bfr. in Antwerpen. De duurste gemeente is Mons (in Henegouwen). Totaal tarief: 56,875%. Het laagste tarief geldt in St. Maarten Latum (8,625%). Ieder lokaal bestuur bepaalt jaarlijks autonoom het aantal opcentiemen.

Een aantal verminderingen van de onroerende voorheffingen zijn mogelijk.

- vermindering van 25% als het kadastraal inkomen lager is dan 30.000 Bfr (soms 40.000 Bfr);
- vermindering tot 50% als een nieuwe woning met kadastraal inkomen beneden 30.000 Bfr (of: 40.000 Bfr zonder dat een bouw- of aankooppremie wordt genoten.
- vermindering van 10% tot 20% als belastingplichtige een invalide persoon (voor meer dan 66% arbeidsongeschikt) te zijne laste heeft;
- vermindering van 10% van ieder kind te zijne laste. Pas als iemand twee of meer kinderen te zijne laste heeft, kan van deze vrijstellingsmogelijkheid gebruik gemaakt worden.

N.B. te zijne laste zijn betekent in dit verband dat iemand minder dan 60.000 Bfr per jaar verdient. Invaliditeitsuitkeringen tellen hierbij niet mee.
De onroerende voorheffing is verrekenbaar met de personenbelasting zie paragraaf 1.3.2.).

1.3.2. De personenbelasting

Het kadastraal inkomen wordt ook in de personenbelasting dat is een belasting over het totale inkomen van natuurlijke personen betrokken. Als het kadastraal inkomen lager is dan 120.000 Bfr geldt een vrijstelling voor de personenbelasting, de zgn. woningaftrek. De onroerende voorheffing is dan eindheffing. Men spreekt in dit verband van de bevrijdende onroerende voorheffing. De vrijstelling wordt verhoogd met 10.000 Bfr voor ieder kind te zijnen laste.

N.B. De vrijstellingen gelden niet voor tweede woningen.

De onroerende voorheffing is verrekenbaar met de personenbelasting. De verrekening van onroerende voorheffing is uitgesloten met betrekking tot het kadastraal inkomen of gedeelte daarvan dat wegens de woningaftrek niet in het onroerend inkomen is begrepen. De verrekenbaarheid is evenwel beperkt tot 12,5% van het kadastraal inkomen dat aan de onroerende voorheffing werd onderworpen en dat bijgedragen heeft tot de vorming van het belastbare inkomen (kadastraal inkomen minus de woningaftrek).

1.3.3. Vermogensbelastingen

België kent noch een algemene vermogensbelasting noch meer specifieke onroerend goedbelastingen op landelijk of lokaal niveau.

1.4. *De aftrek van lasten in verband met het bezit van een eigen woning*

1.4.1. Hypotheekrente en andere financieringskosten

Rente van schulden kunnen slechts in aftrek worden gebracht tot het bedrag van de onroerende inkomsten. Als voorwaarde geldt dat de schulden specifiek zijn aangegaan om die onroerende goederen te verkrijgen of te behouden. Het hoeft niet noodzakelijk een hypothecaire lening te betreffen. De rente is slechts aftrekbaar ten belope van de onroerende inkomsten van het belastbare tijdperk waarin de betaling werkelijk heeft plaatsgevonden. De interestaftrek vindt voor de woningaftrek plaats.

Vanaf 1 augustus 1986 bestaat daarnaast de mogelijkheid om additionele hypotheekrente ter financiering van een nieuwe woning af te trekken gedurende 12 jaar onder de volgende voorwaarden:
1. het betreft een hypothecaire lening;
2. de lening is aangegaan op zijn vroegst per 1 mei 1986 en heeft een minimale looptijd van 10 jaar;
3. de lening is aangegaan om een woning te bouwen of in een neiuwe staat te verwerven; en
4. de woning moet de enige zijn waarvan de belastingplichtige eigenaar is.

Gedurende eerste vijf jaren is ten hoogste een interestbedrag dat overeenkomt met een lening van 2.000.000 Bfr voor 80% aftrekbaar. Dit maximum wordt 2.100.000 Bfr bij 1 kind ten laste; 2.200.000 Bfr bij 2 kinderen en 2.400.000 bij 3 of meer kinderen. Het aantal kinderen ten uwen laste wordt beoordeeld per 1 januari van het jaar volgend op het jaar waarin de leningsovereenkomst is gesloten. In het zesde jaar wordt de aftrekbare hypotheekrente beperkt tot 70%; in het zevende jaar tot 60% enz. tot in het twaalfde tot 10%. Het aldus beperkte bedrag wordt echter eerst verminderd met het bedrag dat reeds als gewone interestaftrek kan worden afgetrokken.

1.4.2. Onderhoudskosten

Onderhoudskosten zijn niet aftrekbaar. Ze zijn forfaitair verwerkt in het kadastraal inkomen. Onderhouds- en reparatiediensten zijn onderworpen aan het verlaagde BTW-tarief (momenteel 6%).

1.5. *Vermogenswinsten*

In België worden alleen vermogenswinsten op grond belast. Er bestaat geen aparte vermogenswinstbelasting.

2. DENEMARKEN[1]

2.1. *Belastingen bij koop van een eigen woning*

Bij de koop van een bestaande woning is registratierecht (stempelafgifte) verschuldigd. Het tarief daarvan is 1,2%. Het wordt geheven over de vastgestelde verkoopprijs.
Bij eerste verkoop van appartementen, gebouwd vóór 1 juli 1966 is het tarief van het registratierecht 2.5%.

1 100 DKr is f.30 (koers begin oktober 1990).

Bij koop van nieuwe woningen wordt BTW geheven. Het Deense BTW-tarief ter zake is 22%.

2.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

2.2.1. Huurwaardebijtelling

Evenals Nederland kent Denemarken het systeem van huurwaardebijtelling. De bij het inkomen te tellen huurwaarde is 2,5% over de eerste 1.200.000 DKr van het vastgestelde waardebedrag. Van het meerdere wordt 7,5% bijgeteld. De waarde per 1 januari van het kalenderjaar, waarover de belasting wordt geheven is de beslissend.

Als een belastingplichtige 67% of meer inkomstenbelasting betaald dan is de bijtelling m.b.t. waarden tot 1.200.000 DKr geen 2,5% maar slechts 1,2% over de vastgestelde waarde.

Om te grote fluctuaties in het bedrag van de bij te tellen huurwaarde te voorkomen is de bepaling opgenomen dat het bedrag van de huurwaardebijtelling in een jaar niet meer dan 3.500 DKr hoger mag zijn of minder dan 20% dan het bedrag van de huurwaardebijtelling in het voorafgaande jaar.

Het aanbrengen van verbeteringen moet tot uitdrukking worden gebracht in de waarde van de woning en daarmee in de bij te tellen huurwaarde. Voor diverse categorieën woningen (en situaties) gelden terzake specifieke bepalingen. Voor eengezinswoningen bijvoorbeeld geldt dat indien de verbeteringsuitgaven hoger zijn dan 200.000 DKr, 80% daarvan in de waarde van de woning tot uitdrukking moet worden gebracht.

2.2.2. Hypotheekrente

Evenals in Nederland is in Denemarken hypotheekrente, zoals overigens alle andere rente integraal aftrekbaar.

2.2.3. Onderhoudskosten

Voor onderhoudskosten geldt een forfaitaire aftrek. Die is 1% van de voor de woning vastgestelde waarde. De aftrek is minimaal 400 DKr en maximaal 2000 DKr.

2.2.4. Vermogensbelasting

Denemarken kent een algemene vermogensbelasting. De belasting heeft een proportioneel tarief van 1,5% en wordt geheven over vermogens boven 1.623.000 DKr (bij gehuwden) of 1.383.600 DKr (bij ongehuwden) (1989).[1] Hypotheekschulden komen in mindering op het vermogen.

2.2.5. Grondbelastingen

Tenslotte zijn nog de plaatselijke grondbelastingen van belang. De tarieven daarvan variëren per gemeente (in het algemeen tussen 0,6% en 3,6% van de waarde ervan).

1 Voorgesteld is het tarief geleidelijk verder te velagen tot 1% in 1992.

2.3. *Belastingheffing bij verkoop van een eigen woning*

Bij verkoop van een eigen woning moet in beginsel 50% belasting worden betaald over de gerealiseerde vermogenswinsten. Op de verkoopprijs van de woning worden alvorens de vermogenswinsten te berekenen een aantal correcties toegepast(?) De verwervingsprijs wordt voor ieder jaar, dat erin gewoond is met 10.000 Deens Kronen verhoogd. Ook met de verbeteringskosten voor zover zij in een jaar hoger zijn dan 10.000 Dkr. worden de verwervingskosten verhoogd.

N.B. De bedragen worden i.v.m. de inflatie aangepast.

De aldus berekende vermogenswinst wordt geheel belast bij verkoop van de woning binnen 3 jaar na verwerving. Als verkoop na 3 jaar plaatsvindt wordt de berekende vermogenswinst ieder jaar met 20% gekort. Het restant wordt belast (tarief steeds 50%). Na het zevende jaar wordt gerealiseerde vermogenswinsten in verband met de verkoop van een eigen woning niet meer belast.
Voor bepaalde gekwalificeerde eensgezinswoning en appartementen bestaan speciale regels. Gerealiseerde vermogenswinsten zijn belastingvrij, als:
1) de eigenaar ervan tenminste twee jaar in heeft gewoond;
2) de grond waarop de woning is gebouwd minder dan 1400 m^2 is.

Vermogenverliezen zijn niet aftrekbaar. Als die grondoppervlakte meer bedraagt, dan 1400 m^2 dan geldt toch de vrijstelling mits
- er geen andere bouwvergunning voor is afgegeven en als
- het bouwen van een tweede woning op dat stuk grond een aanzienlijke waardedaling zou impliceren voor de bestaande woning.

3. DUITSLAND[1]

3.1. *Bouwsparen*

Duitsland kent als enig EG-land een gedetailleerd en fiscaal geprivilegeerd bouwspaarsysteem. In een ander deelrapport wordt dat systeem uitvoerig beschreven en geëvalueerd. Wij verwijzen daarnaar.

3.2. *Heffingen bij de verwerving van een eigen woning*

3.2.1. Koop van een bestaande eigen woning

Bij koop van een bestaande eigen woning is 2% Grunderwerbsteuer verschuldigd door de koper. De verkoper is ook voor de betaling ervan aansprakelijk. Er is geen BTW verschuldigd.

3.2.2. Koop van een nieuwe eigen woning

Als de eigenaar op een eigen stuk grond een woning bouwt, dan is hij 14% BTW verschuldigd. Als de bouwer grond plus een daarop nieuw gebouwde woning verkoopt, dan is de koper 2% Grunderwerbsteuer verschuldigd, geen BTW.

[1] 1 DM is f.1,14 (koers begin oktober 1990).

In de praktijk zal degene die een nieuw of bestaande woning ter eigen bewoning koopt, vrijwel steeds alleen 2% Grunderwerbsteuer verschuldigd zijn.

3.3. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

3.3.1. Huurwaardebijtelling

Met ingang van 1 januari 1987 is de huurwaarde van een eigen woning niet langer belast.

3.3.2. Hypotheekrente

In samenhang met het vervallen van de belasting over de huurwaarde is (hypotheek)rente niet meer aftrekbaar. Tot 1 januari 1987 kende men naast de beperkte renteaftrek, maximaal de bij te tellen huurwaarde, een uitbreiding van de renteaftrek. Gedurende drie jaar kon tot maximaal 10.000 DM rente in aftrek worden gebracht. Mocht de drie-jaarsperiode zich uitstrekken tot voorbij 1 januari 1987, dan blijft het recht op de extra-renteaftrek bestaan.

3.3.3. Afschrijvingen

Gedurende 8 jaren mag 5% per jaar worden afgeschreven op de koopprijs van de eigen woning + 50% van de koopprijs van de grond. Maximaal mag 15.000 DM per jaar worden afgeschreven. Afschrijven is slechts mogelijk op één woning.

Een overgangsregeling geldt voor woningen waarvoor het oude regime gold. Zij die reeds gebruik maakten van de faciliteit van het versneld afschrijven kunnen hiermee ook na 1 januari 1987 doorgaan.

3.3.4. Onderhoudskosten

Kosten in verband met onderhoud van de eigen woning zijn niet aftrekbaar (zie echter 3.3.3.).

3.3.5. Vermogensbelasting

Evenals Nederland kent Duitsland een algemeen vermogensbelasting. Het tarief daarvan is 0,5%. De belasting wordt geheven over de waarde van de bezittingen minus de waarde van de schulden. Vrijgesteld is 70.000 DM per persoon en 70.000 DM per kind. Voor gehuwden met één kind bijvoorbeeld dus 210.000 DM. Waardering van de eigen woning geschiedt op basis van het "Bewertungsgesetz".

3.3.6. Gemeentelijke onroerend goedbelastingen

De gemeenten heffen voorts onroerend goedbelasting (Grundsteuer) over de waarde van de eigen woning. De waarde van de eigen woning is die welke geldt voor de vermogensbelasting. De basisatrieven worden centraal (op federaal niveau) vastgesteld. Ze bedragen 0,26% van de waarde van eensgezinshuizen en 0,31% van de waarde wordt daarbij gesteld op maximaal 75.000 DM.

De te betalen onroerend goedbelasting is gelijk aan de waarde maal het tariefspercentage en een variërende gemeentelijke opslag, die in het algemeen rond de 300% schommelt.

3.4. *Heffingen bij verkoop van een eigen woning (zie ook 3.2.)*

Vermogenswinsten, gerealiseerd bij de verkoop van een eigen woning zijn in beginsel onbelast. Vermogenswinsten zijn alleen belast, als sprake is van speculatieve vermogenswinsten. Als de verkoop van de woning binnen twee jaren na verwerving ervan plaatsvindt, is sprake van dergelijke vermogenswinsten. Deze vermogenswinsten worden gerekend tot het normale belastbare inkomen en progressief belast. Vermogenswinsten tot 1000 DM per jaar zijn vrijgesteld.

4. FRANKRIJK[1]

4.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Bij de koop van een eigen woning is BTW en/of overdrachtsbelasting verschuldigd.

BTW (18,6%) is verschuldigd als:
- wordt gekocht voordat de bouw van de eigen woning is voltooid
- wordt gekocht binnen vijf jaar na voltooiing, en de woning niet eerder aan een niet-ondernemer is verkocht.

Behalve BTW is in bovengenoemde gevallen ook 0,6% registratierecht verschuldigd. De belastingen worden berekend over de koopprijs.
Een speciaal regime geldt indien men grond koopt evt. opstallen
sloopt en dan een eigen woning bouwt (13% BTW).

In alle andere gevallen is bij koop overdrachtsbelasting verschuldigd. Het tarief van de overdrachtsbelasting ter zake van een eigen woning is aanzienlijk lager dan die terzake van de koop van ander onroerend goed.
Het tarief van de overdrachtsbelasting terzake van eigen woning bedraagt 7,105% (normaal 18,585%) en is als volgt opgebouwd:

- Departementele heffing	4,2% (gem)
- additionele heffing (centrale overheid)	1,2%
- regionale belasting	1,6%
- opcenten op departementele heffing 2,5% van 4,2%	0,105%
	7,105%

Het verlaagde tarief van woningen geldt alleen als de koper de woning als zodanig gebruikt, althans gedurende de eerste drie jaar na verwerving. Gebeurt dat niet dan is het normale tarief van 18,585% verschuldigd plus een strafheffing van 6%.

In sommige grotere gemeenten is bij koop van een nieuwe of bestaande eigen woning is een heffing verschuldigd. De heffingsmaatstaf varieert van 700 Ffrs tot 1540 Ffr. per vierkante meter. Het tarief varieert van 1% tot 5%.

[1] 100 Ffrs is f.32,50 (koers begin oktober 1990).

4.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

4.2.1. Huurwaardebijtelling en rente-aftrek

In Frankrijk wordt de huurwaarde van de eigen woning niet belast. De hypotheekrente is niet aftrekbaar van het inkomen doch ten dele wel verrekenbaar met de verschuldigde belasting.
25% van de betaalde rente mag worden verrekend met de verschuldigde belasting. De maximale credit is 25% van 15.000 Ffrs. plus 25% van 2.000 Ffrs. voor ieder kind.

4.2.2. Onderhoudskosten

Behalve verrekening van rentekosten is ook een beperkte verrekening van kosten in verband met herstel van de buitenmuren mogelijk. Ook hierbij geldt een credit van 25% evenals die met betrekking tot de rentekosten. De credit is gemaximeerd.

N.B. In het verleden bestonden ook soortgelijke faciliteiten voor energiebesparende investeringen en andere belangrijke reparaties.

4.2.3. Vermogensbelasting

Frankrijk kent een algemene vermogensbelasting. Het tarief is progressief en varieert van 0% tot 1,5% voor vermogens boven 40.000.000 Ffrs.

4.2.4. Gemeentelijke belastingen

Op gemeentelijk niveau worden een aantal heffingen opgelegd, die voor eigen huisbewoners van belang zijn.
a. Een belasting over de netto kadastrale inkomsten. Het tarief varieert per gemeenten. Nieuwe woningen zijn de eerste twee jaar vrijgesteld. Sociale woningbouw is gedurende vijftien jaar vrijgesteld.
b. Een belasting over de bruto huurwaarde.
c. Diverse andere "kleinere" heffingen.

4.3. *Heffingen bij verkoop van een eigen woning*

Vermogenswinsten gerealiseerd bij de verkoop van een woning zijn belast in de inkomstenbelasting (normaal tarief). Geen belasting is echter verschuldigd als de eigenaar-bewoner:
- zijn woning langer dan 22 jaar in bezit heeft, of
- zijn hoofdverblijf verkoopt,
- zijn tweede woning verkoopt. Hierbij worden nadere voorwaarden gesteld.
- de waarde niet hoger is dan 400.000 Ffrs. (plus 100.000 Ffrs. voor ieder kind te zijnen laste.

5. GRIEKENLAND[1]

5.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

5.1.1. Overdrachtsbelasting

Evenals de meeste andere onderzochte landen kent Griekenland voor de koop van bestaande en van nieuwe woningen twee afzonderlijke fiscale regimes. Bij de koop van bestaande woningen is overdrachtsbelasting verschuldigd. Het tarief daarvan is ongeveer 14%. De overdrachtsbelasting wordt geheven over de verkoopprijs. Omdat vele geschillen tussen fiscus en burger zijn ontstaan over de vaststelling van de verkoopprijs is een objectief waarderingssysteem ontwikkeld, dat nu nog geldt voor de twee grootste steden van Griekenland. De waarde, objectieve verkoopwaarde, wordt daarbij afgeleid uit de vloeroppervlakte, de vestigingsplaats e.d.

Gehuwden, die een bestaande woning kopen, zijn vrijgesteld van overdrachtsbelasting tot een verkoopprijs van 3.000.000 drachmas. Voor de eerste drie kinderen wordt de vrijstelling verhoogd met 800.000 drachmas per kind. Voor het vierde kind en alle volgende kinderen geldt een additionele vrijstelling van 1.500.000 drachmas per kind. Buiten de twee grootste steden zijn de vrijstellingen 10% hoger.
Voor alleenstaanden geldt een vrijstelling van 2.000.000 drachmas ongeacht de ligging van de eigen woning.

5.1.2. BTW

Bij de koop van nieuwe woningen (eerste ingebruikname) BTW verschuldigd (momenteel 16%). BTW wordt geheven over de verkoopprijs.

5.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

5.2.1. Huurwaardebijtelling

Een woning met een oppervlakte van meer dan 200 vierkante meter wordt verondersteld een te belasten huurwaarde op te leveren. De bij te tellen huurwaarde varieert van 3,5% tot 5% van de huurwaarde (arm's length bepaald).

5.2.2. Hypotheekrente

De hypotheekrente is integraal aftrekbaar met betrekking tot de hoofdwoning (main residence).

5.2.3. Overige aftrekbare kosten

In verband met onderhoudskosten, verzekeringen, afschrijvingen, gemeentelijke belastingen e.d. mag bij een huurwaarde tot 120.000 drachmas de huurwaarde met 50% worden verminderd. Bij een huurwaarde tussen de 120.000 drachmas en 500.000 drachmas geldt naast de 50% aftrek over 120.000 drachmas een aanvullende aftrek van 20% over het meerdere van 120.000 drachmas.

[1] 100 Drachmas is f.1,25 (koers begin oktober 1990).

5.2.4. Vermogensbelastingen

Griekenland kent geen algemene vermogensbelasting. Wel bestaat er een landelijke onroerend goedbelasting. Er geldt een vrijstelling tot 35 miljoen drachmas. Voor gehuwden, die beiden huizen bezitten, geldt een vrijstelling van 35 miljoen drachmas voor degene met de hoogste bezitswaarde, de ander krijgt een vrijstelling tot 15 miljoen drachmas. Het tarief van de onroerend goedbelasting is:
- 0,5% over de eerste 10 miljoen drachmas boven het vrijgestelde bedrag
- 1 % over de daarop volgende 10 miljoen drachmas
- 1,5% over de daarop volgende 10 miljoen drachmas, en
- 2% over de rest.

5.2.5. Gemeentelijke belastingen

Tenslotte zijn er nog een aantal gemeentelijke belastingen van belang voor de eigenaar-bewoner. Deze belastingen worden via de electriciteitsnota geïnd.

5.3. *Heffingen bij de verkoop van de eigen woningen*

Vermogenswinsten behaald bij de verkoop van de eigen woning worden niet belast.

De in 5.1. besproken heffingen (overdrachtsbelastingen en BTW) zijn verschuldigd door de koper, niet door de verkoper.

6. IERLAND[1]

6.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Bij de koop van een bestaande woning is noch overdrachtsbelasting, noch BTW verschuldigd. Wel is een zegelrecht van 6% over de verkoopprijs munis Ir.£ 50.000 verschuldigd. Er gelden speciale vrijstellingen voor woningen en flats, die daarvoor door de overheid zijn aangewezen.
Op nieuw gebouwde woning rust 10% BTW over de verkoopprijs van grond is geen BTW verschuldigd, wel eventueel 6% zegelrecht.

6.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

6.2.1. Huurwaardebijtelling

De huurwaarde van de eigen woning wordt niet belast.

6.2.2. Hypotheekrente

Rente over leningen in verband met de koop, verbetering en onderhoud mag de eigenaar-bewoner in mindering brengen op de belasting die hij over die rente moet betalen. Slechts 80% van de betaalde rente is aftrekbaar.

[1] 1 Ir.£ is f.3,50 (koers begin oktober 1990).

6.2.3. Onderhoudskosten

Onderhoudskosten voor de eigen woning zijn niet aftrekbaar.

6.2.4. Vermogensbelastingen

Ierland kent geen algemene vermogensbelasting. Wel een landelijke onroerend goedbelasting. Ze wordt geheven over de marktwaarde van de eigen woning minus de algemene vrijstelling (voor het belastingjaar 1987 Ir.£ 68.728). Het tarief is 1,5%. Voor mensen met lagere inkomens geldt een algehele vrijstelling (1986-1987: inkomens tot Ir.£ 24.468). Voor ieder kind wordt het bedrag van de onroerend goedbelasting met 10% gekort. In Ierland bestaan geen gemeentelijke onroerend goedbelastingen van belang voor de eigenaar-bewoner.

6.3. *Heffingen bij de verkoop van een eigen woning*

De gerealiseerde vemogenswinsten bij de verkoop van een eigen woning, hoofdverblijf zijnde, zijn in het algemeen vrijgesteld van de vermogenswinstbelasting.

7. ITALIË[1]

7.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

7.1.1. BTW

BTW (19%) is verschuldigd bij de koop een woning gekocht van een ondernemer. Dit zal dus in het algemeen gelden, zo zijn bij de koop van nieuwe woningen, echter ook bij de koop van bestaande woningen kan dat het geval zijn.

Een verlaagd tarief van 4% is van toepassing ten aanzien van de koop van:
a. gerenoveerde woningen
b. in coöperatief verband gekochte woningen

7.1.2. Registratierechten overdrachtsbelasting/kadastrale heffing

Bij de koop van woningen van een particulier is geen BTW verschuldigd, maar wel registratierecht (8%) overdrachtsbelasting (1,6%) en een kadastrale heffing (0,4%)

Als wel BTW verschuldigd is, dus bij koop van een ondernemer, worden de drie genoemde heffingen ook geheven. Echter dan gaat het om een vast bedrag van 100.000 Lire per heffing.

1 100 It.Lire is f.1,59 (koers begin oktober 1990).

7.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

7.2.1. Huurwaardebijtelling

Zowel in de heffing van de landelijke inkomstenbelasting als van de gemeentelijke inkomstenbelastingen wordt de huurwaarde van de eigen woning betrokken. De te belasten huurwaarde wordt bepaald door de kadastrale waarde van de woning en de huur die de woning bij verhuur zou opleveren.

7.2.2. Hypotheekrente

22% van de betaalde hypotheekrente, corresponderend met een hypothecaire lening van maximaal 4.000.000 Lire, is aftrekbaar van het verschuldigde bedrag aan belasting.

7.2.3. Onderhoudskosten

Onderhouds- en reparatiekosten in verband met de eigen woning zijn aftrekbaar.

7.2.4. Vermogensbelastingen

Italië kent noch een algemene vermogensbelasting noch een landelijke onroerend goedbelastingen.

7.2.5. Gemeentelijke inkomstenbelasting

Zoals in 7.1.1. reeds is opgemerkt wordt de huurwaarde van de eigen woning, ook in het kader van de gemeentelijke inkomstenbelasting, belast.
Er bestaan echter twee speciale vrijstellingen:
a. woningen, die voor de inwerking treding van de gemeentelijke inkomstenbelasting voor 25 jaar vrijgesteld waren van de belasting op bouwwerken, blijven dat ook voor de gemeentelijke inkomstenbelasting, en wel gedurende 25 jaar.
b. Woningen in aanbouw op 1 juli 1974 en voltooid voor 21 december 19979 zijn eveneens gedurende 25 jaar vrijgesteld.

7.3. *Heffingen bij verkoop van een eigen woning (INVIM)*

Bij de verkoop of overdracht van een woning is een heffing verschuldigd over de meerwaarde van de woning (ten opzichte van de verkrijgingswaarde.
De verkrijgingswaarde wordt gesteld op:
- de waarde aangegeven of vastgesteld door de belastingdienst t.b.v. het registratie- en/of successierecht;
- de voor de woning betaalde koopprijs(vergoeding), welke als grondslag heeft gediend bij de heffing van BTW;
- de markwaarde van de woning per 1 januari 1963, voor woningen gekocht vóór die datum.

Het tarief is als volgt opgebouwd:

over de vermogenswinst	minimaal in %	maximaal in %
- tot 20% van de verkrijgings prijs maar het aantal jaren van eigendom	3	5
- van 20% tot 50%	5	10
- van 50% tot 100%	10	15
- van 100% tot 150%	15	20
- van 150% tot 200%	20	25
- van 200% en meer	25	30

De kosten koper, zoals notariskosten worden bij de verkrijgingswaarde opgeteld evenals de kosten van aanzienlijke verbeteringen of uitbreidingen.

De belasting komt in mindering op eventuele verschuldigde successierechten.

Over de vermogenswinsten hoeft in het algemeen geen inkomstenbelasting te worden betaald.

8. LUXEMBURG[1]

8.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Bij de koop van een bestaande woning is overdrachtsbelasting verschuldigd. Het tarief daarvan is 5% (excl. opslag van 20%). Het effectief tarief is derhalve 6%.

N.B. Bij koop met de bedoeling weer te verkopen is het tarief van de overdrachtsbelasting 7,2%.

Plaatselijk worden opcenten op het tarief gelegd. In de stad Luxemburg bijv. geldt een effectief tarief van 9% (6% + een opslag van 50%).

Behalve overdrachtsbelasting is ook ten behoeve van de registratie bij het kadaster 1% registratierecht verschuldigd.

Bij de koop van een nieuwe woning van bijvoorbeeld een aanhemer is 2% BTW verschuldigd. Overigens zijn ook de overdrachtsbelasting van in beginsel 6% en het registratierecht van 1% bij de koop van een nieuwe woning verschuldigd. Over het bedrag van die twee heffingen wordt overigens ook BTW geheven. Zij maken deels uit van de belaste vergoeding voor de nieuwe woning.

8.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

8.2.1. Huurwaardebijtelling

In Luxemburg wordt de huurwaarde van de eigen woning begrepen in het belastbaar inkomen. De bij te betalen jaarlijkse huurwaarde is het bedrag van de huur, die de woning geacht kan worden op te brengen. De huurwaarde wordt afgeleid uit de fiscale waarde van de woning.

[1] 100 Lux.fr. is f.5,60 (koers begin oktober 1990).

De te belasten huurwaarde is gelijk aan:
- 4% over de eerste 150.000 Lfrs. van de vastgestelde waarde, plus
- 6% over het meerdere bedrag.

N.B. Voor eigen woning wordt voor de vaststelling van de waarde van de woning uitgegaan van de geschatte huurwaarde. Deze geschatte huurwaarde wordt afhankelijk van de lokatie van de eigen woning met de factor 14 of 16 vermenigvuldigd. Vervolgens wordt de te belasten huurwaarde berekend.

Voorbeeld: Stel de geschatte huurwaarde op 20.000 Lfrs. De waarde van de woning wordt dan uitgaand van een toe te passen vermenigvuldigingsfactor van 16, gesteld op 320.000 Lfrs.
De te belaste huurwaarde is dan:

```
4% over 150.000 Lfrs. dat is      6.000 Lfrs.
+ 6% over 170.000 Lfrs. dat is  102.000 Lfrs.
                    aan te geven 162.000 Lfrs.
```

8.2.2. Hypotheekrente-aftrek

De hypotheekrente is, zij het beperkt, aftrekbaar. Alleenstaanden mogen maximaal 20.000 Lfrs. aftrekken; gehuwden (per echtpaar) 40.000 Lfrs. Voor ieder kind mag een extra bedrag van 20.000 Lfrs. worden afgetrokken.

8.2.3. Onderhoudskosten

Onderhoudskosten zijn niet aftrekbaar.

8.2.4. Vermogensbelastingen

Luxemburg kent een algemene vermogensbelasting. Het tarief daarvan is 0,5%. Vrijgesteld is
- 100.000 Lfrs. voor alleenstaanden;
- 200.000 Lfrs. voor gehuwden, en
- 100.000 Lfrs. voor ieder kind.

In Luxemburg is geen landelijke onroerend goedbelasting: wel een gemeentelijke (zie 8.2.5.).

8.2.5. Gemeentelijke onroerend goedbelastingen

Op gemeentelijk niveau worden onroerend goedbelastingen geheven over de vastgestelde waarde (zie 8.2.1.). De basis grondslag is in het algemeen 1% van de vastgestelde waarde. De basis grondslag wordt vervolgens vermenigvuldigd met een factor, die van gemeente tot gemeente varieert (tussen 21% en 475%). Aldus resulteert de verschuldigde belasting. In een aantal gevallen geldt een gereduceerde basisgrondslag, variërend van 0,7% tot 0,9% van de vastgestelde waarde.

8.3. *Heffingen bij verkoop van een eigen woning*

Vermogenswinsten, behaald bij de verkoop van een eigen woning, hoofdverblijf zijnde zijn niet belast.

9. NEDERLAND

9.1. *Heffingen bij de verwerving van een eigen woning*

9.1.1. Overdrachtsbelasting

Bij de koop van een bestaande woning (meer dan twee jaar ingebruik) is 6% overdrachtsbelasting verschuldigd. Maatstaf van heffing is de waarde in het economisch verkeer van de woning. De waarde wordt tenminste gelijkgesteld aan de koopprijs, incl. de lasten die erop drukken. Bij de koop van bestaande woningen is geen BTW verschuldigd.

9.1.2. BTW

Bij de koop van een nieuwe woning is BTW verschuldigd; geen overdrachtsbelasting. Onder "nieuwe" woningen worden ook woningen verstaan die binnen twee jaar nà eerste ingebruikname weer worden verkocht. Het BTW-tarief dat in rekening wordt gebracht is momenteel 18,5%. De BTW wordt berekend over de totale koopsom van de woning.

9.2. *Belastingheffing en het bezitten van een eigen woning*

9.2.1. Huurwaardeforfait

Een essentieel onderdeel van de fiscale behandeling van de eigen woning in Nederland is het belasten van de netto huurwaarde, het huurwaardeforfait. Het huurwaardeforfait maakt deel uit van het te belasten inkomen. In de netto huurwaarde zijn o.m. afschrijving en onderhoudskosten verwerkt; niet de financieringskosten (zie 8.2.2.). Het huurwaardeforfait is in 1990 max. 1,8% van de waarde in bewoonde staat van de eigen woning. De waarde in bewoonde staat is gelijk aan 60% van de waarde in het economisch verkeer, oftewel de verkoopwaarde van de eigen woning.
Welk huurwaardeforfait in een concreet geval van toepassing is, is af te lezen uit de onderstaande tabel.

Als de waarde in het economische verkeer van de woning in bewoonde staat		dan is in 1990 de bij te tellen huurwaarde-forfait
meer bedraagt dan	doch niet meer dan	
-	f. 15.000	-
f. 15.000	f. 30.000	f. 225
f. 30.000	f. 60.000	f. 540
f. 60.000	f. 90.000	f.1.090
f. 90.000	f.120.000	f.1.620
f.120.000	f.180.000	f.2.160
f.180.000	f.240.000	f.3.240
f.240.000	f.300.000	f.4.320
f.300.000	f.360.000	f.5.400
f.360.000	f.450.000	f.6.480
f.450.000	f.540.000	f.8.100
f.540.000	-	f.9.720

9.2.2. De aftrek van hypotheekrente

Hypotheekrente is in Nederland onbeperkt, integraal aftrekbaar. Dat geldt overigens ook voor alle andere betaalde rente.

9.2.3. Onderhoudskosten

Onderhoudskosten zijn niet afzonderlijk aftrekbaar. Een forfaitair bedrag is in het huurwaardeforfait verwerkt. Op deze algemene regel is, afgezien van de problematiek bij bedrijfswoningen één uitzondering. Voor zogenaamde Monumentenwoningen geldt:

Als de waarde in het economische verkeer in bewoonde staat	dan zijn alle onderhouds-kosten aftrekbaar voorzover ze hoger zijn dan
niet meer dan f.15.000	f. 300
meer dan f.15.000, maar niet meer dan f.30.000	f. 600
meer dan f.30.000	2 2/9 maal het huurwaardeforfait

9.2.4. Andere belastingen

Twee andere belastingen zijn van belang bij de beoordeling van de fiscale lasten bij eigen woning bezit. Dat zijn de vermogensbelasting en de onroerend goedbelasting.

De vermogensbelasting is een landelijke belasting van 0,8% over het vermogen, de waarde daarvan per 1 januari van het kalenderjaar.

N.B. Het vermogen zijn de bezittingen-de schulden, gewaardeerd per 1 januari. De waarde van de eigen woning is gelijk aan 60% van de waarde vrij opleverbaar. Daarnaast moet gewezen worden op de vrij hoge belastingvrije voeten. Afhankelijk van de burgerlijke staat variëren deze van f.57.000 tot f.115.000. Daarenboven bestaat ook recht op kinderaftrek.

De onroerend goedbelasting is een gemeentelijke belasting en is voor vele eigenaren-bewoners van veel groter belang. Een eigenaar-bewoner is zowel het gebruikersdeel als het eigenarendeel verschuldigd. De hoogte van de belasting, geheven over de waarde in het economisch verkeer (in onbewoonde staat) of naar de oppervlakte in m^2 varieert sterk per gemeente.

N.B. Formeel is sprake van twee belastingen. Eén ten laste van de bewoner of gebruiker van het onroerend goed en één van de eigenaar van het onroerend goed.

9.3. *Belastingen bij verkoop van de eigen woning*

Vermogenswinsten, gerealiseerd bij de verkoop van een eigen woning zijn, buiten de ondernemingssfeer, onbelast.

Voor het overige zie 9.1. Verkoop is immers het tegenstelde van koop.

10. PORTUGAL[1]

10.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Bij de koop van een bestaande woning is overdrachtsbelasting verschuldigd. Bij een aankoopprijs tot 5 miljoen escudos is geen overdrachtsbelasting verschuldigd.

Het tarief is als volgt opgebouwd:

tot 5 miljoen escudos	0%
5 mln tot 7,5 mln	5%
7,5 mln tot 10 mln	11%
10 mln tot 12,5 mln	18%
12,5 mln tot 15 mln	26%
15 mln of hoger	10% over de totale aankoopprijs

Bij de koop van een nieuwe woning is BTW verschuldigd. (In het algemeen 16%; op de Azoren en op Madeira; 12%). Daarenboven is 17% registratierecht verschuldigd. In beginsel geldt het normale tarief van 0,75%.

10.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

10.2.1. Huurwaardebijtelling

De huurwaarde van een eigen woning is niet belast.

10.2.2. Hypotheekaftrek

De hypotheekrente i.v.m. de aankoop of huur van een woning is beperkt aftrekbaar. Alleenstaanden tot 90.000 escudos, gehuwden tot 180.000 escudos.

10.2.3. Vermogensbelasting

Portugal kent noch een algemene vermogensbelasting, noch een landelijke specifieke onroerend goedbelasting.

10.3. *Heffingen bij verkoop van een eigen woning*

Vermogenswinsten i.v.m. verkoop van een woning zijn in beginsel belast. 50% van de winst is belast voor de inkomstenbelasting. Er geldt een vrijstelling in geval er sprake is van een verkoop van een eigen wonign en de verkoopopbrengst binnen twee jaar wordt gebruikt voor de aankoop van een nieuwe woning.

10.4. *Gemeentelijke onroerend goedbelasting*

Het inkomen dat gegenereerd zou kunnen worden bij verhuur van de eigen woning, is belast tegen een tarief van 18%. Vrijstelling geldt voor het inkomen van nieuwe woningen:
- gedurende 10 jaar, indien het inkomen niet hoger is dan 300.000 escudos;
- gedurende 5 jaar, indien het inkomen ligt tussen 300.000 escudos en 500.000 escudos.

---

1 100 Port. Esc. is f,130 (koers begin oktober 1990).

11. SPANJE[1]

11.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Bij de koop van een bestaande woning is in het algemeen 6% overdrachtsbelasting verschuldigd. In sommige gevallen is in plaats van overdrachtsbelasting BTW verschuldigd. 6% BTW wordt ondermeer geheven bij de verkoop van een weliswaar bestaande, maar gerenoveerde woning. Bij de koop van een nieuwe woning is 6% BTW verschuldigd. Ook is in dat geval registratierecht verschuldigd. Het tarief daarvan is 0,5%.

11.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

11.2.1. Huurwaardebijtelling

Het in het belastbaar inkomen te begrijpen bedrag in verband met het bezit van een eigen woning is 3% van de periodieke aangepaste kadastrale waarde (geldend voor ondermeer de vermogensbelasting (zie 11.2.4).
Een eigenaar-bewoner maakt aanspraak op een belastingkorting van 15% van de kostenkoper bij verwerving van een bestaande woning en van 17% van de kosten in verband met de verwerving van een nieuwe of gerenoveerde woning.

11.2.2. Hypotheekrenteaftrek

De hypotheekrente is aftrekbaar. De aftrek is echter gebonden aan een bepaald maximum, te weten 800.000 pesetas per jaar. Voor gewhuwden geldt een aftrek van in totaal 1.600.000 pesatas.

11.2.3. Onderhoudskosten

Onderhoudskosten zijn in beginsel niet aftrekbaar.

11.2.4. Vermogensbelastingen

Spanje kent een algemene vermogensbelasting. Het tarief daarvan is progressief en loopt van 0,2% tot 2%.
Daarbij gelden de volgende belastingvrije voet:
- de eigenaar-bewoner zelf; 9 miljoen pesetas;
- voor ieder ongehuwd kind beneden 25 jaar; 0,75 miljoen pesetas;
- voor ieder invalide kind, onafhankelijk van de leeftijd; 1,5 miljoen Ptas.

N.B. Elke echtgenoot wordt afzonderlijk belast. Bij gemeenschap van goederen geldt een splitsing van 50/50. Gehuwden kunnen zodoende maximaal de genoemde bedragen maal twee in aftrek brengen op hun belaste vermogen.

Behalve een algemene vermogensbelasting kent Spanje ook een landelijke onroerend goedbelasting. Grondslag is de periodiek opnieuw vastgestelde kadastrale waarde. 30% daarvan wordt buiten beschouwing gelaten. Op die wijze wordt rekening gehouden met onderhoudskosten. Maatstaf van heffing is 4% van 70% van de waarde van de eigen woning. In steden geldt als basistarief 20%. Voor het platteland geldt als basistarief 10%. Afhankelijk van het aantal inwoners kan de gemeente het basistarief verhogen.

---

1 100 Spaanse presetas is f. 1,89 (koers begin oktober 1990).

Gemeentelijke toeslagen op de inkomstenbelasting zijn niet langer toegestaan, tenzij door de nationale overheid zijn vastgesteld.

11.3. *Heffingen bij de verkoop van een eigen woning*

11.3.1. Landelijke vermogenswinstbelasting

Het gerealiseerde vermogenswinsten bij de verkoop van de eigen woning, het verschil tussen de verkoopprijs en de voor inflatie aangepaste verkrijging prijs is belast. De aldus bepaalde vermogenswinst wordt gedeeld door het aantal jaren; dat de verkoper eigenaar. Zonder tegenbewijs wordt de periode gesteld op vijf jaren. De laatste jaarmoot wordt normaal, dat wil zeggen progressief belast. Voor de overige jaarmoten geldt een bijzonder tarief (= gemiddeld tarief).
Van de vermogenswinst, behaald bij de verkoop van een eigen woning is 15 miljoen Ptas vrijgesteld, als de verkoper de gehele verkoopprijs aanwendt voor de koop van een andere (eigen)woning. Als niet het gehele bedrag daarvoor wordt besteed is de vrijstelling proportioneel lager.

11.3.2. Gemeentelijke vermogenswinstbelasting op grond

Vermogenswinsten op grond zijn onderhevig aan een gemeentelijke vermogenswinst. De vermogenswinst, zijnde verschil waarde bij verkoop en waarde bij verwerving, wordt gedeeld door het aantal jaren dat de verkoper (of bijvoorbeeld de erflater) eigenaar was. Afhankelijk van het dan resulterend bedrag wordt hierover 25% tot 40% belasting geheven.

12. VERENIGD KONINKRIJK[1]

12.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Bij de koop van een bestaande of een nieuwe woning is 1% registratierecht verschuldigd. Voor bestaande woningen geldt een vrijstelling als de waarde daarvan beneden £ 30.000 ligt. Bij koop van nieuwe woningen is in beginsel BTW verschuldigd. De levering van woningen valt echter onder het nultarief. De leverancier kan de voordruk dus terug krijgen. (Dit zou niet zo zijn, als de levering zou zijn vrijgesteld).

12.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

12.2.1. Huurwaardebijtelling

De huurwaarde van de eigen woning wordt niet in de inkomstenbelasting betrokken.

12.2.2. Hypotheekrenteaftrek

De hypotheekrente is in het Verenigd Koninkrijk beperkt aftrekbaar. Alleen de hypotheekrente over de eerste £ 30.000 van de hypothecaire lening is aftrekbaar.

12.2.3. Onderhoudskosten

Kosten gemaakt in verband met het onderhoud van een eigen woning zijn niet aftrekbaar.

1 £ is f.3,50 (koers begin oktober 1990).

12.2.4. Vermogensbelastingen

In het Verenigd Koninkrijk wordt noch een algemene vermogensbelasting, noch een specifieke onroerend goedbelasting op landelijk niveau geheven. Daartegen zijn er wel gemeentelijke onroerend goedbelastingen, "rates" genoemd.

12.3. *Heffingen bij de verkoop van een eigen woning*

Vermogenswinsten gerealiseerd bij de vekoop van een eigen woning zijn vrijgesteld van de vermogenswinstbelasting, mits sprake is van een hoofdverblijf. Als de vrijstelling niet geldt dan is 30% belasting verschuldigd.

13. ZWEDEN[1]

13.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Bij de koop van bestaande woningen is registratierecht verschuldigd en wel 1,5% van de koopprijs. Bij de koop van een nieuwe woning is BTW verschuldigd. Het tarief daarvan 25% en wordt geheven over 60% van de verkoopprijs of de verkoopwaarde (de hoogste van de twee) van de woning.

13.2. *Heffingen in veband met het bezit van een eigen woning*

13.2.1. Huurwaardebijtelling

Met ingang van het fiscale jaar 1991 maakt in Zweden de huurwaarde van de eigen woning geen deel meer uit van het te belasten inkomen. Tot en met het fiscale jaar 1990 geldt een systeem van huurwaarbijtelling vergelijkbaar met het Nederlandse systeem.

13.2.2. Hypotheekaftrek

De hypotheekrente is tot en met het fiscale jaar 1990 integraal aftrekbaar, en wel tot het bedrag van de huurwaardebijtelling. Het meerdere mag echter op inkomens uit andere bronnen in mindering worden gebracht.

Vanaf 1991 is de rente-aftrek beperkt tot het bedrag van de in het fiscale jaar ontvangen rente; is dat er niet of is dat niet toereikend dan mag de meerdere rente van andere genoten vermogensinkomsten worden afgetrokken (maximaal 100.000 Zw.Kr. + 70% van de betaalde, nog niet gecompenseerde rentebetalingen). Als er geen vermogensinkomsten meer zijn dan is de resterende, nog niet gecompenseerde rente niet meer aftrekbaar. Als er in het geheel geen sprake is van genoten rente of van andere vermogensinkomsten dan is vanf 1991 de (hypotheek) rente niet langer aftrekbaar.

N.B. Omdat deze wijzigingen nadelig kunnen uitwerken voor de woonlasten zal tijdelijk (tot 1996) de onroerend goedbelasting worden verlaagd.

13.2.3. Onderhoudskosten

Kosten in verband met het onderhoud van de eigen woning zijn niet aftrekbaar.

13.2.4. Vermogensbelastingen

1 100 Zw.Kr is f.31,65 (koers begin oktober 1990).

In Zweden wordt een algemene vermogensbelasting geheven over het saldo van bezittingen en schulden. Het tarief is progressief en loopt op van 0 tot 3%.
Daarnaast heeft Zweden een landelijke onroerend goedbelasting; met betrekking tot woningen is de heffing 2% over de huurwaarde.

13.2.5. Gemeentelijke belastingen

Op gemeentelijk niveau wordt inkomstenbelasting geheven.

13.3. *Heffingen bij de verkoop van een eigen woning*

In Zweden wordt vermogenswinsten, gerealiseerd bij de verkoop van een eigen woning belast met inkomstenbelasting (landelijk en gemeentelijk). De maximaal te belasten vermogenswinst is 30% van de verkoopwaarde. Het tarief is 30%. Dit geldt alleen als:
- de verkochte woning tenminste drie jaar gedurende de laatste vijf jaar is bewoond door de verkoper;
- de woning (destijds) voor de normale koopprijs is gekocht;
- de eigenaar minstens gedurende 1 jaar direct voorafgaande aan de verkoop het huis heeft bewoond;
- de eigenaar gedurende de bezitsperiode hoogstens één jaar de woning niet heeft bewoond.

Als niet aan die voorwaarde is voldaan dan is de te belasten vermogenswinst maximaal 60% van de verkoopwaarde.

14. JAPAN[1]

14.1. *Bevordering eigen woningbezit*

Japan is één van de weinig landen, die het bouwsparen fiscaal stimuleert. Rente-inkomsten uit een speciale spaarrekening en voor huisvesting (etc.) gehouden door loontrekkenden zijn vrijgesteld. Het vrijstellingsbedrag is niet begrensd. In dit verband geldt ook een bronheffingsvrijstelling.

Ten tweede is momenteel een korting op de te betalen inkomstenbelasting (een "tax credit") mogelijk bij de verkrijging van een nieuwe of bestaande woning of bij de start van de bouw of verbouwing van een (eigen) woning (1 januari 1986 - 31 december 1990). Vereist is dan dat geleend wordt bij een publieke of private financiële instelling. De leenperiode is minimaal 10 jaar.

De belastingkorting is 1% van het geleend bedrag ter financiering van de eigen woning (max. 1% over ¥ 20.000.000). Stand van de schuld per 31 december is beslissend. De belastingkorting wordt gedurende vijf achtereen volgende jaren verleend.
Om voor korting in aanmerking te komen moet verder nog:
- sprake zijn van een uitbreiding van het vloeroppervlak met 40 m² ingeval van een verbouwing
- het jaarinkomen lager zijn dan ¥ 30.000.000
- geen aanspraak gemaakt wordt of fiscale faciliteiten in verband met verhuizing (zie onder de vermogenswinsten).

De belasting korting is overigens niet groter dan de verschuldigde belasting (exclusief de korting).

[1] 1 Jap.Yen is f1,34 (koers begin oktober 1990).

14.2. *Belasting bij de verwerving van onroerend goed (Real property acquisition tax)*

Bij de verwerving van onroerend goed wordt door de Japanse provincies een belasting van 4% geheven over de marktwaarde van het onroerend goed.
N.B. De marktwaarde is veelal substantieel lager dan de koopprijs.
Bij de verwerving van een eigen woning vóór 30 juni 1992 is slechts 3% belasting verschuldigd.

Er gelden vrijstellingen voor grond (beneden ¥ 100.000), zelfbouwsels (beneden ¥ 230.000) en andere gebouwen (beneden ¥ 120.000).

Er geldt een speciale aftrek van ¥ 10.000.000 voor nieuwe woonhuizen met een vloeroppervlakte tussen 40 en 200 vierkante meter.

De verwerving van bouwgrond ten einde daarop binnen 1,5 jaar een woning te bouwen levert een belastingaftrek op van ¥ 1.500.000 x het belastingtarief (momenteel 4%).

Bij de verwerving van grond waarop een eigen woning is gebouwd bestaat recht op een belastingreductie van 25% (geldt tot 30 juni 1992).

Bij de koop van een eigen woning is registratierecht verschuldigd (oppervlakte minder dan 200m²; daarboven 5%).

14.3. *Het bezit van de eigen woning*

14.3.1. Huurwaarde en hypotheekrenteaftrek

In Japan hoeft er geen bijtelling plaats te vinden in verband met het bezitten van een eigen woning. Daarentegen bestaat geen mogelijkheid de betaalde hypotheekrente af te trekken. Wel moet in dit verband gewezen worden op de hierboven beschreven belastingkorting bij verwerving van een eigen woning gefinancierd met vreemd vermogen (14.1).

14.3.2. Vermogensbelastingen

- Gemeentelijke "fixed assets tax". Grond en gebouwen worden belast naar door de gemeenten periodiek (iedere 3 jaar) opnieuw vastgestelde marktwaarde. De laatste herziening vond plaats in 1988. Het tarief bedraagt normaal 1,4% (maximaal echter tot 2,1% mogelijk).
  Speciale voorzieningen met betrekking tot eigen woningen zijn mogelijk.

- Gemeentelijke belasting op het houden van grond. Jaarlijks: 1,4% over de koopprijs van grond en 3% bij de koop vrijgesteld zijn "kleine" stukjes grond (minder dan 10.000 m² (in grote steden zoals Tokyo of Osaka is de vrijstelling geringer). Ook in die grote steden van de in praktijk percelen t.b.v. de bouw van een eigen woning door de basisvrijstelling buiten de belastingheffing.

- Stedelijke planningsbelasting is een belasting, aanvullend op de "fixed assets tax". Tarief: 0,3%.

14.4. *Belastingen bij verkoop*

De belastingen bij verkoop hebben vooral betrekking op de belastingen over vermogenswinsten.

Vermogenswinsten worden in beginsel belast.

Vermogenswinsten die echter gerealiseerd worden bij verkoop van een eigen woning 10 jaar na de koop ervan worden niet belast als de intentie bestaat tot vervanging.

15. VERENIGDE STATEN[1]

15.1. *Heffingen bij de koop van een eigen woning*

Zowel bij de koop van nieuwe en bestaande woningen worden geen federale heffingen opgelegd. Staten en locale overheden heffen veelal wel overdrachtsbelasting.

15.2. *Heffingen in verband met het bezit van een eigen woning*

15.2.1. Inkomstenbelasting

In het kader van de Amerikaanse inkomstenbelasting worden belangrijke tegemoetkomingen toegekend aan de bewoner van een eigen woning, terwijl bijtelling van de huurwaarde achterwege blijft. De tegemoetkomingen zijn:

a. een integrale rente-aftrek zolang de hypotheekcaire lening minder is dan $ 1 miljoen.
b. aftrek van plaatselijke onroerend goedbelastingen. De overdrachtsbelasting bedoeld in 15.1. is echter niet aftrekbaar.
c. aftrek van verliezen ontstaan bij brand, storm en andere rampen. De verliezen zijn aftrekbaar voorzover ze in een jaar, na aftrek van $ 100 voor ieder verlies afzonderlijk voorzover ze hoger zijn dan 10% van het adjusted gross income (onzuiver inkomen). Vermogensverliezen die niet het gevolg zijn van materiele, fysieke schade aan de eigen woning zijn in het algemeen niet aftrekbaar.
   Onderhoudskosten zijn over het algemeen niet aftrekbaar. Wel kan het bedrag van de onderhoudskosten een indicatie vormen van het geleden verlies ten gevolge van brand, storm of een andere ramp.

15.2.2. Vermogensbelastingen

Op federaal niveau bestaat geen algemene vermogensbelasting. Sommige Staten en lagere overheden heffen een belasting over het totale vermogen. Van groter belang zijn ongetwijfeld de gemeentelijke, lokale onroerend goedbelastingen.

15.3. *Heffingen bij de verkoop van een eigen woning*

Gerealiseerde vermogenswinsten worden in beginsel voor 40% belast. Die 40% wordt, tot het normale belastbare inkomen gerekend en progressief belast. Als de eigen woning echter wordt vervangen door een ander dan is geen belasting verschuldigd.

---

1 1 $ is f.1,80 (koers begin oktober 1990).